

Д-р М.С. ЧАРТОРИЙСЬКИЙ

ПРОБЛЕМИ
УСПІШНОГО

ВИХОВАННЯ

Д-р МИКОЛА СИДОР-ЧАРТОРИЙСЬКИЙ

ПРОБЛЕМИ УСПІШНОГО ВИХОВАННЯ

*Виконавцям
всього
на згадку
Микола Сидор-Чарторийський
5.11.1971 р.*

НЮ ЙОРК В-во "ПЕДАГОГІЯ"

1971

diasporiana.org.ua

МОЇМ ДІТЯМ:

*Елисаветі—Аквілені,
Святославі—Вікторові,
Богданові—Миколі Сидор-
Чарторийським —*

присвячую цю працю!

А в т о р

Обкладинка роботи *Св.В.С.Чарторийського*

Ця праця "Проблеми успішного виховання" була друкована в цілості у "Вільному Світі" та в "Канадійському Фармері" за 1968/69 рр.

П Е Р Е Д М О В А

Праця д-ра М.С.Чарторийського *Проблеми успішного*

виховання - це наскрізь оригінальний педагогічний твір в українській виховній літературі, і той твір заслуговує собі стати настільною книгою кожного українського батька, кожної матері—українки; кожного педагога!

Слова в тій праці висловлені спокійно та речево й переконливо для кожної культурної людини, і вони впливають з великого розуму, спостережливого педагога нашого химерного часу, коли, здається - лише бруд ще пливе, а все шляхетне тоне і гине!..

Ми не маємо, і не знаємо такого другого високоетичного педагогічного твору не лише в українській літературі але немає його на овиді і в других навіть державних народів.

І, хоч ця праця не є велика своїм розміром, однак научним педагогічним матеріалом вона під сучасну пору є неперевершена, поки що, ніким і нічим іншим!

Коли б наші батьки тепер і в майбутньому застосували всі ті дані, подані в згаданій праці, то ми ступили б на

ШЛЯХ НАШОГО НАЦІОНАЛЬНОГО І ДУХОВОГО ТА МОРАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ!

Читаючи і проаналізовуючи ту педагогічну працю з увагою, — ми мусимо ствердити, що це непере-січний твір, вартість якого є велика сьогодні, а завтра вона стане дороговказом усім поколінням українського народу.

Цей педагогічний твір автора д-ра М.Сидора-Чарторийського, дасть прецеденс для українського месіанізму, бо нові вихованці за успішним вихованням, стануть носіями великої духової культури, сильної віри, хрустального характеру та нескверненої моралі, — саме те, що на потребу, як для нас для української нації так і для кожної людини, яка прагне подуву нової віри в своє призначення.

Порятунок і прискішення духового відродження та в о л і У к р а ї н и , може дати і мусить дати лиш нова українська людина, вихована шляхом успішного виховання, що його проголошує та проповідує у повній ширині Автор цієї праці *"Проблеми успішного виховання"*.

За ту працю хай мені буде вільно зложити Авторі від себе та від усіх українських матерів-патріоток — найширшу подяку та признання! Майбутнє і величне української нації лежить в руках і батьків і їхніх нащадків!

Ірена О. Лесня

Людина ставала культурним носієм поступу і знання, здобуваючи нові способи зайнять — праці й життя; відкриває нові тайни природи та їх вивчує, підпорядковує та влаштовує своє життя інколи в пристосуванні до нових вимог і обставин, маючи на увазі в життєвій програмі добро, поступ, знання і особисте та родинне щастя.

Із непам'ятних часів притаманний дар людини — любов — була найсильнішим звеном у зав'язуванні родинних вогнищ. Навіть тоді, як ще не було формальних шлюбів, любов сама в'язала подружжя і лучила їх сильним бажанням мати потомство — в одно звено, яке ставало зародком нової родини.

На основі природного гону зародки нових родинних вогнищ ставали без більших труднощів, але життя показувало, що для родинних зв'язків треба певних правил, які згодом надали супружжю зв'язкам відповідних, вироблених форм і норм; і так дійшло до узаконення шлюбу, як обов'язкового контракту між двома молодими людьми, які рішили стати подружжям, отим, як кажуть — одним тілом для себе.

Р О Д И Н А

У давню-давнину, ще перед народженням Христа, подружні зв'язки були завершувані, згідно з місцевими законами, або звичаями, або племінними правилами, і не всюди були однакові.

Але з приходом і затвердженням християнства, Христова Церква вважає стан подружній за т а й н у, якої ніхто не може розірвати. Так, католицька, як і православна церкви, згідно з словами св. ап. Павла, який написав, що подружжя — це велика тайна! — вважають завершений добровільно шлюб непорушною тайною, яка обов'язує обі сторони аж до смерти.

Тож, як бачимо християнська родина має сильні фундаменти для свого існування, бо постає на основі подружньої тайни.

Важність цієї супружчої тайни є лише тоді незмінна, якщо вона постала добровільно, свідомо і законно.

Метою нашої праці є звернути увагу на успішне виховання в першу чергу української родини, — тобто дитини й її батьків одночасно, бо^{ЯК} батьки самі звернуть увагу на потребу засвоєння певних даних для себе на те, щоб вони мали можливість і знання, як треба найкраще і найуспішніше виховати свою дитину — щойно тоді вони справді знайдуть можливість, знання і засоби для цієї великої і поважної проблеми, якою є і завжди буде успішне виховання їхньої дитини: фізичне, духове й національне!

Саме подружжя, як що воно з якихось причин не приносить нащадків — є обмеженою родиною, неповною ба і нещасливою.

Завдання молодого подружжя — це творення родини; значить, за Божим благословенням, яке одержується при церковному шлюбі, — молодята самі стають батьками й тимсамим дають зародок нової родини. Тим сповняють свій подружній обов'язок перед своїм народом і стають щасливими давцями нового життя, яке наповняє не лише “криком хату”, але наповняє теж серця молодих батьків єдиною того роду радістю, яку розуміють і відчують та мають лише батьки новонародженого потомства.

Але до щасливого подружжя ще треба деяких даних, що походять від тіла й від духа.

Лише здорові фізично й умово сунруги мати-

муть здорову родину;

Понад^{то} крім фізичного здоров'я, велику роль у подружжю житті відіграє також і духовна рівновага молодих подружжів; їхнє знання і свідомість свого стану та побіч любовних узгіднень — і розумові аґрибути є необхідні до певного щасливого, здорового й життєдайного подружжя.

Здорова родина — це чи не найбільше щастя в даній сім'ї; а, як побіч здоров'я, ще й духові властивості сильні, тоді можемо виразно говорити про щасливу родину, яка має здорове тіло й сильного та здорового духа! А така родина, напевно, буде мати що виховувати.

Завдяки науковим дослідям, які переводяться, майже в усіх ділянках людського буття-життя, зроблено великі поступки також у питаннях здорового насліддя - потомства.

При кінці 19-го та на початку 20-го століть, генекологія і еґеністика поступили дуже вперед навіть у питаннях покращання людської раси. І, не зважаючи, що такі дослди виходили з різних спонук поодиноких груп людей, чи держав, — вчені прийшли до певного заключення, яке, не зважаючи на своїх опонентів, таки утвердилося. Їхнє заключення покривається з твердженням, що батьки передають кожному новонародженому немовляті в парі з родом своєї крові, також певні риси характеру, таланти, вдачі тощо. Все це відбувається шляхом оді-

дичення-успадковости ще в лоні матері. Значить — яблүко від яблүні далеко не відкочується, — як каже народня мудрість

З повищого впливає ще одно твердження, що зародки-основи таких спадкових властивостей відбудовуються в початку спілкування, або ще й перед ним. Значить ще перед започаткуванням плоду. І, в залежності від фізичного, духового, морального та психічного стану і навіть можна б сказати — настрою — обох молодят - подружів, яке є в них розположене перед і під час спілкування, — все це перейде та втілиться в новий плід. Бо, “який дуб — такий клин, — який батько — такий син!” Це правило, а виїмки можуть бути, і бувають; але виїмок, лише виїмком, а не правилом.

Сама природа дуже сприяє, своїм сильним гоним обох полів, до спілкування, бо це дар Божий для розмножування людства, але людина, як мудре сотворіння мусить кермуватися серцем і розумом, щоб на нове родинне огнище спливало Боже благословення, а не прокляття.

Під сучасну пору майже всі держави в світі дбають до певної міри про зав'язки здорових подруж, різними оглядинами, розслідом крові, тощо, але найкращим сторожем здорової родини є і буде саме подружжя. Молоді люди своїм добором у любові та у фізичному й психічному відношенні можуть пізнати себе найкраще наскільки вони є здібні творити нові родинні огнища. Тут потрібна не лише любов і почування, але й розум.

Одиниці, що легковажать собі ті передумови, стають жертвами всіх тих нещасть, які спливають згодом на їхню родину, на їхнє потомство. Ми тут не будемо наводити прикладів, бо їх кожна розумна людина знайде, навіть серед свого оточення.

Тож говорити про успішне виховання, треба наперед все зробити, щоб мати що виховувати, а далі, щоб знати як виховувати.

Багато родин серед українського народу не мали можливості зав'язувати подружжя за всіма досконалими правилами й бажаннями, бо не раз, головно під час останньої війни, молоді між собою запізнавалися випадково, або серед оточення, яке не було пригоже до нав'язування любовних відносин та подружних зв'язків, з огляду на те, що були випадки, де молодь була майже у невилічному стані, або підневільному, як то бувало серед різних примусових вивозів на чужину, між чуже оточення, тощо. Серед таких, і їм подібних обставин, подружжі зв'язки були завершували інколи навіть із деяким примусом, зовнішнім або внутрішнім, бо бракувало або добору, або часу на те, або об'єктивних обставин.

З цієї причини багато молодих родин не могли виховувати своїх нащадків так, як цього вимагали б добро їхніх власних дітей та добро народу, бо, здебільша, такі молоді супруги самі не мали правильного і повного та доброго виховання вже хоч

би тому, що їх було насильно вирвано з родинного огнища саме в такій порі, коли вони самі мусіли б ще одержувати те виховання, яке могли б згодом передати своїм нащадкам. “Non habet — nemo datur”, або як каже наша народня приповідка “з порожнього не наллеш!”. Людина, що сама не мала повного виховання, не могла передати це другим.

На жаль, серед нашого суспільства під час нашого перебування на вигнанні на чужині, ані навіть вже після остаточного розміщення і постійного поселення за Океаном, не було такої установи, ані навіть не було в тому випадку зороблено певних спроб, щоб допомогти у першу чергу тим молодим подружжям, що пібралися серед ненормальних обставин, доповнити потрібні знання для виховання їхніх нащадків.

За часів масового переселювання до Ново о Світу нашої нової еміграції, найбільше зартали тут увагу на “асекурацію” після смерті, але ніхто не подбав про “асекурацію”, щоб не вмерти — на життя... і на виховання молодого нарибку, молоді генерації, яка прийшла на світ серед невідрадних обставин, поза кордонами своєї Рідної Землі.

Вже тепер ми всі відчуваємо, і ще більше відчуваємо, той промах, те занедбання у відношенні до порад, помочі й виховання самих молодих батьків, які такої помочі, поради й виховання по-

требували дуже, щоб могли краще виховувати своїх нащадків. Ми тепер нарікаємо про загрозу асиміляції, брак патріотизму, брак запалу і любови до свого рідного, брак жертвенности, — збайдужіння серед молодого покоління... Це і є наслідки, які, як правило, наступили після тієї порожнечі. Що ж могли дати молоді батьки своїм нащадкам, як їм ніхто нічого, або майже нічого, не дав?!

Минуле українського народу має різні періоди розвитку. Бували часи розквіту нашої нації, але бували часи й занепаду. Наші сусіди, здебільша, бували нашими окупантами, і ми від них мало могли навчитися, бо не вчити вони нас хотіли, але погубити. Лише завдяки Вищій Силі наш нарід пережив ті лихоліття і фізично не загинув і не розплився, але зберіг свою національну субстанцію аж до наших днів. А ті наші дні були виповнювані бурєю, вогнем і мечем та шалом безбожного і жорстокого московського комунізму, який всіма засобами, методами і формами найбільших злочинів допускається лише на те, щоб нас у першу чергу ожебрачити духово, щоб нас розводнити й фізично розторожити, а решту змішати з "советськими людьми".

Значить, український нарід сьогодні є жорстко поневолюваний і перед його майбутнім стоїть грізне мemento. Щоб це видержати, пережити і діждатися кращих часів, ми всі — всі ті, що мають родини, що їх творять і що творитимуть, — мусимо поставити питання на денний порядок, а це пи-

тання закріплення основ нашої родини під кутом успішного виховання фізичного, національного та духового!

Лише тоді, колись ми всі собі усвідомимо, що майбутнє української нації залежатиме від сильної фізично, духово і національно нової нашої генерації — жодна ворожа сила нас не подолає. Бо ми тепер і в майбутньому виявимо повну життєву здібність видержати і перемагати.

Краща доля наша власна і всієї нашої нації буде запевнена, якщо ми будемо здібні в умовах нашого змагу й боротьби усувати ті перешкоди ворожих колод, що стоять, чи стоятимуть на нашій життєвій шляху, який веде до щастя, до волі і слави нашого роду й нашого народу.

Мусимо це робити обов'язково; тобто починати спочатку самих основ, а цією основою нашого народу є р о д и н а.

Найпершим обов'язком батьків є подбати, щоб їхні діти тепер і в майбутньому не лише не оставалися позаду дітей інших народів, але, щоб їх перевищали фізично, духово, морально і національно.

Наші молоді батьки мусять наперед самі собі усвідомити, що тепер ми за ніяких обставин не можемо покладати надій на всі ті атрибути успішного виховання фізичного, духового та національного, на учителів та на школу, бо ми є бездержавна, покищо нація, і не маємо ніякого ані заповнення, ані навіть впливу на зміст такого виховання, яке нам і на-

шим дітям потрібне. Будова шкіл народніх - початкових, середніх і вищих це добрі місця навчання і певного роду виховання, але для нас цього ще не вистачає, бо не завжди в тих школах є потрібний нам, нашому народові й нашим дітям зміст.

Тому ми твердимо, що найпевнішим, найкращим і найповнішим учителем, виховником і форматором української дитини є і буде по всі часи родинне огнище — у першу чергу батько і мати. Батьки будуть творцями фізичного, духового, морального і національного виховання їхніх рідних дітей. А школа це варстат, а учителі — це ремісники для вишліфовування і нагромадження та подавання знань для дитини.

Щоб це почесне і святе діло виховання рідних дітей гідно виконати, до того самі батьки мусять бути відповідно виховані. Вони мусять мати певну кількість знань, які побіч любови і посвяти мали б стати тим джерелом, з якого діти їхні черпали б все потрібне для їхнього фізичного, духового, християнського, національного та культурного виховання.

Коли говоримо про виховання нового потомства батьками, то маємо на увазі виховання здорового потомства у першу чергу.

До шкелання і виховування здорового потомства треба таких передумов:

а) повного фізичного і психічного здоров'я обох молодят — батьків,

б) нове потомство мусить зачатися в наслідок здорового стану батьків та в наслідок обоюдної любови батька і матері,

в) бажання батьків мати потомство, радити ним і стреміти до його осягнення шляхом законним, природним, здоровим і свідомим.

г) любити свої діти, плекати їх та вести - виховувати так, щоб осягти намічену ціль: дати нове, здорове і повновартісне життя для збереження і закріплення стану свого роду і своєї нації.

УСПІШНЕ ЗАВ'ЯЗУВАННЯ НОВИХ РОДИН

Відомо бо є, що щоб творити нове родинне отище, треба наперед мати завершені певні формальні та правні передумови, як:

а) відповідно підібрану пару; любов, здоров'я, бажання, знання та

б) правно довершений шлюб, який управнює до спілкування і до творення нової родини.

Молода пара, звичайно має і повинна мати бажання стати батьками, значить привести на світ нове життя, в данім випадку — мати діти.

Здебільша майже кожне молоде подружжя, якщо воно є здорове фізично й незіпсує морально та духово, то бажає мати потомство невідкладно.

На жаль є деякий відсоток таких молодих подруж, які спекулюють, відкладають плянування основ своєї родини на пізніше, і це "пізніше", часто буває "за пізнім", або спричинює опісля певні ускладнення, ба навіть спричиняє забурення в одній, чи другій стороні, її унаслідку того стає період нещільності, якій може бути короткотривалий, або може стати постійним, і тоді дане подружжя остається на все життя бездітним. Така практика повздержування і пізнішого плянування мати діти, справді часто доводить до повного нещастя для даних подругів. Тож уже з цієї причини молодята ніколи не повинні відкладати на далеке "пізніше" плянування, але природно повинні плянувати мати потомство так скоро, як це за нормальних обставин волиється. Звичайно, до року, а вже найдалі до двох років треба мати потомство, бо це і нормально і здорово для батьків і для новонародженців.

Кожне нове подружжя, плянуючи мати здорове потомство, повинно придержуватись в основі таких передумов:

а) бути здоровим на тілі й на душі,
 б) мати бажання привести на світ нове життя,
 значить мати діти,

в) мати взаємну сильну любов, а не лише почування, чи інстинкти, бо людина живе любов'ю і розумом та ним мусить кермуватися в парі з серцем! При спілкуванні будьте радісними!

Понадто вистерігатися раз і назавжди:

а) не спілкувати в стані поденервованому, тнів-
 ному, чи злобному,

б) не спілкувати в стані будьякої хвороби, на-
 вить найменшої, чи зараз після неї,

в) не спілкувати після заживання напиків, зна-
 чить ніколи у п'яному стані, ані зараз після протве-
 резіння.

Словом, перед зав'язанням нових родин треба
 придержуватися таких відомих порад:

1. Треба взаємно пізнатися та законно одру-
 житися;

2. Християнське подружжя має бути морально-
 чисте та нормальне і здорове в зносинах;

3. Не надуживайте зносин, і робіть їх нормаль-
 но, але не зачасто

4. Не поїб'теся у п'яному стані и не спілкуйте
 в стані ослаблення, поденервовання, або будьякого
 захворювання, чи взагалі хвороби;

5. Будьте завжди радісні під час спілкування з
 дружиною;

6. Не плянуйте мати дітей-потомства і не спілкуйте в часі ослаблення, чи в часі видужування після недуги;

7. Бажайте мати потомство, бо мати дітей, це є найбільше Боже благословенство й щастя для молодого подружжя;

8. Не робіть штучних повздержань у спілкуванні;

9. Не відкладайте на пізніше мати потомство, бо може бути взагалі за пізно!

10. Радійте обом, якщо матимете надію на це, що Бог послілає вам потомство! Шануйтеся обоє, щоб радісно прийняти новонароджене, бо ви, напевно, будете щасливим подружжям!

Ми свідомо задержуємося довше над проблемою творення нових родинних осередків, бо так в природі буває, що лише здорові дерева — дають добрі овочі; що лише чисте, здорове і витривале насіння дає здоровий, чистий і добрий плід. Так само буває і у відношенні до людського роду.

Гарні квіти — це гарні діти! Здорові родичі видають здорове насіння і привоцяють на світ здорові плоди. Нездорова людина не видасть здорового потомства, а навпаки — хирляка і фізичну, або й духовну каліку. Такий є закон природи, і не може бути інакше. Такі процеси відбуваються в природі між деревами, рослинами, птахами ба й між людьми. Молоде, здорове подружжя поступає так, як

добрий господар, отой сівач, що вибирає гарне, здорове й чисте зерно до нового посіву. Бо щойнсь тоді буде добрий урожай. Плід людини мусить бути здоровий і сильний, бо таке ж буде й потомство. А батьки мусять про те подбати, щоб сприяти виключно розвиткові здорового покоління. Який рід — такий нарід!

Для об'єктивного ствердження треба б додати, що при доборі, дуже важливу роллю відіграє, майже на ціле життя сам характер молодих; коли їхні характери так би сказати, годяться між собою, то половина успіху і щастя в їхньому подружньому житті вже є за ними. Друга половина вироблюється взаємними уступками, вирозумінням та при звичаєнням до себе, при чому, чи не найбільше поєднує всякі розбіжності між батьками — народжена ними дитина, усміх якої — це сонце для матері і батька, перший проблиск цієї радості, що їм приносить їхній плід, їхнє дитя.

ПЕРШІ КРОКИ

— Нова радість стала! — можна б заспівати для молодих батьків, коли вони ними фактично стануть; тобто, в час народження їх першої дитини.

Та до часу народження дитини треба ждати повних 9 місяців від зачатку її в лоні матері. Тих дев'ять місяців — це час першого неспокою, психічної переміни і фізичних напруг, які переносить кожна майбутня мати. Це чудове і найдорожче слово, мама,

самою природою освячується так високо й визначно, що всі терпіння, невгоди і болі, сторицею оплачуються! Це може сказати кожна мати, на основі свого першого почуття від найріднішого і наймилішого звуку; який вийде з уст її дитини, коли вона скаже . . . “Мама”, або “Тато”. А, яке миле почуття і переживання зазнає кожна мати після породу. Ця милість і приємність така солодка і виразна, що відразу наче перекреслює всі досьогочасні болі. Це є той дар, та винагорода Матері-Природи для тих, що виношують під серцем і пускають у світ новий плід, нове життя. А, ми могли б додати; бо так Бог полюбив свій твір — людину, що нагородив її всіма радіщами, які тільки на цім світі існують.

Серед нормальних обставин дальша доля і розвиток фізичний та духовий дитини залежить найбільше від самих батьків.

В першій році життя дитини йдеться майже виключно про фізичний стан дитини, про її нормальний розвиток і зріст. Натомість другий рік життя позначається для дитини також і умовим розвитком. Це бо час, коли дитина висловлює вже артикульовані вирази та навіть перші слова, а то й речення.

Дуже порадно для молодих батьків вже від початку народження їхньої першої дитини, вести для неї окремих денник, у якому записувати коротко не лише стан погоди даного дня, але й всі навіть найменші рухи дитинки та час її перевивань, купелі, кормлення, тощо, а понадто в перших трьох місяцях також зазначувати її фізичний вимір, зріст ваги, тощо.

Від трьох до шости місяців крім повище названих записок, давати ще й зазначення, коли і які рухи самостійні почала дитина виказувати? Напр. махає правою, чи лівою рукою, часто після їжі сміється, або засинає . . . , вперше такого то дня сама засміялася до матері, чи до батька . . . такого то дня почала вперше наче б підносити свою головоньку..., такого то дня вперше щось сказала таке подібне до якогось слова... (якого?).

Таких і їм подібних записок-внесень до щоденника буде не дуже багато, але чимдалі — їх буде більше і вони будуть цікавіші та навіть дуже інтересні, головню від часу, як дитина почне висловлювати певні слова атрикульовані, тобто за певним виразом і значенням. Бо початкові звуки дитини є неартикульовані, тобто самі невиразні “бумкання”, і щось в тому роді. Та бували випадки що вже до року дитина часто промовляла слова артикульовані, як, мама, баба, ляля, тощо. Також записувати, коли дитина пробує сама підноситися на свої ноги. Та, коли пробує зробити перший крок!? Це буває також переважно перед роком, а інколи перед півтора року, бо до того часу найчастіше дитина старається повзати по дошці.

Зазначувати треба також і помічення, які вже є більше складні для дитини. Напр. складення першого речення: мама, тато, баба, мамо, гаму. Або, як дитина прислуховується до нашої розмови, як пробує сама себе забавляти якоюсь забавкою, або, як вперше сама собі повторює якусь мелодію, що її чує від матері, чи від бабці, чи від тата. Все те вносити до щоденника. Ці всі записи матимуть велике значення для самої матері, як “наука” для себе й для других на “потому”; а для самої дитини — це велика і тривала пам’ятка її першого пізнання нового світу; світу життя, радості, терпінь і досвіду.

Після другого року життя дитина вже є в розположенні сприймати короткі, виразні оповідання других осіб, найчастіше матері, батька, чи бабуні-дідуся. Вона також вже цікавиться більше своїм довіданням і є в розположенні сама дещо оповідати, фантазувати, хоч ще незграбно, але не менше потішно. Третій рік — це час, коли дитині вже таки треба й то конечно треба оповідати, навіть прочитувати казочки, давати оглядати гарні ілюстрації-картини в книжці, чи й поза нею, окремо, а все на те, щоб розвивати перші естетичні, зорові та слухові здібності дитини.

Батьки мусять пам'ятати, що само з себе нічого не постає. На все є та мусить бути призначена причина. Коли ми хочемо мати радість з дитини, ми мусимо також і самі до того спричинятися. Плекати дитину лише самою поживою, хоч би і найкращою та найсмачнішою і найздоровішою, тепер стає замало. Наша дитина потребує ще неживи духової, а нею є гарна розповідь, гарна мелодійна пісня, гарний естетичний малюнок, а найперше рисунок та забави для різноманітності руху й заправи, як фізичної так і духової. Пам'ятати також треба, що всяка надмірність і перевантаженість приносить перевтому і навіть шкоду для дитини. Триматися засади: "що забагато — то не здорово!" Хай буде багато, але всього потрошки, до смаку, до апетиту, до краси, до розваги, до розвитку й збагачування тіла й духа малого сотворіння, малого пустунчика,

якому кожний тиждень, кожний місяць, кожний рік приносять завжди щось нового. Нові слова, нові іграшки, нові враження, нові запізнання, нові казки, нові обставини, тощо. А все для радості, краси, зросту фізичного й духовної заправи.

Від 3-ох до 6-ти років дитина набирає вправи в розмові, в зацікавленні, в питаннях, в руках і починає все перебирати та утотожнювати сама з собою, з своїм оточенням, тощо. У неї розвивається самостійне думання, і самостійна акція, майже у всьому: в іграшках, в опробах зарадности й самопідмоги. Тут уже виростає своє власне маленьке, але чимдалі певне "я". Нераз можна почути те, навіть деколи, вперте: "я сам; я сама!"... Щоб не пробувати помагати дитині, то вона вже противиться нашій "помочі", бо вона, або він вже "сям!, я, сяма..."

— Я тебе погодую! — каже мати.

— Я сам (або) я сама!... — і дитина починає брати ложечку в руки, хоч незграбно, але вже сам, чи сама собі вкладає до уст поживу, помагаючи при тім дещо зграбніше пальчиками, а ложка трохи навіть заваджає, — одначе, де далі, дитина наша усамостворюється до тієї міри, що вже дещо хоче й мамі помагати... хоч та поміч. — це "неміч" — як це часто матері нарікають на своїх любунчиків. Це період наслідвання (малювання).

Справді між третім, а шостим рочком, дитина стає так би сказати — найцікавіша та дуже мила, хоч і нераз вперта, бо в неї виробляється та вроджена самостійність до тієї чинності, що чи скоріше, чи пізніше, а все таки її вповні перебирає на себе сама дитина.

Це час, коли батьки мусять вже вважати на ту “особу”, бо вона вже помічує. Її вже неможна чимбудь збувати. Її питання нераз дуже влучні, хоч невинні, і видаються наївними, за те вони щирі, і дитина жде на нашу відповідь. Для неї мати-батько, то є ті всезнайки, всемогучі постаті-особи, які все мають, все знають, все можуть... а дитина лише дивиться і засвоює собі всі “техніки”, всі ті “відомості”, всі ті так би сказати “штуки”, що їх мати, чи батько виконують за присутності дитини.

Хоч материнська опіка не поменшується, у тому часі, але інколи ще й поширюється, то всеодно дитина вже багато дечого виконує сама. Вона сама починає себе годувати, — сама починає взуватися, сама починає навіть одягатися, сама починає чесатися, навіть митися, — хоч тут часом аж надто довго треба таки материнської помочі.

Буває бо також, що в тому промежткуну часу дитина набирає своєї впертости, а інколи й бунтується”, захмуриться, сердиться, тощо. Але все це триває коротко, і в таких випадках треба великої терпеливості та такту в батьків, щоб ці недомогання, ті мінуси, усувати, й навчати, а не карати дитини.

Треба так вести виховання, щоб дитина відчувала поступенно, що вона має батька-матір, і вони дещо люблять, що вона робить, а дечого не люблять. Вона має пізнати, чому батьки дечого не люблять? Вона має також пізнавати шляхом нашого виховання і нашого такту, що вона має робити, щоб батьки це любили, і щоб вона це любила? Таке нахлювання (словне) дитини до доброго має наскрізь добрі прикмети і, якщо видержане в такті, наша дитина почне поступенно себе "виліковувати" з тих своїх від'ємних навиків.

В таких, і їм подібних випадках не треба на дитину гримати, чи її в злобі картати, чи фізично карати, бо дитина має також свої маленькі амбіції, і їх не можна вбивати в дитини, але шляхотно їх розвивати так щоб в дитини розвивалася додатна активність, добра ініціатива, почуття певности, почуття гідности, почуття потреби слухати маму, батька, почуття повздержливости від того, що є погане, зле, немиле мамі, чи батькові, і т. п.

Це бо час формування душі, формування добрих навиків у дитини. І, коли батьки видержать ті "спроби", коли в них знайдеться на те, час і терпеливість, коли в них буде настільки знання, щоб вони спрямовували дитину до кращого, до вищого, до розумнішого, — то їхня дитина в тому часі, напевно осягне вершок фізичного, духового та родинного виховання, і вона буде сплітати вінок радости і щастя для своїх батьків.

Дитина в тім періоді свого розвитку потребує багато руху; вона буде “докучлива” своїми питаннями, своїми чинностями, своїм заінтересуванням і це буде доказ, що дитина нормально розвивається; що її треба нашої уваги, нашого, материнського, та батьківського товариства, опіки й помочі.

Ніколи не оставляйте дитину в сумнівах! Дайте їй правдиву, легку та по можливості вичерпну відповідь на її питання і прохання. Не відказуйтеся, що “не маєте” часу; не говоріть їй поганих слів, не відганяйте її від себе. Не сердіться на неї, ані на будь-кого іншого в присутності дитини! Придбайте для неї ілюстровані казочки; хай їх розмальовує, хай пробує щось рисувати, хай пробує щось “шкрабати” олівцем, бо з того напевно вийде потім і правильна буква, чи букви, а пізніше й речення. **Поможіть їй у цих перших нелегких змаганнях. Помо-**

жіть своїй дитині в усьому: в забаві, в підшуканні самостійної діяльності (показати їй, як можна напр. з якихось предметів щось зложити, тощо). Прочитуйте їй конечно багато казок, змінюючи їх зміст, від найлегшого до трошки труднішого, але не нараз. Робіть щотижневі відступи часу на зміну казок, чи розповідей. Фантазуйте самі враз із своєю дитиною. Ви тим же спонукуєте її до вироблювання і збагачування її фантазії, її уяви, її способу приймання слух-

ханого, баченого. Унапрямлюйте її зацікавлення, направляйте запитування, помагайте оформлювати її молоденьку увагу, її ум, її душу гарними і шляхетними розповідями, прикладами, порівняннями.

Підготовляйте її до чистоти, до порядку, до послуху, до обов'язку щось доброго зробити. Пам'ятайте, що наближається час с а д о ч к а : Ви до того часу мусите вже вдома свою дитину потрошки підготовляти, бо там крім іграшок будуть вводити вашу дитину в гурт її друзів, з якими їй доведеться бавитися, а інколи і посперечатися . . . а таки часом і послухати треба буде . . .

Буває, що самі матері занадто розчулюються над своїми малятами та замість виховувати, вони самі забурюють спосіб життя своєї власної дитини бо в них немає міри ані в любові, ані в вихованні та в тій "дисципліні", яку треба також інколи виявляти, щоб унапрямити свою дитину на шлях, що веде до доброго і успішного виховання, а не до вередливості. Бо вередлива дитина в гурті з іншими стає перешкодою, балястом, а навіть потім для самих родичів стає "загадкою", бо її навик не йшли впарі з успішним вихованням і тактом. Батьки мусять ще і ще запам'ятати собі, що всяка надмірність — шкідлива! Але, як та надмірність переходить межі "можливого", тоді матимемо до діла з дитиною, під деякими оглядами, майже ненормальною. Порада: вистерігатися всякої надмірности!

Не застосовуйте покарань для дитини за те, що вона щось розіб'є, щось сплямить, щось, напр. книжку, чи казку, попише, чи понищить. Але завжди в таких випадках заспокоїть насамперед самі себе, щоб у гніві ви не допустилися якогось нетакту супроти власної дитини; її не покарали, чи не картали злочинними словами. Знайдіть час на розсудок, на спокій у вашім серці, і щойно тоді промовте виразно, без злоби і розчуження, до своєї дитини, та докажіть їй, чому вона зле щось зробила? Докажіть їй, що вона не повинна б була того зробити, що це можна б було оминути в такій, чи іншій спосіб. Якщо є дані, що дитина це зробила свідомо, тоді їй треба переконати та делікатно наче б то зобов'язати, щоб вона того більше ніколи не пробувала робити. Така наука, хоч без буча, буде мати всотеро кращі наслідки, ніж фізичне покарання.

Узагалі, ми радимо ніколи, серед ніяких обставин не застосовувати фізичної кари там, де її застосовувати не треба! Ми можемо допустити застосування фізичної кари лише у виїмкових і то дуже екстремних випадках. Але навіть тоді, ми мусимо знайти час на те, щоб ваша дитина знала, за що ви її караєте? Наприклад: ви кількакратно наказуєте своїй дитині не відкручувати затички в газовій печі, бо це небезпека . . . , можна задушитися газом. Ваші упіпнення, хоч як часті, і хоч ваша дитина вже має

3, чи 6 років, — всеодно вона не слухається. Вона шукає лише нагоди, коли ніхто не бачить, і знову вперто відкручує затичку від газу. Коли ваші напіннення не увінчуються успіхом, по третій раз, ви

можете, але наперед щераз промовити до дитини, — легко її фізично покарати, і тоді загрозити, що таке покарання буде ще більше, якщо вона (дитина) не перестане дотикатися і відкручувати газову затичку-курок.

Порада: За ніяких обставин ніколи і ніде не карайте своєї дитини будь за що, як вона має почуття, що вона не винна!

Коли мати - батько, виховник, чи учитель покарає дану дитину за невинно, тоді та дитина не може забути тієї невинної кари ніколи! Навіть до самої смерти! Це покарання остається на дні серця в дитини так виразно, як близна на тілі після рани. Хоч дитина може казати, що вона не пам'ятає, що забула, що вона "проступила" і це "нічого", це "не боліло", — всеодно вона того не забуде ніколи. Так, як чим більша рана на тілі — тим остається більша близна після її вилікування, так же є і з невинним покаранням; все ніби забудеться, але близна остається на дні серця назавжди, і в часі пригадки, та рана болить; болить інколи ще гірше, як би була свіжа... Ми знаємо випадки, зовсім подібні до невинного покарання якого дана людина не може за-

бути навіть після довгих років від часу їх заподіяння. Всяка пригадка серед таких, чи інших обставин, викликає в даної людини (вже дорослої навіть), сильний біль, почуття невинності й такого жалю, якого навіть сльози не можуть заспокоїти. Питання: Чому? Защо? — буде тим гнітючим боєм, якого важко позбутися навіть для тих, що бажали б того не пам'ятати...

Діти - квіти! Хто їх не любить? Їх любить кожна мати - батько, їх люблять свої і чужі. Недаром сам Христос просив пускати діточок до Себе, бо їх є Царство Небесне!

Ми їх любимо, ми їх голубимо, ми їх мусимо і виховувати, щоб та любов і шклування дало дитині силу, мудрість, віру, любов і надію до самотійного життя.

Побіч матері, і батько мусить нести співрадість та співтягар виховання їхніх дітей. А діти, як діти; ростуть, розвиваються, мудрішають, але й... пустаються. Інколи така пустаота, перемінюється у сваволю, яку батьки мусять відразу контролювати, бо може бути пізно. "Нагинай галузку поки молода!" — каже наша народня мудрість. Значить треба ту галузку так нагинати, щоб було, загально кажучи — добре!

Батько повинен — ради родинного щастя та гармонії, так добре вміти та хотіти обмити, напр. по-

судину, як це робить його дружина; так добре випрати пеленки, як і дружина, — бути готовому так недоспати пару ночей, як це часто трапляється кожній матері, — та старатися усюди помагати, бо сама готовість чоловіка допомогти своїй дружині — є неабиякою полекшею для неї, і потіхою, що є з ким ділити радість і горе, відпочинок і труди.

У практичному житті виринають різні моменти в стадії росту й виховання дітей, і їх годі всіх охопити, але ми наведемо деякі моменти з практичного виховання.

Три-річна доня так залюбилася в своїй забаві “засвічувати” газ у кухні, бо він горить і варить, а вона це нераз бачила, як це робить її мамуся, що почала сама “варити”, і часто засвічувала та гасила газ, хоч мати і батько прохали багато разів не робити цього, бо неможна . . . , бо це вогонь, це пече, це може зробити “бобу”. Очевидно, що дитина не розуміла докладно, що то таке “боба”, і все одно далі “варила” та світила газ у кухні. То ж одного разу батько взяв за ручку доню та вдарив їй по пальчиках тієї руки, якою запалювала газ. Хоч удар був не сильний, але досить виразний і очевидно, дещо й болячий. Реакція дитини була негайна і відбулась в такому порядку:

— Я, тата люблю, а тато мене б’є?... і почала плакати, бо пальчики “боба”. Очевидно, що тато відчув сам біль, і здержавши в очах сльози, промовив:

— Так, доню, “боба”, тато вдарив..., а тато та-

кож має "бобу"... Ти світила газ і то татові боліло...

— То я не буду світити... і тата не буде "боба"
— промовила дитина

— А тато не буде більше ніколи доню бити, і не буде "боби"... — відповів бабко. І розмова перейшла на іншу тему; трапилась якась казочка й батько розповідав доні її так гарно; доня так слухала уважно. Всі помирилися. Доня справді більше не світила, а тато вже ніколи не бив її!

А ось ще один приклад із життя. Одна мати працювала в кухні, приготівляючи обід для родини. Дитина, синок, років також 4 почав придивлятися до дзеркала та завжди погрожував, що він "його зламає", що він йому дасть, і погрожував: "я тебе вибію!... ти, де?" Дитина в дзеркалі бачила сама себе, і всі рухи надавали враження для дитини, що це інша особа ховається перед нею за шафу, та їй погрожує рукою, то знову кричить на нього... Мати заспокоювала дитину, але не припинювала і навіть не знала, що властиво за причина, що дитина так намагалася "вибити" когось там у дзеркалі. Нарешті мати підійшла і все довідалася та пояснювала синочкові, що то дзеркало, там нікого немає. Що то він сам там у відбитці. Дитина трохи наче б то заспокоїлася, але після хвилини порушившись сам, побачив, що у дзеркалі хлопчик також рухається, і наче ховається за шафу.

— Мамо, він є! Він там, я йому дам . . .

Мати не мала часу в тій хвилині відвернути увагу дитини, яка набирала далі певности, що хтось там є . . . , а тимчасом хлопчик почав бити реченцями у скло шафи - дзеркало. Це не помагало, а навпаки, переконало дитину, що той якийсь хлопець, ще є за шафою і почав з ним битися, і вдаряє так само у дзеркало, як він . . .

Хлопчик тихцем підходить до кухні, відчиняє двері в шафі, бере молоток до рук і біжить мержіть до кімнати та сильно вдаряє у дзеркало молотком! Скло посипалось дзенькотом по долівці; гук перестрашив маму, а синок плаче, що то вони оба били молотком у дзеркало .

Треба було багато присвятити часу дитині, й остаточно різними прикладами дитина увісниклася, що більше не треба по дзеркалі бити, бо там за ним нікого немає . . . Та шафа осталась без дзеркал-дзеркала.

Коли ж дитину в чомусь переконаємо, що чогось неможна робити, тоді вона буде й других сама перестерігати, що того робити неможна, бо буде 'боба', тощо.

Одного разу три річна дівчинка взяла до рук гострого ножа, і ним врізала пальчика. Хтось скрикнув, кров! . . . і дитина почала плакати та бігти до бабці, кажучи: "баба — кров, кров."

— О, бідна, Дарця має бобу" — потішала бабця та почала поучувати, що не треба брати до рук ножа, бо буде боба . . .

Дитина так тим перейнялася, що вже розуміла, що то є кров, та що то є боба. І коли опісля бачила, як мати бере ножа в руки, кричала і плакала: "Мама, мама, буде кров . . . кров . . . , буде боба". Треба було знову поступенно переконувати дитину що мама може брати ножа в руки, але вона не може, бо ще маленька. Таких, і їм подібних випадків є дуже багато, і треба завжди мати час і терпеливість все дитині вяснити, заспокоїти та рости враз із нею:

Для батьків дуже добре і порадно є плянувати родину з більше дітей. Найкраще, коли діти приходять на світ за дворічною перервою, інтервалом, бо тоді батькам краще і навіть приємніше, та до деякої міри і під деяким оглядом, буде легше разом зростати та виховувати. А для дітей товариство братчика, чи сестрички — дуже побажане й навіть корисне, бо вони разом знаходять можливість бавитися, розмовляти, сперечатися, перехитрувати одно одного та навіть краще будуть їсті. Знова як мати, чи батько, як мають лише одну дитину, вони мусять самі "ставати дітьми". Мусять це робити тому, бо інакше дитина не буде з ними почуватися вільно й радісно . . . То ж при більшій родині, коли є двоє-трьох, чи четверо дітей, тоді, якщо між ними не має великої відстані в роках, такі діти мають самі своє товариство, і є менше відказані на товариство матері, чи батька.

Батьки є першими так би сказати координаторами—унаправлювачами виховання своїх дітей. Бо ж відомо є, що в однім випадку, чи в одній справі

чи в питанні, треба дитину спонукувати та заохочувати, щоб те зробити, а в других випадках, справах, чи питаннях треба так поступати, щоб дитину відвертати від того. Є добро і зло. Добро треба робити, наслідувати й закріпляти, а все, що зло — уникати, не робити, усувати. Батьки ж, як перші і основні виховники мусять самі добре визнаватися в деяких справах, щоб мотти найкраще попровадити успішне виховання своїх дітей.

Процес виховання є почесний, але дуже важкий і вимагає не лише знання, але й терпеливості та досвіду. Лише завдяки певним вимогам діти одно собі засвоюють, до одного при звичаються, значить спринймають спонукку й заохоту, а в іншому відношенні спринймають теж і заборону. Такі вимоги є нормальні й необхідні при успішному вихованні.

Ми підкресляємо успішне виховання, бо виховання може бути різне, з різними напрямками, цілями, закрасками, тощо. Чам тут ходить про успішне виховання наших дітей.

Ми підходимо до тієї проблеми майже оригінально настільки, наскільки наші приклади є переплітувані і доповнювані різними випадками з практичного застосування і досвіду найкращих педагогів світу.

Сама теорія, яка б вона не була досконала добра й совершенна, все-одно без практичного застосування вона була, є, і буде лише теорією без практичних тверджень. І це був би лише ще один жанеровий меншини, чи більший твір без практичних до-

казів, і тим же самим такий твір був би лише повторенням а не оригінальним твором, завданням якого є показати і уявляти, як властиво має відбуватися успішне виховання наших, українських, дітей на місцях, де ми живемо, у першу чергу в наших родинних огнищах.

Коли ми опануємо і закріпимо ті родинні огнища успішним вихованням наших дітей, нашого квіту, ми збережемо ті “мільйони” вихованих істот, здорових фізично, морально, свідомих національно та заправлених духово — для нашої нації — для України.

Так, як батько-мати називають кожну свою дитину “мільйоном”, так і ми вважаємо свою скромну працю добрим джерелом, з якого черпатимуть батьки потрібну підмогу й заправу для фізичного, духового та національного росту своїх “мільйонів”; батькам на шану, Богові на славу, а самим дітям на користь, Україні ж — на честь!

Тому, що наша Батьківщина — Україна — є поневолена і немає можливості повного ані національного, ні культурного, ні духового розвитку на рідних землях, — ми, які живемо поза кордонами нашої рідної землі, маємо можливість не лише творити вільно свої родинні огнища, але й маємо велику можливість успішно виховувати своїх дітей, тому перед нами всіма: батьками, матерями, дідусями, бабунями й усіми дорослими, малими й великими, тими, які тепер виховуємо і тими, що ще будуть виховувати — лежить великанська проблема і

завдання, яке ми мусимо спогнати, бо це є наказ дня, наказ нашого духа, наказ самою Бога.

Зберегти субстанцію свого народу тут на прибраній землі, здоровою, відпорною і творчою, та під кожним оглядом життєдайною, бо можливо ми і наші нащадки будуть не лише переємниками боротьби за побудову власної держави, але й переємниками слави і величі, яка лежить перед українським народом у недалекому майбутньому. Можливо наші роди дадуть братам на Рідних Землях тієї свіжої, живої крові, віри й дійсної підмоги для приспішення і завершення величної будови Храму Волі. Тому ці, й їм подібні, передбачування, нас усіх зобов'язують до посильного та успішного виховання нашого біологічного нарібку, який у парі з фізичним, моральним, духовим і національно-християнським нарібком буде найважливішою цеглиною у будові Рідної Хати.

Ми хочемо бути вільним і самостійним народом, тож ми і мусимо конечно старатися витворити тепер і в майбутньому сильне, здорове та свідоме потомство. Таке потомство може нам дати, і дасть, у першу чергу потомство, що вирощене на любові, здорових тілом і духом батьків; — українських батьків, ідеалістів, патріотів, відданих успішному вихованню своїх "мільйонів" для прослави Божого Імені, для росту і величі своєї нації.

* * *

Хоч ми ще не вичерпали всього матеріялу, що можна б пристосовувати при успішному вихованні наших діточок до 6-го року життя, але й те, що ми подали, при уважному розслідуванні й приміненні до практичного поступування у вихованні дітей, вже і цього матеріялу вистачатиме; головне, щоб його вповні застосовувати, нічого не обкромлювати, нічим себе не зраджувати; не виправдувати свого лінивства, та неухагою, труднощами, бо ми всякі труднощі маємо і мусимо їх доборювати. при тім вчитися і все поступати вперед: через працю, науку і досвід — до висот, до зір!

НАША ДИТИНА В САДОЧКУ (Вимоги педагогічного такту)

— Я йду з мамою! — сказала доня матері, коли батько хотів уже брати її за руку й вести до садочка.

Мати повела доню перший день до садочка. А, батько, радіє в душі, хоч та радість переплітається з маленьким невдоволенням, бо доня вибрала маму до садочка собі за проводиря. І це майже нормально. Мати є більше з дитиною, як батько. Перед ним праця і часта відсутність з дому.

Так, чи сяк, а їхня дитина вже в садочку. Дні проминули, і доня піросла та в школу пішла.

В хаті настала якась ніби зміна. Чогось забракло матері біля неї. Дитина в школі... Але свідомість, що там виховниця, чи виховники таки подбають про добро її доні, заспокоює матір, і праця вдома проходить далі.

Малий братчик посумнів. Він сів на канапу і сльози йому капають по обличчі. Нема сестрички. В садочку... в школі... а він сам. Мама при зайнятті. Немає з ким погугорити та посперечатися і погратися...

Такі рефлексії після перших днів дитини в садочку.

А сама доня? А вона теж так багато переживала. Вона опинилася між чужими дітьми. Чужа пані, хоч добра, і гарно говорить та навіть співає, дає іграшки, але доня одна, друга — та ще й два хлопчики забажали йти до мамі. Вони голосно плакали. Не йшла забава. Дітей багато, гамірно, ніби й весело, а такі сумно, бо... немає мамі... немає братчика, сестрички...

Дітей багато, а учителька одна, сама з ними і між ними і серед них. Коли б не досвід і не управління, вона б мабуть найрадше втекла, але ж ні. Учителька любить дітей. Вона їх розважає, забавляє, потішає і... навчає.

А, щоб все те ладнати, вести, навчати та "нянчити", треба таки неабиякого педагогічного такту, витривалості, терпеливості та... любові!

Шостий рочок наших діточок виповняється зайняттями в садочку. Матері й батьки тепер мають нові проблеми. Проблеми постійної допомоги своїм малим "школярам". Їх треба не лише відпровадити до садочку що дня, але й привести. А, може й переглянути та ще дечим допомогти, або порадитися з виховницею-учителькою? А, вона, напевно скаже: "Ваша дитина гарна, чемна й мила..." Такі готові відповіді учителька даватиме майже кожній матері, бо інакше й годі. Але бувають і такі випадки, де треба таки порадитися і спільно з учителькою обдумати та заплянувати деякі справи, зв'язані з вихованням дитини, чи дітей; перевести окремо, бо є зазримічені деякі недотятнення. Котрась дитина занадто стидлива, або занадто смілива, або завідважна.

На все треба знати раду і пораду, щоб випрямлювати шлях правильного й успішного виховання дітей у садочку.

Понадто, уважна учителька порадить батькам придбати деяких казочок для дітей; порадить їм у підборі деяких віршиків та деклямацій бо можливо, що діти будуть також мати виступи у садочку, згодом, тож підучаться і кілька віршиків на пам'ять та кілька пісень. Вони будуть деклямувати, співати й матимуть вже свої більші зацікавлення, а до всього треба допомі та порад батьків у дома.

Якщо ви досі, значить ще перед садочком, навчили дітей також пару слів молитви, якщо ви їх спорадично брали з собою до церкви, то тепер, як ваша дитина вже у садочку, треба приучувати її і до тих повинностей, що впливають з потреб її поширених чинностей. Треба разом спільно з родиною бодай найкоротшу молитву відмовляти рано і ввечір, а також правильно враз з діточками ходити до церкви, бо це належить також до успішного виховання. Ми християни і нас зобов'язує це до сповнення обов'язків християнина та до християнського виховання наших дітей.

Родинне вогнище має бути першою школою, першою наукою, першим місцем добрих діл і заправлення тих християнських та національних чеснот, які є необхідні до успішного і всебічного виховання. Ми нічого не можемо опускати, нічого, що добре не можемо логковажити, ані не відкладати "на піз-

ніше" чи на другій інстанції, бо на все прийде свій час. Очевидно, що решту відносно релігії і віри, подаватиметься дітям духовними особами, але основні і перші відомості про Бога має дитина винести з родинного огнища.

Вже від самого початку, коли для дітей відчиняються брами садочку - школи, забави, більшого гурту, але там поширюватимуться їхні розумові та духові горизонти. Це справді перед ними відкривається частина нового світу, повнішого й різноманітнішого життя, а в парі з тим мусить зростати обов'язок, послух, співжиття з другими друзями та деяке обмеження волі. Все це приходить майже нараз, і інколи стає для дитини деяким тягарем аж до часу при звичаєння, що йде в парі з пізнанням; навчанням та зростом фізичним та духовим кожної нормальної дитини.

Ми весь час говоримо про нормальну і здорову родину та про нормальні й здорові не лише діти, але й обставини. Є бо й такі обставини родинні, чи й самого оточення, що вони вимагають і специфічних підходів, але ми про це не будемо ширше згадувати, бо це окрема ділянка.

Також ми маємо в своїм пляні уліпшого виховання лише родини повні, правильно і законно завязані. А бувають і такі неповні родини, що діти є, але з різних причин бракує батька, або й матері. Це можуть бути діти повні, чи тітсироти, або й діти неправильних подруж, тощо. Всі гі, і їм подібні не-

правильності впливають дуже відмінно і на весь виховний процес таких дітей, що вони самі є вислідом тих неправильностей, які постали з причини провини їхніх батьків, або з причини різних випадків, захворювань, нещастя, смертних випадків, тощо. Такі діти вимагають і заслуговують більшої опіки й уваги, як від учителя так і від суспільства. Для них учительська сила повинна ще бути джерелом тих благодатей для покриття обставинами дітей, які давала б їм мати, чи батько. Треба бути учителем та й батьком, чи матір'ю, щоб зменшувати різницю між ними й щасливішими дітьми, а також, щоб, до певної міри бодай частинно доповнити їм брак материнської опіки й любови. Кажемо, бодай частинно доповнити, — бо ніхто і ніколи не може заступити для дитини її доброї, рідної матері. Так уже є в природі, що деяких осіб, головню матерів для дитини важко, або й не можливо заступити. Це треба мати на увазі для кожного учителя, що має навчати та виховувати також дітей, яким з різних причин бракує материнського тепла та батьківської опіки.

І ще, підкреслюємо, що говоримо лише про нормальні родини, нормальних батьків та нормальні обставини. Бувають бо навіть рідні батьки, які з причин або поганих навиків (п'янство), або з причин хворобливої злоби та з браку любови до дітей, чи й з причини скупости, захланности або з причини некультурности та з браку елементарних знань відносяться до своїх дітей не раз гірше мачухи.

Вони їх або побивають, або лають й проклинають та вживають поганих слів, і самі своїм прикладом стають тими спричинниками всіх труднощів, ба навіть нещастя і всіх терпінь для їхніх діток. Це виїмки, але вони бувають найчастіше між налоговими пияками - алкоголіками, нервово хворими або малосвідомими та мало культурними одиницями, або таки з причини скупости, — таким батькам завжди буває недогода, а їхні діти стають наче б то тягарем та заважають їм на кожному кроці. Нещасні ті батьки та ще більше нещасні й їхні діти.

Такі аномральні відносини між батьками й дітьми є дуже рідким явищем, але вони бувають, і то деколи бувають навіть між, здавалося б культурними та інтелігентними людьми - батьками. Але, як ми повище сказали, це окремі випадки й вони вимагають і окремого підходу, як до батьків так і до дітей.

З дітьми, що перебувають уже в садочку треба проводити багато різних гутірок, розмов, багато розповідати їм та спрямовувати їх до деякої самодіяльності, переважно в іграх і забавах. Хай вони де що і самі видумують, як би можна щось зліпити, щось намалювати, щось нарисувати, щось збудувати, а виховник хай унапрямялює, хай помагає, навчає та росте враз із ними, — не жаліючи похвал, але хай буде дуже скупим на всякі догани. Так, як для

кожної матері - батька всі їхні діти мають бути однаково милі, гарні й люблені, так і для учителя - виховника — всі йому поручені діти мають бути чемні, милі, гарні, мудрі, без різниці — хлопчики, чи дівчатка, бо всяка різниця і висування одних на "проміне́нтів", а других на задній плян — це не лише нетакт, але й непорядно, бо таке виховання буде лише для одних успішне, а для других притуплене, наповнене невдовіллям та жалями, які дуже болячі для покривдженої будь-як і будь-чим дитини. Це пересторога як для батьків так і для учителів - виховників.

Нічого немає совершенно - ідеального. Життя має свої різноманітні сторінки, виїмки, випадки та закраски навіть серед найідеальнішого підходу та старань. Але і серед тих випадків і відхилень, треба вважати на цілість. Інколи бо треба деяких дітей вирізнити, з огляду на їхні надзвичайні здібності; або треба й подати декому маленьку догану, але все те треба робити з таким педагогічним тактом, який не міг би викликати ані тіні підозрінь сторонности, ні зі сторони батьків, ані зі сторони дітей.

"Дітей ховати — камінь глотати!" — каже народня приповідка. Це, до деякої міри й правда, але не вповні. Бо праця між дітьми, як вона провадиться серед нормальних дітей, за нормальних обставин та фахівцями-педагогами, є водночасно тією рекомпенсатою за всі труди, вложені в виховання діточок, бо

вона приносить учителеві також те моральне й душевне вдовілля сповнюваної професійної праці для зросту малих любих сотворінь, яких він, чи вона провадить до пізнання цього світу, до краси, до знання й можливо — до слави тих найменших громадян, того порученого їм скарбу.

Садочок — це початок нових горизонтів для дитини. Той час батьки мусять використати та все віддати для того, щоб їхні діти зростали, навчалися, пізнавали й заправлялися до все нових завдань, які перед ними стелить шлях у майбутнє.

Діти, поза садочком, потребують дуже багато батьківської помочі й напрямку та теплоти й любови. Треба батькам дещо й запитати про зайняття у садочку. Приглянутися, може в них є якісь труднощі, і їх можна б усунути або виправити. Треба давати дітям багато часу на всякі розповіді та читати їм щодня казочки. Говорити з ними багато рідною, українською мовою, співати з ними та вивчувати легкі віршички напам'ять, помагати їм вивчати українське письмо в слові та в писанні. Словом, підготовляти їх до самостійної праці, яка вже не за горами, бо прийде незабаром перший рік в школі.

Здорове фізично, морально та національно ріднине огнище ще не може бути, так би сказати, самовистачальне. Воно не може розвиватися само

в собі, але до повного розвитку такого родинного огнища треба мати необхідні дані також у відношенні культурному, національному, моральному, суспільному й навіть матеріальному і духовому.

Кожна родина, батьки й діти, повинні б жити повним життям матеріальним та духовим. Може когось родина мати всі вигоди матеріального характеру, але, коли вона немає своєї напр., власної бібліотеки, коли не має в себе та не читає української періодичної преси, — коли не бере участі в суспільно-громадському та релігійно-культурному ба навіть, до певної міри не цікавиться життям політичним своєї громади й свого народу, та така родина не буде мати достатніх сил, ні знання, ні охоти, ні навіть можливостей до успішного виховання своїх дітей, бо самі батьки будуть обмеженими світоглядом, культурно, національно та й політично.

Ані телевізор, ані радіо не дадуть такій родині повного духового та національно-релігійного й культурного світогляду та наснаги, які вистачали б до успішного виховання їхніх дітей.

Те саме відноситься і до дітей виключно. Коли б їхні батьки обсипували їх любов'ю, добробутом, розкошами, сваволею і всякими забаганками, то всеодно, їхні діти не мали б ще необхідних об'єктивних обставин для їхнього успішного виховання.

Батьки мають і мусять давати дітям лише до-

брий приклад, який діти могли б сприймати та на нїм вчитися. Коли самі батьки будуть напр. читати й вести розмову в присутності дітей культурно, ввічливо, радісно та навіть весело, — то й їхні діти матимуть що собі засвоювати, і вони будуть в середовищі, яке справді веде до успішного виховання їхнього скарбу. Коли в додатку, їхні батьки матимуть свою бібліотеку, матимуть час і охоту теж відвдувати українські імпрези; концерти, академії, відчити та й навіть релігійні обходи, то їхні діти так само будуть зростати в тій атмосфері, яка буде їх будувати та впливати додатньо на їх молоді дуні, на їхній ум і те впарі з іншими додатніми атрибутами буде побити з дітей шляхотних нащадків і пересмників тих добрих прикмет свого роду й народу.

Батьки, що стремлять до успішного виховання своїх дітей не будуть тими скупендрягами - гарпагонами для свого цвіту, але вони подбають, щоб їхні діти також мали свою окрему дитячу бібліотеку. Щоб вони читали, щоб розмовляли, вдома і в круві родини лише на рідній українській мові. Вони подбають навіть тоді, коли, з браку рідного садочка, треба б було посилати діток до садочка чужого, — щоб тоді ще більше подбати, щоб їхньою розговірною мовою у родині була виключно мова рідна. Свідомі і культурні родичі не будуть перечулюватися тим, що їхні діти матимуть можливо перші труднощі мовні в чужому садочку, чи на початку шкільної науки в чужій школі, — бо діти навчатся і подолають ті труднощі ще скоріше ніж цього мож-

на сподіватися. — ще скоріше, ніж закінчатся кло-
поти батьків їхніх...

Дитина завжди навчиться швидко мови свого оточення в школі, тим більше, як і вся наука відбувається на тій же мові. Зникнуть всякі труднощі, бо наука і спостереження та досліди доказали дуже виразно що нормальна дитина може говорити зовсім своєю мовою навіть більше, як двома мовами!

Наші турботи, як батьків, повинні всецільо охоплювати успішне виховання дітей у рідній мові, ріднім слові, рідній історії, рідній культурі та рідних традиціях — понадто також і в рідній вірі! І всі ті, вичислені знання дитина наша мусить осягнути не пізніше як між 4-им, а 10-им роком свого життя. Не пізніше. Якщо ми переносимо ті знання на "пізніше", то можемо бути певними, що ми вже всього з нашими дітьми не осягнемо!

Як до 8-ми, а найдалі до 10-ти років дитина не опанує своєї рідної мови в розмові, то пізніше їй буде тяжко надробляти, бо приходять інші заняття та вимоги, які накладає вже школа (а вона здебільша є чужою), своїми плянами, вимогами й науками... Вона може навчитися ще говорити рідною мовою, але їй ця наука буде приходити так, як і інша чужа мова.

Словом: українська родина мусить створити своє, рідне опнище в повному значенні того слова, яке відповідало б українській правді, українській традиції, українській духовості й українській вірі;

любові, гідності та вимогам всього надбання того, що веде до висот національного парнасу, а не чужих правд! Всі ті надбання має і мусить закріпити свідома українська родина, осягаючи це виключно шляхом успішного виховання своїх “мільйонів”, отого цвіту нашої нації, якими завжди були, і будуть добре виховані діти! “Терціом нон датур!” Ми не маємо іншого виходу, якщо хочемо продовжити життя свого роду і своєї нації тут серед моря чужого оточення, яке, хоч не є нам вороже, але всеодно воно сприяє більше денационалізації, як ми це самі бачимо.

Наші вимоги до успішного виховання, не є “сполохом”, не є “страхи на ляхи”, але дійсним образом того, що нам несе завтра. В обличчі подій, які відбуваються під московським караулом на Рідних Землях, ми зобов’язані своїм буттям, Богом, історією і самим призначенням сповнити свою місію виховання нового роду якнайповніше, якнайпевніше і якнайуспішніше!

Ми свідомі того, що нести повний тягар успішного виховання своїх дітей можуть лише ті батьки, що є не лише патріотами на словах, але які є витривалими і послідовними та бажають величі, добра і правди рідної, своєї для себе, своїх дітей та свого народу.

Перемагатимуть і успіх матимуть лише ті, які змагаються, борються та хочуть рости й жити гідно і достойно. Що є свідомі свого призначення, для яких цвіт народу — молодь — це і ціль та засіб до

освячення остаточної і найбільшої мети нашого призначення на землі, як батьків: зростати, виховувати та закріплювати цвіт народу. Бо сильні живуть, а хирляві гинуть. Сильні фізично, сильні духово, сильні культурно, сильні національно та сильні морально мають і мусять бути всі українські діти. Це завдання батьків і його треба досягти шляхом успішного виховання.

Жодна зневіра, жодні чужі впливи, жодні нашепти лукавих, жодні труднощі не сміють нас, батьків, ані захитати, ані відвернути від нашого Богом даного дару, а це любити своє в першу чергу і боронити його перед злом!

Наші родини мусять бути чистими, рідними, українськими! Геть мішані подружжя! А, коли вони вже з різних причин та людських слабостей були зав'язані, тоді всіма силами ми мусимо подбати, щоб ті подружжя були українськими своїм життям і своїм новим плодом; щоб; щоб їхні діти виховувалися на свідомих українців. На ті цілі не треба жалувати ні труду, ні засобів, ні послідовності. Ми мусимо все зберігати, а нічого не розтрачувати, бо кожна одиниця нам є, і мусить бути, дорога, потрібна і бажана! Ми не можемо розкидати, чи "позичати" своїх родів на погній чужим.

Авторитет батьків може і мусить бути пошанований їхніми дітьми не лише, як вони маленькі, але і в dorостаючому віку. Одначе немало самі батьки

спричиняються до того, що їхні діти, які змалку так їх любили, де-далі відчужуються від них, лише тому, що батьки "не мали часу" їх належно виховати, виростити та зробити своїх дітей послухними, уважними, вірними та постійними в обов'язках і добрих почінах.

Через свою неувату, через скупість і легковажність неодні батьки позбуваються не лише любови та послуху у своїх дітей, але нерідко й їх самих. Це непростимий гріх самих батьків, бо лише вони перші в тім винні, а вже решта, як наслідок припадає на вину й самих дітей.

Якщо батьки з причини своєї слабості до дітей, чи з браку "часу", чи таки з байдужости дозволяють дітям на різні відхилення в часі їхнього фізичного і духового оформлення, тоді такі діти здебільша опинюються поза бортом родинного юнища і, замість слави своїм родичам та народові, вони наносять ганьбу.

В подавляючій більшості таким від'ємним випадкам можна було б вповні зарадити, або бодай частинно відвернути лихо. Одначе треба бути батьками не по назві, але по змісті їхньої чинності відносно своїх рідних дітей. Батьки мають виховувати та вести дитину, а не питатися напр. дитини, що вона хоче, що вона любить... чи "буде читати?", чи "любить таку казку-книжку, чи іншу"?

Значить батьки поводяться так примітивно, що сродом охоплює на самій вид ігнор 'науки' і "виховання", яке веде до байдужності, не уваги й знеохоти, а в парі з тим і до відчуження...

Батьки мають навчати дітей, а не діти батьків!

НАШІ ДІТИ В ПЕРШІЙ КЛАСІ...

Щасливі батьки, що мають кого посилати до школи та мають можливість посилати їх до рідних українських шкіл. Але таких на місці нашого поселення майже немає. Навіть ті школи, що називаються “українські” католицькі, тощо, вони українські по назві, а не по змісті, бо серед тих обставин воно тут інакше не може бути. Приватні католицькі школи українські, чи й не українські, підлягають певній програмі навчання, яке переводиться мовою англійською, а не українською. Українська мова є лише обмежена до одної години на день на навчання українського письма, читання, писання, тощо, але це в ніякому разі не є і не може бути вистачальним. Якщо ми бажаємо, щоб наші діти вміли добре і читати і писати та розмовляти рідною українською мовою, їм потрібна ще наша родинна поміч, тобто ми мусимо самі в родиннім огнищі плекати не лише замилювання до рідної мови, але практично нею розмовляти з нашими дітьми на кожному місці. Очевидно, що поза родинним середовищем діти розмовлятимуть англійською мовою (чи взагалі мовою, яка панує в державі їхнього поселення), але вони, як правило мусять розмовляти вдома виключно лише по-українськи. Тільки таким способом ми можемо запевнити їм знання рідної мови. Іншу мову, вони

знатимуть також добре у слові і в письмі, бо це мова їхньої науки, й мова оточення поза школою. Одначе рідна мова мусить домінувати в родині невідклично!

Великою підмогою нашим дітям мусять бути українські Вечірні, Суботні, або Недільні Школи, які щоправда існують по більших скупченнях українського поселення; але є і такі місцевості, де немає ані української католицької, чи православної школи, ані немає школи українознавства. Батьки таких дітей, що не мають ні одної школи, де діти могли б бодай час-до-часу вивчати рідну мову, повинні всеціло ставати самі виховниками та учителями для своїх дітей у навчанні рідної української мови. Навіть те, що вони передаватимуть лише знання розговірної мови, без граматичних правил, тощо, матиме велику вартість для дітей, бо вони, знаючи в основі розговірну українську мову, будуть **двомовними** дітьми, і можуть кожного привагідного часу собі доповняти навіть і своє знання української мови граматичними правилами, тощо. Важне одначе є те, щоб діти знали бодай розговірну свою рідну мову, бо вони остануться українцями не лише по назві, але й по мові, культурі й традиціях, бо це все може їм передати та зацепити в їхніх душах рідна хата, родинне огнище — батьки!

Ми знаємо випадки де діти, що вивчали рідну мову виключно з уст самих батьків, говорили дуже

поправно і нічим не відставали від тих дітей, що були більше щасливі, бо мали можливість ходити та навчатися в школі українознавства та в приватній українській католицькій школі, де щоденно мали одну годину, тобто 45 хвилин навчання української мови.

Що більше; показалося, що діти, які вивчали рідну мову з уст своїх батьків знали дещо більше від дітей, що навчалися в школі українознавства

але не завжди говорили вдома виключно українською мовою. Вони часто говорили в дома також і по англійськи... Понадто діти, що вивчали мову лише від батьків були так би сказати "начитані". Вони багато читали, переписували й гуторили по українськи і знали не лише добре говорити, але краще орієнтувалися в минулому нашого народу. Знали дещо з історії і з літератури й культури українського народу ще краще, від тих дітей, що мали більше можливості навчатися, але вони або не вчилися добре, або ніхто з батьків не слідкував за їхньою наукою. А вже щодо читання, то ця ділянка в тих дітей була дуже занедбана.

Очевидно, що то не правило, але виїмок. Краще є, як діти мають можливість таки навчатися бодай у Школі Українознавства два-три рази тижнево, бо не завжди батьки дбають про знання і навчання рідної мови своїх дітей. Одні не дбають, другі, кажуть, що не можуть... хоч завжди кожна родина може навчити своїх дітей розмовляти по українськи, якщо вони справді будуть з ними говорити лише рідною мовою.

Гірше є, коли самі батьки "калічать" чужу мову з своїми дітьми в рідній хаті.

Нашим завданням одначе є вказати на успішне виховання нашої молоді в першу чергу не школою, але р о д и н о ю. Ми стоїмо на становищі, що дітей мають виховувати батьки, а школа лише має подати знання різних дисциплін, бо таке завдання школи. Школа і виховує, та на жаль, не в Америці. Ми не бачимо тут такого виховання, яке могло б нам просвічувати та давати приклад до наслідування. Ми не заперечуємо, що тутешні навчальні інституції - школи, тощо подають навчальний матеріал добре та можна б сказати достатньо, але навчання, ще не є вихованням. Нам ходить виключно про виховання наших, українських дітей, шляхом успішним і сказати б спеціальним, бо родинними засобами, а не інакше. Всяке інше виховання є поза засягом нашої праці, і ми тут над тим не будемо довше застановлятися. Наскільки діти наші попадають до школи в шкільному віці то ще не означає, що вони вже

мають виломлюватися з-під контролю та виховних заходів їхніх батьків. Того не може і не має бути. Батьки є першими виховниками, бодай у моральному аспекті і такими остаються на всі часи зросту їхніх дітей. Лише батьки, що самі зазнали неправильного виховання, чи якогось відхилення, чи збочення, моли б втратити право та засяг виховання над своїми дітьми. Але це був би також випадок, а для нашої праці випадки не є ніяким мірилом, ні показником, бо випадки були, є і будуть траплятися у всіх ділянках людського життя.

В процесі виховання дітей, батьки нераз натрапляють на великі перепони, труднощі й недотягнення, але це не може їх в ніякому разі знеохотити, чи відстрашити, чи зробити їх байдужими до справи виховання їхніх дітей.

Щоб знати, як поборювати ті труднощі, ми й пишемо цю працю, яка дає багато основних прикладів на такі й інші питання з ділянки успішного виховання нашої молоді.

Виходячи з заложення, що ми маємо нормальні обставини до виховання і здоровий та нормальний матеріал — діти, — ми і надалі будемо кермуватися тим і виходити з бачення потреби, доцільності й користі, того так би сказати утилітаризму, який нам просвічуватиме в нашій дальшій праці.

Щасливі є ті батьки та їхні діти, якщо вони мають можливість користати з тих виховних послуг, що їх дає наприклад українська католицька школа.

Але ми їх, на жаль, багато не маємо. Такі школи, католицькі українські, чи православні українські, побіч навчального матеріялу, дають дуже багато нашій молоді з ділянки морального та релігійно-християнського виховання.

Це неоцінний скарб для духового росту нашої дітвори, яка має щастя навчатися в таких школах, бо там і навчальний матеріял не раз ще перевищає всі інші публічні школи, а наші діти виказують кращі успіхи, мають більше знання, як напр. діти з публічних шкіл, і під тим оглядом є тими світочами серед чужого оточення. На жаль інколи під оглядом загального в тому і національного оформлення, їм подекуди бракує, хоч не всім. Ті діти, що їхні батьки знають своє завдання в успішному вихованні, завжди є передовиками навіть у відношенні до всієї української духовости. Тож мусимо змагатися, щоб усі наші батьки прикладали більше уваги своїм дітям у вихованні, а їхні діти, щоб були духово, фізично, національно та морально найкращими та напильнішими дітьми серед свого оточення, як у школі так і поза нею.

Щоб те осягнути, наші батьки не сміють оставляти своїх дітей у часі їхнього зросту на самопас, на призволяще. Не сміють жити наріканням, що не мають часу, що діти й так учаться в школі, та й школа ними опікується і їх навчає, що їм не треба тут ні українськи знати, що тут Америка, чи Канада, чи ще щось інше? Горе таким батькам! Вони

не знають, що говорять і що роблять. Тож для них ця праця, як рибі вода. Черпайте з неї і застосовуйте прикладами все, що потрібне для успішного виховання ваших дітей.

На жаль буває ще багато таких випадків, коли наші батьки найбільше уваги прикладають не раз там, де того й не так багато треба. Вони ще дуже часто правильно поступають з маленькими дітьми, але як діти підростають, тоді деяким батькам видається, що вони вже своє зробили, і хай тепер діти самі ростуть та самі вчаться... Так, це добре. Хай ростуть і вчаться, але батьки мусять "рости" враз з ними й їх виховувати.

Ось один приклад нетактовного поступування з своїми дітьми. Один батько вертаючи з дитиною зі школи після полудня, а дитина ходила якраз до першої кляси народньої школи. Сталося так, що обоє враз із іншими дітьми, вступили до книгарні.

Тут дитина - учень 1-шої кляси, взяла до рук одну гарно ілюстровану книжечку та звернулася личком до батька... Батько, наче фурія, вирвав книжечку з рук так раптово, наче б дитина взяла в руки вогонь, чи яку нечисть. Батько при тім нервово кинув книжечку на полицю, а на заввагу книгаря, що дитина хоче її мати, та, що книжечка коштує лише 50 сотиків, — батько відповів: "Воно ще дурне..., або воно вже вміє читати"...

Дитина засоромилася і окулилася в чотири погібелі й закрила рученятами очі, бо сльози спливали їй по личку. Це не лише приклад, але це був дійсний факт! Що більше, той немудрий (не дитина “дурна”, як казав батько, але він сам заслуговує на той епітет!), був членом однієї політичної організації, і вважав сам себе за “розумного” патріота...

Болячий приклад і ще більше болячий тому, що це був факт!

А скільки таких батьків і матерів ми маємо, що так поступають, або подібно зі своїми дітьми, коли вони інтересуються рідною книжкою? Хіба такі батьки сповняють свій обов'язок супроти рідних дітей!? Ні, це не виховники своїх дітей, але нерозумні “пророки”, що вміють політикувати і бачити чу же під лісом, а не вміють, чи не хочуть вміти тактовно поводитися з своїм скарбом, зі своїми рідними дітьми. Вони жаліють сотика на книжку, хоч самі нераз на самий тюпон та на різні напитки, тощо викидають не центи, але сотні. Це прикре, на жаль правдиве. Тож педагогічний такт у батьків супроти своїх власних дітей і своєї родини є конечно потрібний. Без того такту не може обійтися ані один батько, ні мати, — байдуже, чи вони робітники, чи інтелігенти.

Над цією проблемою ми зупинимосся трохи довше.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ

В нашій праці ми педагогічним тактом називатимемо ті правила пристойности, які вимагаються від кожної людини взагалі, а від батьків у відношенні до їхніх дітей — зокрема.

Педагогічний такт, це та поведінка, яка нас держатиме на висоті гідности, яка не дозволить нам незаслужено когось образати, та не дозволить також і себе образати другими. Це те мистецтво, як треба поводитися, заховуватися, та яке почуття міри треба задержувати серед різних обставин, головню супроти наших дітей та супроти дітей взагалі.

Наші вислови в товаристві завжди мусять бути коректними, то ми тим більше мусимо заховувати також ті коректні вислови і в відношенні до наших дітей. Це те саме, що культурна поведінка людини, яка себе шанує і другого не понижає.

Батьки не можуть допустити до того, щоб вони через свій нетакт насторожити до себе своїх дітей так, що вони будуть уникати їхньої зустрічі, чи розмови, або будуть говорити неправду з ними, з при-

лини страху, чи дкогось такого перажу, що вони вже взнали від своїх батьків.

Отже, коли ми дримінюємо своєю поведінку супроти наших дітей гідно і достойно знання батьків, то саме й ця поведінка в пропедевтиці, тобто в науці, що займається способами виховання, називається педагогічним тактом. Значить, це є те почуття міри та мистецтво поступати в кожному випадку так, щоб ми могли вплинути на дітей лише додатньо, а ніколи їх ані не скривдити, ані не понижувати, бо це також є Божі істоти зі своєю окремою душею, своїми почуттями, своїми проблемами й своєю гідністю.

Батьки завжди матимуть повний успіх у вихованні дітей, якщо вони заховуватимуть той педагогічний такт також супроти своїх дітей. Діти, виховані на основі педагогічного такту своїми батьками, завжди будуть винювновати їхню волю; слухатимуть їхніх вказівок, наук та пересторог. Але все те треба робити поважно, і не змішувати їх; щоб не виглядало, що раз це ніби добре, а тут знову кажуть, що недобре. Якщо такі заходять обставини, то їх треба вияснити, об'ясувати й поучити, а не відкидати дитячу цікавість словами "ти цурне!" ... або щось у тому немудрому роді! Як хтось з батьків так поступає,—то він не виховує, — він шкодить та псує своїх дітей. Насамперед треба самому перейти послідовно цей шлях, що називається вихованням, і заповісти собі його, а тоді й других виховувати. Тому

ми так конечно вимагаємо, щоб наші батьки наперед “самі себе виховували”, щоб вони були здібні виховувати своїх дітей, бо без уваги, без науки, без порад других, і без практики, не зараз можна братися до виховання дитвори, якщо те виховання має бути успішним вихованням, а не псуванням та імітацією.

Батьки не можуть нічого занадто “пересоловувати”, щоб у всьому заховати такт, міру, справедливість і гідність. Наука каже, що навіть найкращі ліки стануть отруєю, як вжити там, де не треба. Ніхто не може напр. пити ті ліки, які є призначувані лише до натирання. Так само є і з вихованням.

Будьмо забавні, будьмо навіть ласкаві супроти наших дітей, але ніколи не будьмо несправедливі супроти них.

Навчаймо порядку, чистоти, охайности, але не надуживаймо того нашими хворобливими вимогами напр. педантизму, надмірности там, де її не треба. Справедливість не вимагає одночасно образи, чи кару, чи докучливости.

Неможна своїми надмірними та докучливими пересторогами викликувати в дитини нудоту, неувагу, бо вона, напевно, в душі буде реагувати на наші нетактовні поступування і надмірні докучання.

Коли треба переводити напр. якісь перестороги, чи заборону, то така заборона мусить бути оправдана, обґрунтована, справедлива, навіть дисциплінар-

на, але не може бути байдужа, чи двозначна, бо вона тоді не матиме належного ефекту, а понадто може спричинитися до вередливости, чи й злегковаження самими дітьми. Значить, як у поведінці так і в своїх вимогах, батьки супроти дітей мусять бути уважними та тактовними. Це саме відноситься також щодо

похвал, нагани, чи докору; усюди мусить бути такт і "мірка", якої не треба переповнювати.

Навіть надмірне задоволення, чи захоплювання батьків своїми дітьми є не бажане, і навіть шкідливе, бо воно дітей не будує. Педагогічний такт у батьків супроти своїх дітей, які вони не лише кормлять, але і виховують, мусить бути вже з-зарання, вже з перших років життя дитини. Коли б батьки так поступали, вони не мали б так багато непорозумінь в родині у майбутньому, а понадто і самі діти були б здоровіші й мудріші.

Батьки й матері часто, головно молоді батьки, — поводяться з дитиною так егоїстично, вважають більше на свої почуття та на вигоди, ніж на почуття своїх дітей.

Навіть в часі забавок-іграшок, тощо, батьки повинні давати волю і час, щоб дитина могла побавитися, і в тій порі їй не переривати ніяк та нічим. На все має бути пора та свій час.

Наприклад дитина три-чотирирічна почала якусь забавку сама але мати втручається та починає її голубити, цілувати щоб наситити своє вдоволення, а не дитини. Дитина у тому часі зайнята була забавкою. Коли ж дитина, ніколи, втручається від матері бо хоче продовжувати свою забаву, то мати ще її розсердиться, бо вважає, що дитина її відтругує і більше заінтересована грашкою, як нею

Коли б так і сталося, що дитина із інших причин забажає бути сама, даймо їй можливість, хай вона зповнить своє бажання. Мати не може в таких випадках сама лютитись, або казати, що "я тебе вже не люблю, бо ти нечемна", чи щось в тому роді. Це нетакт, який не виховує, а шкодить.

Також не можна матері, ні батькові поводитись з дітьми так не виразно, що й справді годі зрозуміти, що батьки хочуть. Не можна раз злоститись, і знову вдавати, що ми такі добрі і перечулюватись за приступності дітей. Не треба ніколи напр. брати руку дитини і нею бити себе, тощо, бо це підпливий нетакт! Не треба ніколи і нічим дітей страшити!

Буває, що матері є самі перечулені, і люблять самі екстремі. Вони поведуться не розважно; для них малі діти, то ніщо на яке не треба звертати уваги. А так воно не є. Дитина не лише розуміє, але роздумує та запитує сама себе, що це є, чому це так? Воно обсервує всі рухи й почини батьків, воно не так швидко забуває їх. Скоріше батьки призабудуть, а діти — ні. Вони довго тямлять і довго не одну річ, чи не один випадок переживають і пам'ятають його.

Синок одної матері прийшов із школи додому та відразу обняв свою мамусю за шию й поцілував. Він почав уже розповідати, що вони вчилися сьогодні, бо він уже учень третьої класу; й були нові учителі. Але мати, не мала “гумору”, й відвернула всю увагу дитини словами: “Добре, добре, дай мені тепер спокій, я маю багато роботи...”

Або ще один випадок: дитина прийшла з школи та привітала маму, але не звернула уваги, що в хаті також була ще й мамина приятелька, сусідка, і її не привітала. Мати відразу звернула їй різку увагу: “а, ти чому не привітала тітку?, Га?”. Дівчинка збентежилася не так уже тим, що не привітала, як радше гострим тоном матері перед чужою особою... і вже не знала, чи має тепер поздоровити чи то, може вже запізно...?

В одному і другому випадку мати поступила нетактовно супроти своєї дитини. В першому випадку не вислухала дитини в її розповіді та не виказала досить зацікавлення дитини, — а в другому випадку, **мати** таки вразила почуття своєї дитини, бо скаржала їй не вчасно, нетактовно. І в одному і в другому випадку діти втратили гумор і радість, яку вони так хотіли виказати перед своєю мамою.

Такі поучення, чи звернення уваги можна і треба переводити, але вчас, тобто у звораний час, а не на тій місці, де того робити не треба, хоч би з уваги на присутність чужої жінки - особи в хаті, тощо.

Батьки повинні завжди трактувати своїх дітей поважно настільки, наскільки вони бажають мати їх при собі в любові й гідності не лише в дитячому віку, але й пізніше.

Не треба запровадити дітей у рабстві, але радше в бадьорості, відвазі, пошанівку себе і других; та вже ніяк не треба дітям обмежувати часу на розвагу. Хай все має пору: наука, розвага й відпочинок.

Унокорювати, чи понижувати дітей не треба, бо ми маємо стреміти виховати дітей відважними, ба дорими такими, щоб не легко признавали чужу зверхність над собою, та, щоб не плазували перед ніким і ніколи! Нам не треба рабів, ані таких крутиїв, які хотіли б легким способом добувати те, до чого треба науки, наснаги, терпеливості й труду, а не підступу.

Багато краще виховувати дітей так, щоб вони мали віру в себе, та мали звичай помогти другим, а самі, щоб найменше такої помочі потребували; щоб могли другому дати, а не брати.

Це у відношенні до особистої поведінки. Але супроти оточення, щоб були лицарськими, увічливими, витревалими, але не циніками. Щоб вони знали і вірили, що хоч би весь світ пройшли, то кращого народу від українського вони ніде не найдуть! Хоч би весь світ пізнали, то кращої землі і кращої батьківщини від України їм ніде не знайти! Щоб вони вміли жити, працювати, боротися та молитися за

благо України. Щоб були завжди готові стати охороною проти чужих зазіхань, та, по лицарськи обороняли честь свою, свого роду і своєї нації. Щоб всі наші діти дружилися виключно лише з українцями та зав'язували родинні вогнища лише чисто українські, бо це принесе нашій нації все те, що їй треба до перемоги! а понадто, ми ніколи не будемо потребувати позичати в чужих розуму та "опіки". Хай ніхто і ніколи не посміє відібрати з наших дітей право називати себе українцями! Кожного права наші діти самі не втрачаються і його не втрачають, бо з таких випадків користають лише наші національні вороги, вороги українського народу.

Виховуючи наш цвіт, ми мусимо водночасно стреміти, щоб наші діти перебирали з свої руки всі фахи з найвищою освітою включно, а це навчати дітей на лікарів, біологів, генетиків, професорів різних типів, інженерів, священників, психологів, енгеністів, техніків, дентистів, і всі інші фахи повинні бути опановані нашими молодими юнаками й юначками. Щоб ми навчали самі себе і других, і помагали собі взаємно!

Практика та досвід доказують, що найбільше шкоди приносять нам наші діти тоді, коли вони зв'язують мішани подружжя. Це знають дуже добре наші вороги, і вони стараються робити з наших молодців погчій для своїх ганебних і загарбницьких

цілей. Відомо нам з історії минулого нашого народу, що всілякі відступники, по волі, чи по неволі, ставали найзапеклішими ворогами саме того народу, з якого вони вийшли. А, хіба ми можемо не пам'ятати науки історії, яка нас перестерігає, кажучи, що яничари, оті виховані ворогом українські діти, ставали жорстокими супроти свого народу, з якого їх вирвано, і обороняли своїх "вихованців" — ворогів краще за їхніх рідних синів. Це нас мусить перестерегти остаточно і усвідомити, щоб ми не повторювали тих помилок, та не ставали погноєм для ворогів нашої нації. В додатку, діти з мішаних пород як найчастіше ставали для нас не корисними, а й мартовками у національному відношенні. Бували внімки, та внімок — внімком, а не правилом нації.

Що, як що, але ворогів парід має дуже багато. Наші приятелі не всі розуміють наше національне положення. А вороги, натомисть, аж занадто добре знають наші слабості і це використовують всюди на нашу загибаль. При чому, нерідко, ми самі їм допомагаємо власними руками, душити себе національно-культурно, економічно й політично!

Насувається питання, чому саме на наших батьках лежить така велика відповідальність за долю своїх дітей, а впарі з тим і за долю своєї нації? Відповідь: на наших батьках, і на кожному з нас особіна лежить тому така величезська відповідальність.

пність за долю нашого потомства, бо ми самі, ані наші батьки, ані навіть наші прабатьки, не мали цього національного та державницького виховання бо їх виховувала чужа, переважно, нікола, а люде-куди й чуже оточення. Формация нашої молоді відбувалася по різному, але на жаль, такий те різне було найбільше неприхильне, чуже, або байдуже у відношенні до наших національних потреб і інтересів.

Тож наші батьки мусять бути, впершу чергу самі добрими учителями та виховниками, щоб почати виховувати своїх дітей успішно! А до успішного виховання треба самому дещо більше знати, як пересічному чужому обивателеві. Бо ми — українці! Бо на нас лежить надзвичайна відповідальність! Бо ми хочемо і ми мусимо перемагати навіть там, де ворог готує нам могилу! Ми хочемо і ми мусимо жити як нація!

Ми за часто шукаємо провини самі між собою, шукаємо хитрих порахунків брат з братом, але супроти чужинців ми занадто буваємо поблажливі, довірливі, легкодушні, за гостинні. Цьому ми мусимо зробити кінець. Наші нові покоління маємо виховати успішніше від наших попередників, так, щоб вони не мали в собі ані тіні меншевартости, а навпаки, щоб були вони не лише по формі, але й по змісті, сильні духом, розумом, вірою, чином та

вitreвалістю! А понад усе, щоб вони не соромилися патріотизму, щоб себе признавали і діяли, як українці-патріоти. Бо лише ідіоти не признаються до свого роду та народу. Лише відщепленці потратили дідичні характери, та національні святощі заміняли на чужі бляшки та на сало до свого черева.

Чи багато наших батьків та виховників знає, наприклад, такий замітний вислів американського ученого, бывшего декана медицини Мішігенського університету Віктора Вобена, котрий сказав відносно мішаних подруж ось таке: "Кожна свідомо молода дівчина є дуже бідна, якщо виходить заміж за ученого чужинця, — або за свого — невченого — все одно вона буде матір'ю дураків". Може ця фраза за гостра, але вона має в собі багато істини. Бо дівчина не повинна виходити заміж ані за багато молодшого від себе чоловіка, ані за чужинця хоч би і вченого, а також, коли вона вчена, не повинна виходити заміж за хоч би свого хлопця, але без освіти, бо між ними не буде щастя, ані їхні діти не матимуть радості з батьків, а батьки радості з дітей. Це, майже правило. Виймки є, але цього за мало. Правило говорить, що іншого.

Всі ті, й інші недотягнення мають великий вплив і на перебіг успішного виховання нашого потомства.

Нашим батькам, та нам усім, треба на кожному місці пам'ятати, що причиною національного поневолення (головною причиною) є невідомість даного народу. А інші причини — це лише додаток до зла.

Не малою перепоною до успішного виховання дітей є також мішані подружжя. Ми не хочемо тут над тим окремо застановитися, але згадуємо на те, щоб батьки, виховуючи своїх дітей мали і це на увазі, щоб хоронили своїх "мільйонів", від нещастя мішаних подруж, які могли б заіснувати в майбутньому між одним із їхніх дітей.

Наші національні установи, наші церковні установи, як Українська Католицька так і Українська Православна Церкви, повинні заборонити зовсім мішані подружжя і не уділяти шлюбів для нерозважених наших молодців, які нехтують майбутнім своїх дітей, що по всій правдоподібності можуть відійти зовсім від українського роду й нації. Коли б це нещастя нас могло зновні оминутти, ми напевно скоріше дійшли б до своєї національної єдності та незалежності й волі.

Можна дуже жалувати, що інколи робляться труднощі одною, чи другою Церквою, коли обоє молодята українці хочуть побратися, але вони не є напр. однакового віровизнання. Наші найвищі церковні установи мусять це раз на завжди покинути й ніколи більше не практикувати та не робити перепон, але навпаки, благословити їх стораз радше і частіше, ніж одно мішане подружжя!

Якщо наші батьки плекатимуть своїх дітей і успішно виховувати тут на прибраній землі, ми напевно діждемося і виплекаємо ще не одного провід-

ника, який буде нашим національним Мойсеєм, і може нас завести з вигнання до обіцяної землі, тим більше, що на Рідних Землях ворог прикладає всі старань, щоб не допустити до національного провідника нашого народу. Ворог таких здібних людей або денационалізує, або зробить з них яничарів, або таки вбиває. Ми маємо багато прикладів на те. А одним із них може послужити, хоч би геніяльний почин юного поета Василя Симоненка, якого Москва "вилічила" на смерть уже на 29 році життя. Якраз після перших геніяльних протимосковських виявів! Щоб не допустити до зросту свідомого патріотизму на Рідних Землях, московсько-комуністичні насильники нищать навіть дітей духово і фізично. Але наше національне дерево мусить бути сильне, здорове й розвиватися буйно поза досягом ворогів нашої нації. Наші батьки, свідомі свого призначення, виконують велику місію і успішним вихованням своїх дітей закріплюють національний корінь новим сильним та здоровим цвітом української нації на місцях нашого поселення.

Вимоги батьків супроти дітей не перешкаджають ані любові, ані повазі. Батьки завжди мають знайти найкращий підхід, найкращий такт у відношенні до своїх дітей, байдуже, чи то буде справа нагорода, чи догани; науки, чи розваги. Батьки не можуть серед ніяких обставин бути з своїми дітьми за "пані-брат", але вимагати сповнення обов'язків точно, повністю і вчасно. Треба брати під увагу, що ін-

коли не всі діти однаково можуть виконувати дане завдання, бо між ними бувають різниці або в віці, або в здібностях; а також можуть бути відмінності у вправі та в способі навчання та виховання; бо не всі батьки однаково поступають, не всі школи однаково навчають, та не всі діти однаково сприймають навіть той самий предмет. Про всі ті й інші різниці батьки повинні б пам'ятати, коли вони хочуть бути вимогливими, щоб чогось не проминути й не пропустити невластиво, нетактовно супроти своїх дітей.

Наприклад, під час гостини в домі батьків, що мали 12-річну доню, сталося так, що доня через не увагу, чи через припадок розбила тарілку на очах гостей. Тарілка висунулась та впала й розбилась на куски. Мати, не зважаючи на присутність гостей, та на присутність сусіднього 14-річного хлопця, гостро виступила з докором проти своєї доні за те, що розбила тарілку, а батько ще додав: "їй завжди щось гаке станеться!..." Гости затушували справу, як маловажну й незамітну, бо таке стається часто. Але настрої поспутий. Дитина засоромлена перед своїми й чужими. Остається біль і несмак та "близна" від невчасного докору.

А вже гірше, коли матері, чи батьки бажали б, щоб їхні діти напр. виступали навіть публічно на вечірках, тощо з деклямаціями, чи в інших чинно-

стях, але не підготували достатньо свою дитину до таких завдань. І, коли під час таких виступів, їхня дитина не вив'яжеться як слід, вони сердяться на дитину та на аранжерів свята, вказуючи з докором, що "другі діти вміли, а ти як стовп". Це теж важкий докір та нетакт зі сторони батьків. Вони самі винні тому, бо не підготували своєї дитини до такого виступу. А знову інші діти знали, бо вивчили крає та в додатку були відважніші, не мали тієї трема — неспокою, якій підлягає багато навіть здібних дітей. А ще й та різниця, що інші діти, які виступали на сцені, були трошки старші від цієї дитини, що її мати хотіла сама похвалитися виступом дитини, хоч вона найменше подбала про те, щоб дитина вивчила даний вірш, тощо.

- Що в тебе за така пам'ять куряча? — кричить мати на доню, після її невдачі на виступі. Післали дитину декламувати вірша Т. Шевченка: "Ой, нема, нема Дитина вийшла на сцену оглянулася на людей, личко почервоніло, ще й не віддихнула, а вже їй підказують: "Он, нема . . .".

То ж дівчина почала: "Ой, нема . . . , Ой, нема . . . , Ой, нема, нема . . .", а далі вже не могла промовити, бо їй здавалося, що вона не знає вірша, що всі вже про те знають, що вона таки не знає . . . , а, як не знає, то й не може говорити. Скінчилося на тім, що хтось додав на залі . . . , що вже "й не буде!"

Причина: дитина не була психологічно підготована до самотійного виступу. Перший раз довкруги люди, товариші . . . , а в голові шумить . . . Мати настоювала, щоб виступала. Вона пішла . . . і прийшла з плачем та з таким розстроєнням, що їй і жити не хотілося . . . А мати вдома ще й нагримала, ще й не знайшла потіхи для дитини. Це педагогічний нетакт у повному розумінні і значенні цього слова! Це не засоби, що ведуть до виховання, але засоби, які ведуть до духового каліцтва.

Порушення педагогічного такту допускаються батьки найчастіше тоді, коли є зворушені та поде-нервовані і в такому стані відразу застосовують свою догану, осуд, чи й пересторогу. В таких випадках батьки діють неправильно, їхнє поступовання шкідливе для дітей та для них.

Буває і таке, що діти на підрутку часто попадають в конфлікт або з своїми друзями, або таки в дома між челяддю. Один хлопчина, років 12 і пів розсердився на гарячу страву, бо попикся і при тім сказав погане слово, яке зачула мати, але не відповіла йому відразу нічого. І добре. Вона пізніше сказала це бацькові, що їхня дитина сердита була та сказала погані слова, в присутності кількох осіб челяді й матері. Але батько, почувши те, лише скипів гнівом та сказав: "Я з ним справу зроблю, я йому покажу! . . ."

Очевидно, що мати хотіла поради від батька, а не погрози в сторону сина. Та все ж рішили обійти це тактом кращим, як покарання фізичне. Вони наступного дня в розмові розповідали між собою про одного хлопчину, який так погано вилаявся в присутності старших лише за те, що йому довелося підждати довше на одну особу в гурті товариської стрічі. При тому батько сказав, вже більше головно, так, щоб і син їх добре почув: “Я дуже не люблю, бо це справді бридко слухати, як хтось вживає погані слова та прокльони”.

— А, я прямо воліла б не чути такого, і радше втекла б з такого товариства, де йдуть прокльони та лайливі слова... — додала мати. Їхній син подумав: “Як добре, що мене ніхто більше не почув із сторонніх, як я вчора погано висловився... І то за що? За те, що трошки попівся. Треба того таки оминати й ніколи ніде не висловлюватися так погано”.

Минали дні. Й одного разу та сама дитина-хлопчик, в розмові з своєю мамою перепросив її за ті слова, що вона почула з його уст, при їжі. Мати раділа в душі й сказала: “Добре, дитино! Я знала, що ти того більше не повториш, що то тобі таке погане «вирвалося» з уст...”.

— Мамо, більше не вирветься! — запевнив син і на тім розмова зайшла на інші цікавіші теми, які

вже мати унапрямила, так, щоб погане забувалося.

З повищого прикладу ми бачимо, що батьки добре зробили, бо синові те, як він сказав опісля “вирвалося”. Він не був ще зіпсутий, ані поганим товариством, ані іншими поганими впливами. Отак сталося: понікся, і з пересердя погано заляв. Родичі стерпіли, але знайшли спосіб і такт як осягнути добру науку для їхньої дитини; і знайшли. Все закінчилося добре, син поправився, а мати раділа, що батько не “покарав” його, як погрожував, але таки обоє гарним прикладом і засобом привернули увагу дитини на добрий і правильний шлях.

Радість їх була велика, бо зіпсувати дуже легко, але направити таки аж надто важко.

Виховувати дітей у всіх чеснотах дуже важко, але ще важче бачити їх як скочуються у пропасть гріха тому всі зусилля, які ведуть до добра — оплачуються!

Наша Батьківщина — Україна в перманентній боротьбі з ворогами за своє національне визволення. Чи між нашими батьками й матерями знайшлося б багато таких, що могли б у потребі сказати своїм синам: “Дитино, держись, борись і молись. Будь приготований умерти гідно за Україну! Я за тебе молюся, щоб ти видержав у вірности супроти свого народу, Твій батько”?

Ми не знаємо і не беремося пророкувати, скільки таких батьків у нас було б, і скільки є між нами на те приготовані самі та їхні діти.

Але така подія трапилася була в Іспанії під час громадянської війни в 1936 році. У старій фортеці Альказар забарикадувалося 1,800 оборонців Альказару перед наступом комуністичних кровожадних повстанців, а між тими 1,800 особами було кругло 500 жінок та 20 дітей. Облога тривала 72 дні. Комуністичні повстанці відтяли їм воду й світло та поживу. Але від голодової смерті врятували їх селяни, які підкопали під землею великий та довгий тунель і ним привозили збіжжя обложеним. Оборонець Альказару полковник Москардо одержав телефон. Говорили комуністи. Вони вимагають негайно здачі Альказару, бо в противному разі син Москардо 18-річний юнак буде розстріляний комуністами. Син у їхніх руках... І, ось батько розмовляє з сином... А пізніше дає телефоном відповідь комуністам, такого змісту: "Альказар не здасться ніколи! А синові наказав я молитися і гідно вмерти за Іспанією!" Так говорив батько — воїн і герой. Комуністи слова додержали. Син Москарда, 18-річний юнак, був розстріляний. Сьогодні в тій твердині можна бачити в кімнаті два портрети і два телефони: для батька і його сина. Тут погинули героїською смертю батько і син. Загинули, щоб жила вільна Іспанія. Це виховання. Це успішне виховання сина що гідно постоїв за батька і Батьківщину.

Не бракує і серед наших батьків і дітей доброго і успішного виховання. Ми також маємо своїх Героїв. Ми їх матимемо ще більше, але мусимо їх виховувати. Герої не родяться, вони творяться, виховуються.

Бажання батьків, як і бажання та потреби дітей треба взаємно респектувати. Краще сказати дитині, що ми віримо, що вона є і буде порядною та гідною дитиною і людиною, ніж сказати їй — “ти мусиш такою бути, я тебе навчу!”

Коди виховання ведеться дещо наче з-поза своїх хат, наче б то з боку, тоді воно краще впливає на дитину. Менше вживати таких слів, як: “не смій того робити”, “не маєш права”, “я тобі казав що ти лотер” . . ., чи щось в тому роді, бо це не матиме доброго ефекту. Краще є виховувати та навчати трохи посередньо, наче б ми враз з дітьми щось мали самі робити, наче б ми мали їх таки попросити та враз це сповняти для якоїсь цілі. Навіть дотепне слово викличе кращу реакцію в дітей ніж слово нагани, чи гострий наказ. Ми наче б то вказуємо, як краще, рекомендуємо це дітям, а, як вони вже більші, років 14 - 18, то ми наче б то з ними радимося, як буде краще для них і для справи виховання цілості. Таким тактом ми досягнемо багато більше, а діти будуть зрівноважені, не нервові й не перемучувані нашими настирливими вимогами.

Коли трапляється, що самі матері мусять виховувати своїх дітей, бо батька немає, погинули, чи можливо мерли — тоді мати повинна якнайбільше говорити з дітьми, у відповідні хвилини, про батька, про його гарні риси і вдачі; про його любов до них, до тих же дітей, тощо, а це викличе в дітей не лише бажання наслідувати батька, якого вже немає, але і самим нічим не противитися мамі, її слухати, помагати, шанувати. Таке саме відношення повинні мати і так поступати батьки, якщо їм доля постелила самим виховувати своїх дітей. Тоді й вони повинні у відповідні хвилини розмовляти з ними про шляхетні риси їхньої матері; про її любов до дітей, про її миле відношення до них, як були ще маленькими, про все те, що могло б дітям нагадувати про потребу її наслідувати та слухати батька і помагати йому, де тільки можуть у дома і поза домом.

Лише в такий спосіб можна улекшувати та так би сказати, усолоджувати життя та виховання дітей - сиріт, чи півсиріт. Ніщо так не в'яже діточок до себе, як мила розповідь, любов, взаємне пошанування і опіка та увага до своєї матері, батька, до своєї родини. Добре роби — добре буде! — каже наша давня народня приповідка. Так і поступаймо, щоб і нам добре було.

БЕЗПОСЕРЕДНИЙ І ПОСЕРЕДНИЙ ПІДХІД ДО ДІТЕЙ

Виховуючи своїх дітей, батьки повинні про те якнайменше говорити, але робити. Самі балачки про те, що ми дітей своїх виховуємо, що вони нас мусять слухати, що вони мусять нам повинуватися, що це їхній обов'язок, що так мусять бути, а не інакше — ще не доведуть до бажаної цілі, але навпаки то все може наставити дитину проти наших задумів і толосних поучень і напрямків. Коли хочемо мати успіх у вихованні, ми повинні про такі справи з дітьми найменше говорити, але робити, діяти, вести, унапрямувати, а те все так зручно з таким тактом, щоб це видалося дітям, і нам самим, як нормальна гутірка, як нормальне зайняття, як щось таке, що само від себе так приходить і стається.

В розумінні безпосереднього, тобто відкритого поступування ми розуміємо, що за кожну провину, ми відразу караємо, а за кожне добре діло, ми відразу хвалимо й винагороджуємо. Це одна сторінка.

Натомість у розумінні видержаного, тобто посереднього поступування, ми беремо під увагу, що кожну провину, ми поступово будемо простудіювати, кожну причину і обставину, і на все матимемо час. Те саме ми будемо робити й при добрих ділах дитини; значить і тут будемо брати під увагу всі обставини. Словом, ми не будемо посіщати ані з покаранням, ані з похвалами, чи винагородами.

Мусимо підкреслити, що навіть в теперішньому часі є педагоги, які дораджують строге виховання і за провину карати, а за добрі діла нагороджувати, без проволочки. Та все ж не бракує поважної кількості і таких педагогів, які є прихильниками відкладної кари, чи похвали. Вони дораджують, щоб нічого в поспіху не робити. Вони кажуть, що найкраще є поступати з дітьми при успішному вихованні так, щоб давати їм можливість самим пізнавати свої похибки та їх усувати. Бо виховання, це певний рід мистецтва, і того мистецтва треба усім: батькам і учителям таки вчитися, пізнавати, практикувати та його ушляхетнювати. Науки виховання легковажити не можна! Багато краще є, напр. пізнавати добрі сторінки дитини і їх закріплювати в доброму, — а, коли пізнаємо, чи запримітимо в них погані нахили, то треба також поступово їх усувати й відзвичаювати дитину від злого, а не карою вимагати відразу направи.

Знову ж ті, що кажуть та дораджують поступати відкрито, кажуть, що треба “нагинати галузку, поки молода!”, — бо, як “Івась не навчиться, то Іван не

буде знати!". Значить, та група педагогів дораджує держати дітей в дисципліні й навчати, хоч би навіть буюком, але твердо і то вже з малку, а не аж тоді, коли дитина підросте, і вже є запізно. Це виглядає теж не погано.

Але для успішного виховання ми дораджуємо і самі того погляду придержуємося, що треба поступати згідно з методою категорії педагогів, які є за закритим вихованням. Значить, треба так виховувати, щоб дитина навіть не знала, що ми робимо якісь окремі заходи, чи проти-заходи для її виховання, але, щоб вона виростала і виховувалася поступенно в фізичній та духовій гармонії, при послідовному і наполегливому нагляді батьків. Значить ми за послідовне і навіть вперте, але уважне та дбайливе виховання, яке мусить виходити зі сторони добрих батьків.

Ми не можемо питатися, "чого діти від нас хочуть?", або "чого ми хочемо від своїх дітей?". Такі, чи їм подібні спроби запитів — це нерозум самих батьків та виховників. Не від питання сякого, чи такого батьків до дітей, але від конкретного і наполегливого, успішного виховання залежить краща доля наших дітей і нас самих та нашого народу!

В нас у минулому (та подекуди ще й сьогодні) вкорінився непрактичний і застарілий погляд на систему виховання та на його зміст, бо забагато приділено уваги, мовляв "який виховний ідеал" ми ма-

емо досягнути? ... Ніякого, панове ідеалу не досягнете, як будете давати лише "приписи", та ніяких конкретних, практичних заходів! Не від форми буде той наш виховний ідеал залежати, але від змісту, від праці, від успішного виховання, яке ми маємо і ми мусимо досягнути своєю працею, трудом, боротьбою і послідовністю. **Наш виховний ідеал — це повна, здорова, всебічно інтелігентна людина, яка вірить в Бога, у себе та в універсальне післанництво своєї нації!**

Тож, як повище ми зазначили, ми є за такою лінією у вихованні, яка на все дає відповідь, але не нараз, не наглу, не передчасну. Ми ще підкреслюємо, що нам краще відповідає лінія виховання, яка каже напр. що ми хочемо дитині, як треба, лише звернути увагу на те, що добре, і що може бути зле, — ніж тиснути її в лоб словами: "я тебе навчу, ти мусиш слухати...", "я тобі дам!...". Ні, я не є за тією лінією виховання, бо таке виховання не буде успішним вихованням, а ми стремимо лише до успішного виховання наших батьків та наших дітей!

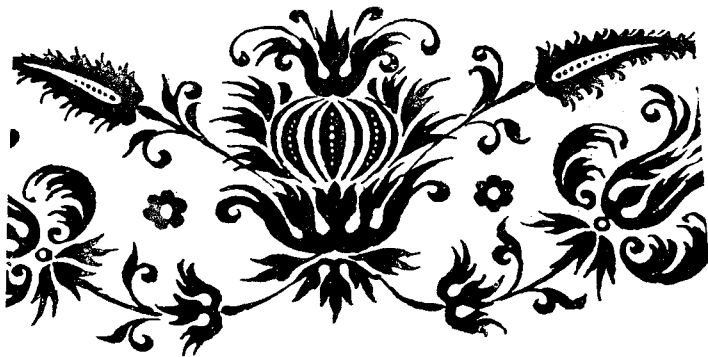
Одну маму синок не послухав. Не купив хліба, хоч його просила. Мати почала сама збиратися і йти до крамниці за хлібом. Син побачив це. спитав: — Куди мама йде?

— Та, за хлібом, — я думала, що ти мене послухаєш, але ти, мабуть сьогодні не хочеш мене по-

слухати... — І що ж? Син простяг руки до мами: — Мамо, я йду, йду! Я зараз сам куплю. І пішов, купив і вже ніколи не відмовляв мамі послуху.

Ми мусимо своїм тактовним підходом до дітей їх наскрізь проникати, й радше застосовувати метод заохочування, ніж покарання. Практика виказала, що заохотити можна навіть лінивця, але карою, якщо невчасна, або несправедлива, можна зіпсувати навіть найкращу дитину.

Зрозуміймо самі та навчім наших дітей такої мудрости: "Хто інших не шанує, той не може сподіватися пошани до себе!"

ПРО ЗАІНТЕРЕСУВАННЯ АБО ЦІКАВІСТЬ

Людина, як “гомо сапієнс” — розумне ество, все життя стремить, або повинна стреміти до знання, до пізнання, і завжди мати певні заінтересування - цікавість до свого довкілля і поза ним. Цікавість стала причиною до поступу всього людства. Цікавість — це мати всіх винаходів, — хоч до того спричинялися і інші чинники, як — конечність, припадок, тощо.

Не кожне заінтересування може бути для кожної людини корисне, а також і не кожна людина однаково знаходить заінтересування у всьому. Навіть не все є нам потрібне, бо у світі є так багато різних предметів, явищ, і т. п., що не все ми можемо пізнати, і не все чути, та не все оглянути. Тому й св. Августин писав, що “є речі, яких краще не знати!” Людина, яка цікавиться тим, що їй шкідливе, або що не правдиве, — витрачає надаремно час, бо всього пізнати й так є не можливо. Однак людина має право та обов'язок конечно старатися пізнавати правду. А, правда — це все те, що є розумне й доказане. Неправда сама в собі — це зло і заперечення правди

Це те, що противиться навіть Богові. Тож такими справами, що є неправдиві, або які ведуть до гріха, людина не повинна займатися й ними інтересуватися. Бо зло приносить людині лише шкоду, а Богові образу.

Але цікавість добрим є конечно, бо хто не цікавиться і не пізнає та не вивчає того добра, той буде в темряві. Навіть св. Письмо каже, що “мудрих чекає слава, а дурних ганьба!” (Диви Книга Причт 3, 35), а св. Павло казав у посланні до Римлян (16:19) — “хочу, щоб ви були мудрі в доброму!”

Тож знання для людини є конечно потрібне і ми маємо старатися пізнавати добро на те, щоб бути розумними. І для цього сам Бог дав нам багато різних засобів, як: мова, розум, дар пізнання, дар зору, слуху, — дав нам і письмо, учителів, при помочі того всього ми самі можемо пізнавати та досліджувати різні, навіть історичні факти, а пізнавши правду — поступати самим справедливо!

Кожна людина, а головно, кожний батько-мати, кожний учитель-виховник, мусить вміти заспокоїти броджену цікавість у дітей, бо це є найголовнішим мистецтвом виховання. Дитина інтересується всім тим, що її окружує, що вона бачить, що чує! Тож дітям треба пояснювати та їх унапрямувати і їм відповідати на їхні спостереження-зацікавлення — правдиво, ясно і розумно-зрозуміло. Коли, інколи не можливо самій матері, чи батькові дати дитині до-

бру відповідь, постараймося дати таку відповідь пізніше. Наперед самі зрозуміймо те, що треба відповісти. Ми можемо запитати в компетентних осіб відповіді на дане питання та порадитись з ними, як треба найкраще відповісти дітям, щоб те було правдиве, мудре та зрозуміле для них. В сучасну пору кожна культурна людина шукає відповідей на різні питання у книжках; книжка, то найкращий дар та джерело різних інформацій для людини, — це учитель і помічник для батьків та їхніх дітей. Тож треба багато читати і пізнавати та одержувати відповіді й знання.

Може трапитися, що наші діти можуть мати деякі поняття не властиві, неправдиві та навіть шкідливі. Напр. хтось пояснив дитині, що “Веселка п’є воду”, або “тягне воду на небо”. А це не є правдою і дитині треба це пояснити. Або бувають напр. такі повір’я, чи приповідки, от кажуть, як хтось гикне, щикне — то ніби про дану людину хтось погано говорить? Таких, і їм подібних прикладів можна знайти багато. Ми бачимо наявно, що дітям треба це вияснити і справити. Словом, відвернути їх від помилкових пояснень, а навести на пояснення правдиві, гідні науки, а не повір’я, чи здогадів і видумок.

Не всі діти виявляють однакове заінтересування різними явищами. Деякі діти мають за мале заінтересування своїм довкіллям і їм треба допомогти те довкілля розпізнавати. Тож батькам та виховникам треба розбуджувати в дітей зацікавлення, а також брати

участь в розмовах з дітьми на деякі теми та помагати їм затвердити в їхній пам'яті деякі пізнані явища, предмети, чи й правди. Давати відповідь просту, ясну, справедливу. Ми щераз звертаємо увагу, що батьки насамперед неодну справу, явище, чи й істину, мусять самі пізнати, щоб опісля дати вичерпну відповідь дітям. А до цього послужить або добра книжка, або людина, яка дане питання знає. Дуже по-радно є враз з дитиною шукати розв'язки у книжках, напр., у словнику, чи в різних підручниках, або такі вишукувати те в книжках, що відносяться своїм змістом до даного питання. Ніколи не даваймо по-верхових, чи фальшивих пояснень дітям! Бо, як дитина сама опісля довідається правди, тоді може втратити до нас довір'я взагалі. А таких випадків буває дуже багато, в наслідок чого діти перестають вірити своїм батькам бо думають, що вони "нічого самі не знають!"

З повищого випливає, що ми мусимо розбуджувати заінтересування у дітей відносно добрих речей і для них корисних та потрібних, при помочі книжки. Бо людина — що читає — знає!

ВИМОГИ ДОБРОЇ ПОВЕДІНКИ

Кожний батько й мати мають багато проблем у вихованні їхніх дітей, й ті проблеми треба розв'язувати так, щоб ми досягали свої намічені цілі успішного виховання, щоб наш підхід був не лише правильний, але нескрізь добрий щодо нашого відношення до дітей і відношення дітей до своїх батьків. Ходить нам про прищеплення дітям доброї поведінки у першу чергу в ріднім огнищі, в родині. Щоб це досягнути, ми можемо послуговуватися різними формами, от хоч би — формою примусу, або спонукою, або заборонаю.

Примус — це найгірша форма всякого поступу у відношенні до дітей, і ми в основі проти примусу. Щодо спонуки — то це одні з найкращих форм виховання доброї поведінки. Знову ж заборона — це також форма, яку треба було б найрадше оминати, але інколи вона є неминуча, поволно тоді, коли батьки стрічаються з упертістю та непослухом дітей у певних питаннях.

При застосуванні спонуки, ми маємо до діла не лише з наукою та добрим прикладом, бо саме тими середниками, ми спонукуємо дітей до добрих діл, доброї поведінки та добрих вислідів для них.

Коли запримічуємо напр., що котресь з наших дітей недотягає в науці, що з якихось причин висліди дитини при навчанні нижчі тепер, як були ранше, то ми не можемо за те дитину картати, "як це зробив один батько, коли таке сталося з його донюю. Він покликав дитину до себе та сказав тоном наказу: "Марійко! Від сьогодні ти мусиш вчитися так, щоб мала найкращі зсяги й оцінки! Ніде не підеш з хати ані руш! . . . А, якщо зробиш інакше, то полам'ятаєш!" . . . Такі вимоги незгідні не лише з педагогічним тактом, але противляться добрій поведінці батька супроти своєї дитини. Ми не можемо вимагати доброї поведінки лише від дітей, але й ми самі, тобто наш батьки мусять виказувати її у своїй мові, своїх ділах, — тоді можемо й вимагати від наших дітей, щоб вони гідно поводитися в дома, в довколишньому середовищі, й поза домом, у школі, у церкві, в товаристві гостей, серед приятелів, товаришів і т. п.

Ніколи не вимагаймо від дітей того, чого вони серед нормальних обставин не можуть виконати. А, на жаль й такі батьки є, що вимагають того, про що й самі знають наперед, що їхня дитина того не сповнить. Якщо ми знаємо, то навіще ставимо такі вимоги.

Ми вже згадували, що добрими посібниками до успішного виховання є в першу чергу добра книжка. Також гутірки, відвідування національних імпрез, а навіть і кіно та телевізія може послужити допоміжним середником, якщо ми самі поцікавимося, котрі саме сеанси є виховного змісту, а котрі можуть бути навіть шкідливі. Так багато є різних фільмів та телевізійних бачень, але подавляюча більшість з них своїм змістом не надаються ніяк до успішного виховання; навпаки — багато таких телебачень є дуже шкідливими для нашої молоді, й шкода зору на такі телебачення. Найкраще, щоб батьки напр. порадили дітям у деякі дні, як понеділок, середа, п'ятниця, зовсім не залучувати телевізора. В інші дні, якщо діти хочуть дивитися на телевізійні програми ми повинні б самі бодай прочитати яка там дія відбуватиметься, щоб охоронити наших дітей від погубного впливу деяких телебачень, що носять закраску порнографії, декадентства та аморальности.

НАШ ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ Є: здорова, всебічно розумна людина, що вірить в Бога, в Україну, в себе та в універсальне посланництво української нації, якій служить розумом, працею і жертвою на кожному місці свого поселення!

Моральність — це слово, що дається пояснювати дуже широко, і не одна людина жонглиє тим словом, як сама хоче. Але ми тут згадуємо про моральні не лише вчинки, але й слова, пісні, телебачення, фільми й жарти. Батьки мусять все це мати на передбаченні, і не давати нагоди своїм дітям запізніватися з тим, що є з таких, чи інших поглядів аморальне, не виховне, шкідливе. А шкідливе може бути для зору, для слуху, для зміслів та для доброго тону й виховання взагалі.

Батьки завжди подаючи певні вимоги побажання, чи й поради, повинні все це так виразно подавати, щоб були ясними, зрозумілими, а не загальниковими.

Також треба вважати, щоб наші діти старалися вимовляти поодинокі українські слова та речення виразно, правильно та, щоб розуміти те, що вони говорять, та що до них говориться. Бо мова — це також засіб до успішного виховання. Наша українська мова на Рідних Землях здетрапована, її там переслідують; прямо там її вбиває ворог, поповнюючи жахливе мововбивство, яке ми можемо пізнати навіть і тоді, коли візьмемо якусь книжку, видану для науки в Україні, і переконаємося, наскільки там є перекручень, фальшувань, мовних і історичних московізмів-русизмів і т. п. і т. д. Не лише мову українську там під московським кара-

улом деправують, засмічують, заперечують, перекручують, ожебрачують, — але й самих її носіїв, українських поетів, письменників, науковців, усіх їх запихає московська жорстока надвлада до стану невільників та рабів, замикаючи їм уста ув'язненням, засланням та каторгою. Такий тепер стан у під'яремній Україні. Правда, там іде боротьба. А ми мусимо все робити, щоб не лише видержати наступ ворога, але його перемогти. Тож успішне виховання батьків та їхніх дітей — є поважним засобом, що веде до перемоги над ворогом. Про це мусимо пам'ятати тепер і в майбутньому, — ми і наші діти.

Між батьками та дітьми завжди відчувається певна різниця, розбіжності, тощо. Але це майже нормальне явище. Такий закон природи. Такі розбіжності можна унапрямувати, але їх ніколи не дасться вповні елімінувати. Головно тоді, коли молодь усамостійнюється, доростає, вона шукає своїх шляхів, своїх уподобань, своїх напрядів, а все те внарі призводить до її усамостійнювання, що є зовсім правильно і закономірно. Головне, не допустити до явного спротиву й виступу молоді проти своїх батьків, бо це вже був би не поступ і закономірне явище, але малий, чи більший бунт молоді.

Не має стовідсоткової панацеї на усунення розбіжностей між батьками та їх доростаючими дітьми, які евентуально можуть поставати та й постають. Молодь має свої права, кажуть ті, що ту молодь

самі перебули недавно й вирости з неї. Але успішне виховання ніколи не доведе до явного бунту дітей проти своїх батьків. Коли трапляються такі випадки, то це доказ браку виховання.

Багато є таких матерів та батьків, що своїх дітей виховують так би сказати безпляново. От, так, як само життя несе... Раз с'як, раз так, щоб далі вперед, щоб ближче того часу, коли діти трохи підростуть, а тоді, мовляв, і цей тягар з голови спаде.

Така думка і такі "пляни" є наскрізь неправильні. Батьки завжди мусять приготуватися до зав'язування, а тимбільше до вдержування родинного вогнища, а ще основніше треба приготуватися до успішного виховання дитвори.

Трапляється так, що деякі батьки основно простудійовують питання виховного порядку, а деякі назбирають такого знання шляхом практики родичів одного з молодих батьків, чи й обох, і таким молодим батькам стає багато легше знаходити правильні, чи неправильні вимоги і поступування супроти дітей, бо в них є або знання, студії, або таки передана практика їхніх батьків, а вже решту можна доповнити уважним поступованням і добором правильного підходу супроти дітей, яких маємо успішно виховувати.

Дуже порадно є, також уважати на те, щоб дітям не переривати їхніх завдань. Напр. Ромко працює над математичними задачами, але батькові забаглося післати його саме тепер до крамниці купити якоїсь потреби. Поступок неправильний. Дитина повинна наперед закінчити задачу. Її відривати від цих завдань неможна. Бо, інколи може дитина таки забути це завдання докінчити, або втратити ту думку, яка була її корисною при розв'язуванні завдань саме тоді, коли батько відірвав її від праці.

Коли трапляється, що сама дитина вередує, та відповідає матері, чи й батькові в тоні непослуху, чи відмови, то в таким випадку треба старатися відвернути увагу дитини від того тону спротиву, але так тактовно, щоб дитина таки послухала, так би сказати — по-доброму, а не з клопотом та фізичним примусом!

Буває бо, що й дітям тяжко є виконувати порядок дня. Може бути дитина перемучена, не в "гуморі", мати забагато завдань, мати якісь труднощі внутрішнього характеру, якесь забурення, тощо. А вже дуже треба вважати на дітей тоді, коли вони дозрівають. Тобто дівчата у віці 12 - 14 років, а хлопці у віці 14 - 16 років, або й пізніше. Головно дівчатка стають нераз поденервовані, і їм переpracьовуватися в тому часі не можна. Вони в часі тих перемін змінюються дещо також і фізично. Це добре знають лікарі й генекологи. Це їхня ділянка помочі, поради й науки. Ми лише здержуємося над тим

питанням настільки, наскільки нам потрібно його знати, щоб батьки не робили нічого такого в тому часі, що могло б пошкодити, чи й ускладнити виховання їхніх дітей. Знову ж хлопчики під час тієї так зв. пубертації, тобто дозрівання, переходять ті зміни трошки легше, але і в них змінюється голос та стають вони не раз такі наче б більше вперті, як перед тим були. Увага й опіка, а головню знання батьків є дуже потрібне на весь час успішного виховання, а зокрема під час пубертації дітей.

Ніколи хай ніхто з батьків не хвалить дитини, коли вона зробила поганий вчинок! Ніколи батьки в своїй ненависті до сусідів, чи навіть в часі поде-нервування, чи якогось забурення, допускаються непростимого не лише нетакту, але й гріха, коли вони придивляються пасивно до злих вчинків їхніх дітей, які виконують супроти других, своїх, чи чужих осіб! Бережіться тієї слабості, бо нашим дітям і їхнім батькам треба Божого благословення, а не гріха.

Не робіть самі двозначних діл, які могли б ввести в блуд вашу дитину, ані не дозволяйте те робити своїм дітям. Всяка крадіж, хоч би найменша, чи будь-яке привласнення чужої власности — це початок до злого, яке може потягнути за собою не лише гріх, але втрату нашого скарбу, наших дітей!

Не жартуйте самі та не дозволяйте дітям легко-важно висловлюватися про святі речі, релігійні, чи національні. Не кленіть самі, і не давайте нагоди дітям запізнаватися зі змістом поганих слів і про-

кльонів. Не осуджуйте других, ані осіб, ані установ! До поганих навиків не лише діти мають уха, але й стіни...

Одна мати великого міста в ЗСА, поденервувалась на сестер і на священиків та на українську католицьку школу за те, що їй дитина когось собі там не сподобала, чогось не знала, і сестра наказала їй поправитися. Та мати в своїй злобі знайшла собі принагідне місце, а це сусіднього жида, що добре володів українською мовою і перед ним почала поганими словами в присутності своєї дитини проклинати сестер, священиків і саму школу! Ганьба, але правдивий випадок. Чи треба подавати й інші випадки нерозуму і людської глупоти та злоби? А, чи лише такі випадки неопановання своїх злобних нападів наносять непоправної шкоди доброму імені сестер, священиків, української школи та ук-

раїнської нації? Чи така, або їй подібна мати може сподіватися доброго виховання своїх дітей і доброго відношення навіть до неї самої у пізнішому етапі їхнього розвитку, якщо не зміниться поведінка матері на краще?

Направду, багато залежить від самих батьків, як довго їхні діти будуть їх держатися та поважати, як своїх родичів. Все це залежить, як довго батьки матимуть на своїх дітей благородний, позитивний вплив. Якщо той вплив будуть батьки здобувати шляхом успішного виховання, він буде довготри-

ваций і напевно позитивний. Це буде зменшувати й розбіжності між ними та задержуватиме їхніх дітей у своєму родинному гнізді. Все, що буде противорічне успішному вихованню, буде спрямовувати дітей до втечі в чуже, інколи навіть вороже середовище.

Одною із поважних причин втечі нашої молоді від батьківського родинного пня — до чужого, — це те, що їхні батьки не дали їм успішного виховання, бо, або самі його не мали, або злегковажили собі справу успішного виховання своїх нащадків.

Скільки ж то можна було почути, нераз, від батьків, що своїм, навіть дорослим дітям розповідали про напр. болото в їхньому селі..., про те, як вони там бродили та, як гуси пасли, корови, свині, кози, тощо..., вся та розповідь інколи відбувалася так претенсійно, наче б та Україна була самим болотом, де всі пасуть гусей, корів і безрог...

Навіть треба розповісти, принагідно своїм дітям про своє минуле, навіть про "болото", якщо воно було (а де його немає?), але не з призириством до своєї нації, або свого роду, бо це деправує сам зародок доброго виховання даної дитини, яка того наслухається, а кращого нічого, або майже нічого. Ми знаємо, що й ті, що колись пасли гуси, чи корови, сьогодні стоять на високих становищах політичних, суспільних та навіть церковних. Праця не є пониженням людини, але її ушляхотненням. Не

праця людину понижує, але людина працю партачить, якщо її не знає і не оцінює.

Один батько, в розмові з своїм приятелем, до якого мав довір'я, жалівся, що його діти, а зокрема старший син, Степан, якийсь химерний, не хоче його слухати, а як слухає, то радше вдає, що слухає, а на справді, він байдужий, а в додатку й наука не йде йому так, як треба.

Співрозмовник радо вислухав жалів батька, та спитав його:

— чи ви, приятелю, приглядаєтесь до праці, до науки й завдань, головно домашніх завдань, які ваші діти роблять?

— Хіба ще того треба? Не вистачає їм, що, я щодня їх картаю та прошу, щоб вчилися та пильнували науки в школі, в дома? — оправдувався батько.

Не про те приятелю, але я питаю вас, чи ви ~~приглядаєтесь~~ як працюють ваші діти в дома, чи допомагаєте їм деколи в їхніх проблемах, завданнях, або, чи припильновуєте, щоб вони їх зробили? Можливо, вони такої помочі потребують?!

Батько признався, що ніколи не заглядав до дитячих зшитків. Ще не було пізно. Батько знайшов час, цюмагав порадою, добрим словом. Праця у дітей пішла вперед. Вони стали раді, вчилися, розмовляли, знаходили добре слово й для свого батька. Словом ситуація змінилася на добре.

Справді інколи гребя не лише контролювати працю дитини, але й допомогти їй, порадити, потішити, але не легковажити ні дитини, ні її праці в школі чи вдома.

Ще й тепер деякі наші педагоги радять “притискати” дитину постійним повторенням так довго, поки дитина даного поручення не виконає. Порада добра та не для дітей “шита”. Такі педагоги краще, коли б не стояли на провідних місцях у важливих інституціях, бо їхні погляди вже перестарілі й або краще сказати, не добрі, бо з них користи ніякої, а дітям більше пошкодять як допоможуть. Такі втвкмачування наисльно будьякого предмету, чи й “науки”, призведуть дитину скорше до отупіння а не поступу й успіху. За часте повторювання будьякого предмету, чи “побажань” — це шкідливий засіб і педагогічний нетакт. Це брак знання і досвіду у самого педагога. Він, бо може бути добрим ремісником, щось у роді шевця що добре б’є кілки до підшви раз-по-раз, але... але такої методи не можна приміювати до навчання дітей ані в дома ані в школі, бо такий такт противиться успішному вихованню молоді!

За часте повторювання призводить дитину до змучення, до нехіті, до спротиву й до отупіння. Можна повторювати часто хіба вивчення напам’ятівірша, чи якоїсь ролі в п’єсі, а не в вихованню, чи в поточній науці в школі.

Всякі труднощі перемагає дитина не нараз, не нагло, але поступово, і так засвоює собі даний предмет, його опановує, закріплює.

Успішне виховання батьків і дітей не вимагає лише заборони та обмежень, але поширення відомостей, знань, фізичного й духового зросту, напруги тіла й духа для досягнення кращих успіхів, кращих досягнень для себе й для суспільства. Успішне виховання вимагає не самих екстремів, — не егоїзму, але й не чистого альтруїзму. Ми кажемо: що ми самі й наші діти мають знати, як, що і коли та де робити; кому, ким, коли і як послужити; бо, коли ми скажемо, що ми самі і наші діти мають бути егоїстами, котрі б служили лише самим собі, то наше навчання і наші вчинки були б прикрим непорозумінням та збоченням, і вони ніколи не завели б до успішного виховання, до завершення всебічно вихованої дитини.

Ще один приклад: батьки одного хлопчика розсварилися, за якусь дрібницю з сусідами, де також був хлопчик. І з цієї причини батьки, що почали сварку, строго заборонили своїй дитині, Володі, що мав уже десять рочків, говорити з сусіднім хлопчиком, Ігорем, рочків 11, який досі був для Володі добрим приятелем.

— Не смій мені там більше заходити, до тих людей! ... Не треба тобі ні Ігора, ні нікого від тих людей, говорила сердита мама.

Очевидно, що в такому випадкові поступування батьків Володі було аж надто не намісці, не тактовне, не педагогічне та навіть не людське. Наскрізь воно шкідливе й неповажне, бо постало без будь-яких пояснень для дитини. Батьки ніколи не повинні переносити свого гніву на ненависть на когось іншого, а вже в ніякому разі на невинних дітей. Не повинні також батьки примушувати своїх дітей до гніву. Бо краще зроблять батьки, коли обмежаться самі до себе в гніві, перстерплять, та і перепросяться, бо гнів — діло диявола. Діти добрих батьків, ніколи не повинні зазнавати обмежень та заборон з причини гніву з сусідами, бо завданням батьків є навчати, виховувати успішними засобами в любові й пошані та гідності.

Можуть заходити й такі обставини, що треба з таких, чи інших причин навіть обмежити приятельські між сусідніми дітьми може це бути навіть добрим поступованням. Напр., діти заходять до сусідів, а там ніхто ними не опікується, і потенційна небезпека, що діти можуть наслухуватися непотрібних слів, розповідей та набратися поганих навиків, тощо. В таких випадках треба такі відвідини обмежити та навіть зовсім перервати, бо це для добра успішного виховання даних дітей. Краще є не бачити і не чути ані поганих діл, ані поганих слів. А для такої цілі можна і позбутися шкідливих відвідин у сусідів, і т. под.

Та люди не ангели, й не святі. Бувають різні нагоди до гріха. Хоч ми й повинні та мусимо відвертатися від всього злого, але може заходити всяка передбачена й непередбачена нагода, що справді краще є навіть не говорити з даною особою, щоб не доводити ні себе, ні її до гріха та до ненависти. Краще потерпіти в самоті, ніж розговорюватися з даною особою, чи особами, якщо така розмова в результаті приводить до злоби, до сварки, до гріха. Ста разів краще замовчати і навіть не відзиватися до таких "кумів", які можуть спричинити своєю розмовою ненависть, зависть, обмову, словом — гріх. Ми і не говоримо, але і не гніваємося. В потребі ми можемо заговорити, але без потреби — ми мовчимо, і обходимося без двозначного знайомства й не бажаної приязні, якщо знаємо, що така приязнь і знайомство приведуть лише до злого. Це не буде зі сторони одних батьків, чи других, ні проступку, ні гріха. Самі батьки між собою завжди повинні устійнювати деякі питання на те, щоб напр. предкладаючи щось своїм дітям, якісь припоручення, нап'ямні, чи й побажання, мова їхня була б одна і та сама. Не можна допустити, щоб у тій же самій справі, мати говорила дітям щось іншого, а батько також і собі щось іншого. Не треба допускати непогоджень між батьками ще й між дітей, бо це їх лише дезорієнтує та послаблює в них почуття солідарности з обома батьками нарівні. Не може мати

перечити батькові, коли він щось дітям пропонує, чи має якісь до них спонуки, поради, чи й вимоги. Бо тим сама мати робить шкоду собі і дітям. Також батько не повинен ніколи перечити мамі в присутності дітей, якщо йде мова про них самих.

Наприклад: Малий Ромко прийшов з церкви в неділю додому, мати нагодувала, й він почав кудись збиратися.

— Де ти знову хочеш йти? — спитала мати.

— Піду з приятелями трохи до лісу на прогулянку, — сказав син.

— Сьогодні, Ромку не можеш піти до лісу, бо маємо докінчити завдання домашнє, — сказала мати.

— І, чого ти йому забороняєш іти з хлопцями до лісу?! втрутився батько.

— Та ж, бачиш, що є гарний день! — вмішала-ся ще й бабуня. — Піди, піди, — продовжувала, бабуня... — Що, вони тебе будуть держати, мов у в'язниці...

Так би сказати з нічого, постало загальне замішання і непорозуміння та спір, з якого хотів скористати малий Ромко, але це не вдалося. І правильно. Мати спокійно роз'яснила, що треба ж йому докінчити домашнє завдання, і як закінчить, тоді й піде, як ще буде час на прогулянку.

Поступовання матері було правильне. Батько вмішався непотрібно. А бабуня додала своє слово,

хоч яке миле для дитини, але не вчасне. Очевидно, що Ромко в душі стояв по стороні бабуні..., бо батько, остаточно погодився з мамою, що треба спершу закінчити домашнє завдання, а тоді й до лісу на прогулку. Лише бабця обстоювала прогулку наперед, а потім і наука...

Сама любов до дитини ще не вистачає до успішного виховання. Треба й розуму й доброго такту. Бо, коли дитина перестає когось з батьків слухати, то це поганий знак.

Виховати дітей шляхом успішного поступування, це значить охопити всі ділянки людського життя так докладно, щоб опісля не виходило "шило" на верх і не показувало тих недоліків, яких батьки допустилися під час виховання їхніх дітей.

Коли б напр. наше виховання було дуже докладне, виразне, постійне та довготривале, то й тоді воно не буде повне, якщо ми занедбаємо якусь ділянку, що є есенцією успішного виховання взагалі. Коли ми, тобто батьки, занедбують етичну сторінку при виховуванні своїх дітей, то цей недолік опісля вийде на верх як олива! Коли ж наші батьки з таких, чи інших причин занедбають національну сторінку у виховуванні своїх дітей, то вони допустяться великого промаху, і їхні діти виростуть на "чудаків" під оглядом національної свідомости. Вони можуть бути і розумні і чемні, і спритні та гарно виховані морально, але під оглядом національним вони будуть каліками.

Положення батьків і дітей, що народилися поза кордонами Рідної Землі, є настільки скомпліковане, наскільки ми самі не стараємося оприділити себе відповідним статусом. Свідомі батьки і свідомі діти, де б вони не народилися, вони завжди знатимуть, що вони українці. Хіба, що хтось хоче себе дати добровільно винародовити і виректися своєї національної приналежності, й стати латкою на чужому тілі, — це друга справа й окреме питання. Але кожна свідома людина, що її батьки та вона сама хочуть задержати згідно з природою своєю приналежність не лише кровно, але й фактично до української нації, вони її задержать напевно без труднощів.

Проблема й питання, а) мовне та б) національне, мусить бути поставлене на ясні й виразні рейки, з яких ми не можемо сходити на манівці. В питанні мовному наші діти мусять бути двомовними дітьми!

У питанні національному — наші діти мусять бути українськими дітьми в ЗСА, Канаді, Бразилії, Аргентині, Австралії, Німеччині, Англії і т. п., і т. д. Значить — українцями по національності й американцями, чи канадійцями й т. п. — за державним громадянством, державною приналежністю. Такий дуалізм ані батькам, ані їхнім дітям нічим не пошкодить. Ми можемо покликатися в такім питанні на інші національні меншини, групи, тощо, які живуть на тих самих теренах і країнах та дер-

жавах, що й ми, українці. Але не має потреби до того вдаватися. Будьмо самі собою! Держаться жи-ди своєї народності — це їхня справа. Ми також будемо держатися своєї нації, своїх традицій, своєї Церкви й всього того, що є гарне, і нашому серцю дороге, бо воно наше, українське. Ми любимо своє, не тому, що напр. інші своє люблять, але тому, що воно є наше! Ми шануємо свої прибрані батьківщини не тому, що інші роблять, чи не роблять того самого, але тому, що ми любимо своє і шануємо другого, бо так нам не лише випадає, але ми є переконані, що так ми повинні робити і так поступати: чуже шаную, але свого не зречуся і не віддам нікому! Ні мови, ні віри, ні національності, ні чести!

АВТОРИТЕТ

Питання поваги, пошанівку, авторитету при успішному вихованні займає одну з поважних і центральних ділянок. Без авторитету батьки не могли б вив'язатися успішно з своїх завдань, а також і діти не могли б досягнути того, чого від них вимагатиме само життя у майбутньому.

Педагогічний такт має велике значення не лише в справі питань, заохочування, чи покарання, але і в інших ділянках виховання. Батьки мусять знати, що крім доброзичливості, підмоги, поваги й любови до дітей, — ми мусимо теж пізнати їхню психіку. Треба батькам розуміти той світ дитини, та розуміти той фізичний і духовий розвиток дитини, який вона проходить. Батьки мають слідкувати за здоров'ям їхніх дітей, за їхніми переживаннями, почуттями та заінтересуваннями, — за поведінкою в рідному і чужому оточенні. Бо, коли батьки самі мало знають про своїх дітей, то вони будуть допускатися помилок, і замість підмоги, поради — можуть нанести навіть шкоди.

Батьки мусять пізнавати внутрішній світ дитини; пізнати її психологію, її душу, бо лише тоді батьки матимуть гідний вплив на успішне виховання своїх дітей.

Головне, треба звертати батькам увагу на те, щоб вони не втратили контролі над своїми дітьми. Треба пам'ятати, що також і оточення виховує дитину, не лише батьки. Понадто школа, церква, молодечі установи та організації. Тож щоб це все мати в голові й серці, треба впершу чергу здобути та задержати великий авторитет у дітей. Щоб той авторитет був дійсний, не поверховий, треба багато добрих прикладів. Дитина лише тоді буде заховувати авторитет супроти батьків, супроти учителів, священників, — супроти виховників та своїх зверхників у товаристві, чи в молодечій організації, якщо самі батьки також заховуватимуть такий же авторитет до тих осіб та інституцій у своїй розмові з дітьми. Виховники й виховні інституції - організації виконують, передусім у національному вихованні, велику прислугу для батьків і їхніх дітей. Пласт, СУМ, чи ОДУМ, — тобто молодечі виховні організації Пластовий Улад, Спілка Української Молоді у світі та Організація Демократичної Української Молоді, якщо такі існують в данній місцевості, де проживають українські батьки й діти, — повинні б всеціло охоплювати всіх українських дітей системою національного виховання, — а батьки повинні б піти назустріч тим організаціям і своїх дітей віддати до котроїсь із них під опіку на додаткове виховання.

Бо там гурт ровесників, товариство й суспільні ділянки праці впарі з добрим національним вихованням і зростанням, де можна здружитися і добру навчитися.

До осягнення успішного виховання батьки мусять обов'язково берегти авторитет свій власний, авторитет школи, церкви, дитячої установи й молодечої організації та їхніх виховників, упорядників, провідників, тощо. Значить в очах дітей батьки самі їхні діти та все, що є зв'язане з вихованням молоді, мусять мати свій відповідний авторитет, пошану, повагу достоїнство. В присутності дітей батьки не повинні висловлювати своїх критичних застережень, протестів, чи завваг, щоб не пошкодити ні дітям, ні тим установам, що піклуються нашими дітьми у справі виховання. На все мусять бути відповідний час і місце. Для критики - також.

Також норми суспільного життя батьки повинні присвоювати дітям шляхом практичного примінення своєї власної поведінки, щоб служила дітям добрим взірцем і покажчиком.

Побіч моральних приказів, вказівок, чи норм, що побирають своє джерело в етиці, також є пов'язана з тим і релігія, бо все це разом нормує суспільне життя, головню його психічну сторінку в гурті, громаді й нації.

Бо одиниці нераз мусять для свого власного добра, підпорядковуватися волі загалу, чи волі вищого проводу, релігійного, національного, чи й тощо.

Все це належить до виховання, бо дитина не може вирости без знання тих обов'язків, які на ню накладає життя у данім суспільстві, чи державі.

Батьки не лише впливають, але й помагають дітям вироблювати собі погляд на відношення до родини, до церкви, до школи, до приятелів, до сусідів, а також і до ворогів. Бо до кожного з них мусить бути інакше відношення.

Родину еднає родинний вузол, кровний мовний, релігійний, побутовий, традиційний, а також національний.

Кожного українця з українцем еднає вузол мовний, побутовий, національний і традиційний і подекуди релігійний. Всіх українців понадто еднає між собою також ідея, змагання і та сама ціль, спільне минуле й спільна територія.

Люди, котрі не мають між собою тих самих почувань, чи заінтересувань, чи тих самих ідей — вони є між собою чужі. Але люди, котрі крім повищого різняться ще між собою мовою, вірою, культурою, традицією, змаганнями та кров'ю і цілями — є між собою чужими (та можуть бути й ворожими людьми).

Тож наше відношення мусить бути інакше, до українців, а інакше до чужинців, та ще до ворогів, у першу чергу національних ворогів

З українцями, де вони не жили б нас усіх, як українців, еднає національний вузол, мовний вузол, спільне походження, спільне минуле, або спільні, чи

подібні ідеали та цілі, традиції, і г. под.

Наше відношення до інших нормується на основі звичаїв, а не законів. Бо закони не можуть нормувати наших особистих почувань до других.

Навіть не вчена людина може бути культурною і поводитися з другими коректно, заховуючи всі правила доброго суспільного поведіння.

Однак успішне виховання займається також і суспільними відношеннями між батьками й дітьми та громадою і нацією.

Святий Альфонс так висловився про совершенство тих, що за життя, чи після смерти були визнані Церквою за совершених і святих: "Святі — мало говорили, багато творили, працювали, та завжди були готові терпіти".

Якщо самі батьки будуть супроти себе чуйні, справедливі й строги, то напевно ті властиві прикмети будуть опісля притаманні їхнім дітям. Робім самі добрі діла, будьмо жертвенні, справедливі й обережні. Не упідлоймося перед другими ні ділами, ні словами; — не гнім шиї перед ворогом і чужинцем. Працюймо для себе, для родини, для громади, для Церкви, для нації, але ніколи — для ворогів своїх. Лише негідник перед своїми вдає патріота, а перед ворогами підлабузнюється, і готовий з матері сорочку здійснити, щоб йому догодити.

Духова композиція даного народу витворюється не одним поколінням, але довгими поколіннями, а батьки й діти — це лише дальший тяг, дальні й чергові звена в одному ланцюгу, що ним пов'язана цілість.

В парі з розвитком людської культури росли й розвивалися теж форми та норми виховання та духове наверстування. Про той розвиток повинні знати всі, — ті, що розумом панують над іншими, так і ті, що не завжди висунулися вище своїх власних занотребувань.

Очевидно, що кожна українська родина вже здавен-давня старалася присвоїти собі та своїм дітям певні моральні чесноти, релігійні й національні цінності. Також плекали вони фізичну заправу, силу — спорт. То не ж і ми мусимо продовжувати та шукати за ще кращим способом успішного виховання. Правда само життя також навчає, але така наука нас задорого коштує. Людина, що інтересується світом, бачить наочно, що одні мають успіхи лиш тому, що краще вміли представити свою правду тому світові; краще вміли поводитися серед тих, що мали сприйняти їхні ідеї, їхні бажання та потреби, й представити все те в кращому світлі. Такий є світ, і ми мусимо теж і для себе з того дещо вивчити і собі присвоїти, що добре, та уникати, що зле.

Серед нашого щоденного оточення і життя, ми бачимо певних людей, чи певну групу людей, як вони охопивши, напр. торгівлю, пресу, радіо, телевізію

і фінанси, стараються спрямовувати свої впливи серед тих і для тих, що не завжди хочуть їх слухати. На жаль, ми серед таких обставин за часто нарикаємо, жаліємося, — замість послідовної праці і впертості, а то й науки, щоб захопити у свої руки напр. ті чинники, чи частину з них, які служать багатом у других; перебрати той батіг у свої руки та вміти ним кермувати і його вдержати в своїх руках; і то так переконуюче й твердо, щоб здобути собі признання та симпатії навіть серед тих, які ненавидять нас.

Ми мусимо навчитися дипломатії та її мистецтва; боронити гідно й успішно честь і інтереси своєї нації у першу чергу. Хай внутрішній спокій та зовнішня оглада — будуть теж по нашій стороні. Ми і тим більше, заімпонуємо нашому оточенні, як вибухами та імпульсами.

Свою рацію мусимо обороняти словами, прикладами, переконуваннями, а навіть пазурами! Але краще є вичерпувати тактовні докази по джентельменськи, ніж відразу висувати пазурі, і при першій невдачі — опускати все на призволяще й тікати самому в тінь. Ми, напевно дивуємося, чому апостол Петро тричі відрікався Христа, як прийшла небезпека для нього від жидів? А, як ми поступаємо в часі такої, чи подібної небезпеки для нашої правди? Чи ми відстояли б гідно всі наступні ехидних ворожих напастей, яких так багато зустрічаємо на шля-

ху нашого життя? Чи ми справді гідно обороняємо свою Правду? Ми самі на це питання можемо подати відповідь у нашому розумі, у нашому серці!

Коли б так було між нами, ми напевно були б панями на своїй землі, а не на чужині. Аж забагато разів вірікалися наші предки своїх Учителів. У со-теро більше від апостола Петра. Петро, бодай щиро розкаявся, і кажуть, що сльози виринали на його обличчя рівчаки, так щиро жалував св. Петро свого відречення, що його допустився в хвилині приступу диявола і духової слабости. Всі ми лиш люди. Батьки і діти, молодші і старші, але всім нам є притаманна також і самооборона, самозбереження. Ми, коли вже падаємо, то постараймося знову вставати; коли, колись, відрікалися своєї Правди, — покаймося і знову визнаймо її у радості і в горю, між своїми та чужими, бо Правда наша одна, свята та Божові мила!

Ми нераз говоримо, що нам робиться кривда, що нам треба і це і те. Що ми є поневолені москвинами й комунною. Все це правда. Але, чи завжди ми готові є витривало нести боротьбу за своє визволення; обстояти за свою Правду та видержати і в розмові і в чині та в боротьбі? Мусимо вміти, мусимо хотіти та ніколи і ніде не стидатися обстати самі за собою та видержати до кінця тимбільше, що перемога приходить лише по трудах, важких змаганнях та боротьбі!

Батьки повинні вважати на те, щоб їхнє виховання не було лише політурою. Щоб воно не виглядало на ту паню, що поприкрашувала себе різними браслетами, перстнями, — а руки були брудні й немиті. Так, як чистота тіла й одягу є потрібні для зовнішнього вигляду людини, так і ще більше потрібно мати та заховувати й плекати чистоту душі та характеру взагалі.

Усувати погані навички, це та боротьба з меншим злом, бо зла є багато й на кожному кроці. Тож батьки повинні звертати увагу на те, щоб ані вони самі, ані їхні діти не робили та не допускалися вчинків, які є заборонені, чи не дозволені, церквою, законом, чи етикою. Християнська етика каже не допускатися жодних проступків ні в слові ні в ділі, ні в замислах.

МОБА

Одною з найважливіших проблем успішного виховання — це уживання рідної, української мови в родині. Вживання української мови в родинним огнищі — це не лише звичай, але потреба, konieczність і абсолютна необхідність, без якої всі наші намагання були б голосом “вопіючого” у пустині.

Так, як до недозволених вчинків у поведінці належить навіть хитання крісла ногами — так до недозволених вчинків у вихованні є занедбування рідної мови, бо це центр усього нашого виховання, виховання батьками їхніх дітей. І батьки і діти є зобов'язані говорити між собою лише по українськи на кожному місці, по всі часи від дитинства до зросту, словом аж до смерті! Батьки повинні виправляти вимову своїх дітей, щоб вони не шепелявили, не засмічували мови української додаванням чужих слів, та щоб самі батьки не вживали макаронізму у розмові з дітьми. Всяке недбальство у відношенні до рідної мови — це початок до невспіхів у вихованні.

На жаль багато наших батьків свідомо, чи не свідомо вживають чужих слів і то вже спотворених, щось у роді... “Та, знаєте, я пинтувалам, клінувалам, навіть не малам лончу...” Це приклади взяті з самого життя.

Правильність у вимові та по можливості чистота рідної української мови, це дзеркало душі нашого народу, якого ми не сміємо забруджувати ані чужими словами, ані легкодушним деправуванням у вимові рідних слів.

Шануймо рідну мову! Шануймо старших: батьків, матерів, учителів, виховників та зверхників, бо всі вони трудяться над добрим вихованням наших дітей!

За зневагу і кривду карають не лише державні закони, але карає й Бог!

“Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, але камінь має!” — співав наш поет. Це така істина, що її не лише співати треба, але пам'ятати нам усім: матерям, батькам та дітям, усім малим і великим, народженим і тим, що ще на світі прийдуть, бо та істина про важливість рідної мови ніколи не втратить своєї актуальності ні тепер ні в майбутньому!

Хитрі московсько-комуністичні народовбивці хочуть перекопати своїх рабів, що значення мови зникає, бо настає злиття мов... Так, “злиття”, але лиш з московською мовою! От де зміст, де ціль і де хитрощі московських лицемірів криються. Мови мають зникнути і зіллятися, але де?.. у московським мовнім морі!.. Чи не так, московські лжепророки?!

Нашим батькам треба і на тих фарбованих московських лисах добре розумітися, бо вони не самі. Ми і наші діти можуть нераз почути, як то і тут, на нашій прибраній землі, хотять нас переконати ті, що самі вивчають свій жаргон на кожному кроці, але нам дораджують спускатися на дно і вивчати лиш англійську мову, бо української нам не треба, бо тут, не Україна!.. О, хитруни і підлі підніжки московських драбів! Вас мусимо береттися, перед вами мусимо перестерігати всіх українських батьків і їхній дітей, щоб ніколи вас не послухали і ніколи вам не “потакували”, але щоб стали на прю і повели боротьбу з усіми ворогами української мови, де б вони не були і звідкіля вони не рекрутувалися б!

ПІСНЯ

Побіч рідної української мови, при успішному вихованні велику роль відіграє також українська національна, народня пісня. Пісня — це не лише шляхетне піднесення мови до її мистецької висоти, але й засіб до пізнання і вивчення рідної, чудової у своїй красі української мови. Мови наших батьків, мови наших героїв, мови нашого генія Тараса Шевченка й мільйонів найкращих синів і дочок української нації!

Хоч слова поезії Тараса Шевченка “Наш завзятий Головатий, не вмре, не загине! Ось де, люди, наша слава, слава України!” — П. Куліш перемінив на “Наша дума, наша пісня не вмре, не загине!..” — то і те правильно, бо не загине слава України в мові, не загине в пісні; то не загине й у пам’яті, ні в душі, ні в серці, ні в слові її дітей; ні тепер, ні в майбутньому! Бо Україні вічно бути, про Україну всім почути!.. — Це для наших батьків і їхніх дітей — закон!

Батьки не повинні ані самі при звичаюватись, ані своїх дітей при звичаювати до утертого і фальшивого вислову: “я вже те знаю... він це знає... він цю книжку має... він уже читав це”, а фактично ані не має, ані не мав, ні не знає, ні не читав!

Книжку, так як і добре товариство, треба використовувати до поглиблення свого знання, до поширення світогляду, до оглади духової й товариської.

Коли кажемо, що молодь має свої права, то мусимо також вимагати, щоб ті права молодь вміла та хотіла шанувати, а в парі з правами, шанувати й самого себе. Пошанівок — це ще не гордість. Людина, що сама себе шанує і другого вмітиме пошанувати, але вона не повинна б мати при тому гордості та зарозумілості, бо багато є мудрих людей, а між ними і мудріших від нас.

Хай молодь дружить і запізнається з оточенням, з сусідами — хай бере участь в співочих гуртках, хай вивчас зміст та мелодію чудових українських пісень, бо це все для її виховання потрібне, корисне, бажане. Як багато маємо доказів на те, що навіть чужинці вивчали добре українські народні пісні й співали їх прекрасно, вивчаючи при тім і українську милозвучну мову. Бо пісня — це живе слово, це мистецтво рідного слова в дії, в голосі, в звуку й на естраді. Хоч не розуміє, то чує, то бажає зрозуміти, пізнати, а пізнавши — скоріше любить це.

Хай наша мова, хай наша пісня, хай наша поведінка будуть гідні та мий і Богові й людям!

НАУКА ТА ПРАЦЯ

Людина все своє життя вчиться. Вона багато пізнає, багато дечого вивчає, а ще більше хоче пізнати. Нахил до навчання питомий людській природі, бо навіть ліноухі у розумінні зі шкільної лавки, були ними хіба в відношенні до поодиноких предметів, бо коли одного людина не любить вчитися то друге щось любить, що також до науки відноситься. Кожне зайняття, кожна навіть праця, байдуже чи вона фізична, чи умова — це праця і наука одночасно. Дитина навіть їсти мусить навчитися.

Отже, хоч наука і праця не є то саме, але до себе і зі собою дуже стисло подібні і пов'язані. Не має науки без праці і немає праці без науки!

Людина навчається на те, щоб могла працювати і краще жити. Бо без науки ані тепер, ані в минулому, ні в майбутньому людина не може обходитися. В залежності, що вона навчається, як вона навчається і скільки вона навчається стільки вона й матиме, стільки й знатиме.

Тому батьки повинні не лише самі ставитися до кожної доброї науки поважно, але й пильно та щиро, щоб і їхні діти навчалися нормально, пильно, багато і добре. Наці діти мусять все здобувати працею.

Ми, як нація поневолена, маємо багато ворогів, а мало приятелів. Тож мусимо промоцувати собі шлях не лише "ліктями", але й наукою, знанням, працею та послідовністю. Шукати та знаходити приятелів, друзів для себе та для справи нашого визволення. Українці, з самої природи є культурними в поведінці, але ми замало самі себе оцінюємо. Ми стаємо на середині дороги — не здобуваємо того сьогодні, але здебільша відкладаємо на завтра і тим тратимо все.

Ми живемо серед різних народів. Між ними трапляються і провокатори та ненависники українського імені. Вони не люблять українців, бо мають супроти нас нечисту совість. Вони обтяжені проступками проти нашої нації у минулому і тому ненавидять нас у сучасному. Бо ми живемо і житимемо без огляду на ворожі затії проти нашого національного існування. Вони знають, що колись і їх може досягти кара Божа та каральна рука за нанесені нашій нації кривди. Вони бояться нашої самостійності й волі бо вважають це кінцем їхньої сваволі.

Все це зобов'язує наших батьків та їхніх дітей учитися та працювати! Змагатися, боротися витривало й послідовно та перемагати! І ми перемажемо!

Тож, щоб устоятися та все пережити і не потрапити в ворожі сіті, наші батьки і їхні діти мусять бути надзвичайно, повно й успішно виховані і ви-

роблені політично та національно, фізично та культурно! Дух животворить! Наші батьки та їхні діти мусять докладно й повно пізнавати все те, що наше, що українське: минуле, сучасне на те, щоб творити ще краще майбутнє! Наше славне минуле накладає на нас усіх — на інтелігенцію, на духовенство, на робітників, старих, малих і ненароджених — важкий обов'язок стати на прю проти денаціоналізації, як на рідних землях так і за кордоном. Пізнаймо та полюбім своє рідне, бо воно гідне нашої любови.

Наші батьки через успішне виховання своїх дітей, шляхом науки та праці, створюють сильну, здорову та характерну і пробоеву українську інтелігенцію. Вона служитиме добром і знанням, розумом, волею і духом Богові й Україні! Успішне виховання вимагає від кожної української людини також знання, науки, поступу. Кожна українська дитина у школу! Кожна українська дитина — в університет! Кожна українська дитина — це фахівець у майбутньому. Заклик нашого генія Т. Шевченка словами "Учіться, брати мої, думайте, читайте, і чужому навчайтесь, свого не цурайтесь!.." — сьогодні ще більш актуальний, як тоді був. Навчаймося і борімося — ми знатимемо, ми поборимо і переможемо.

Щоб наука наших батьків та їхніх дітей була найуспішнішою, вона мусить бути базована на любові, пізнанні й вивченні рідної української мови, бо це вершок до успішного виховання. Технічні і професійні знання наші діти будуть осягати й осягнуть на мові їхніх студій. Це нам неписаний закон!

БАТЬКИ Й ЇХНІ ОBOB'ЯЗКИ

Обов'язки батьків такі широкі і всебічні, що нам краще порушити лише обов'язки батьків відносно успішного виховання їхніх дітей.

Як ми вже на початку нашої праці підкреслили, що найперший обов'язок це зав'язати родинне гніздо, родинне опішце. Конкретно — мати діти. Лише подружжя, що має дітей — це батьки. Їхній перший обов'язок — це привести на світ діти, а далі ті діти кормити, плекати і виховувати. Спочатку — це дрібні проблеми, які зі зростом дітей — стають чимраз більшими.

Ті виховні проблеми поширюються, нероз ускладнюються, і є одним із передових завдань і обов'язків батьків супроти родинного опішца — своїх дітей, — їхнього зросту фізичного й духового, морального та суспільно-національного й християнсько-релігійного.

Як довго ті обов'язки батьків супроти своїх дітей тривають? Так довго, доки не підростуть і не стануть правно і фактично самостійними; тобто до 21 року життя. Хоч правна відповідальність батьків кінчається з досягненням 21 року життя, то все ж моральна відповідальність і до певної міри морального порядку обов'язки батьків супроти дітей

тривас навіть поза цієї речиниць. Добрі батьки про це дбають і пам'ятають, а добрі діти те приймають без опору й пораду батьків високо оцінюють.

Стоїмо на становищі, що добрі діти повинні слухати добрих порад своїх батьків не лише морального порядку, але навіть сприймати їхні поради також щодо успішного виховання своїх дітей, а для батьків — унуків. Це тяглість, яка себе доповнює і с тією чудовою гармонією родинного співжиття та любови й пошани між старшими, молодими та наймолодшими.

Буває, що діти, діпнявши вищих клас у школі, почувають в собі стільки знання, що їм видається, що це саме дає їм право не слухати батьків, бо вони менше вчені... Не знають, не розуміють, тощо. Це дуже часто трапляється, на жаль, з великою шкодою для дітей. А це тому, що чужа школа, хоч подає високі знання матеріальної культури, стислої науки, пізнання, і т. п., але під оглядом моральним та школа неvistарчальна і залишає де побажань так багато різних "але", що встрявання батьків є необхідне! Чужа школа, інколи під оглядом моральним та духовим, зводить наших дітей на манівці! На це можемо подати сотні прикладів. Але їх знає майже кожен батько-мати, які мають дітей у високих, а навіть і середніх, американських чи канадійських школах і т. п. і т. д.

Одна культурна родина мала сина, який так у середній школі перейнявся "американським спо-

собом життя" і так собі докладно засвоїв усю мудрість марксистсько-ліберальних учителів, що одного дня виразно заявив батькам, що це пuste і глупе вірити в Бога та всі ті нісенітниці, які є "старою" байкою темних віків... Матеріалістичне вчення наскрізь розложило добру (колись) дитину, б. члена Спільки Української Молоді Америки та зробило з нього чуже помело, яке вже вимітало з своєї голови й те, що йому вложили добре виховані українські батьки-учителі. Для нього людина — походила з малпи, а все в природі — це хемія, матерія... Немає ані Бога, ані неба, словом — матерія... і убогий духом хлопчина, що поховзнувся у чужій калабані та впав у саме русло вонючого "модерного" виховання, додаймо — чужої школи.

Батьки любили сина, вірили, що дали йому все, що потрібне для дальшого духового й морального зросту, але не передбачили (бо часу не мали), що з кожним днем у мозку молодой дитини гніздиться страшна отруя нігілізму, яка, майже до щенту знищила молоду українську дитину, і поставила її на службу сатани, який спротивився батькам, рідній Церкві, а далі? Далі — він оминав батьків, як своїх ворогів. Лише мати його, мабуть з любови, махнула рукою і сказала: "хай робить, що хоче, бо тут Америка"...

Та, чи добре вона зробила? Не легко догадатися. Можна виразно твердити: батьки у цім питанні і відношенні до свого сина не сповнили своїх обов'язків!

СИСТЕМА В УСПІШНОМУ ВИХОВАННІ

Під словом система ми розуміємо певний порядок, лад у підході до успішного виховання. Ніколи не матимемо відповідного успіху, коли ми не будемо підходити до справи успішного виховання наших дітей поважно, розумно та послідовно будемо придержуватися певної системи-порядку, ладу так, щоб кожне наше діло мало гідне своє завершення. До такого завершення треба не лише поважного підходу, але й наполегливості та, інколи, й труду. Понадто ми мусимо старатися вивершити успішно ті завдання, які на нас накладає само призначення, як батьків, а далі — ще й як виховників.

Поважним недоліком у системі успішного виховання наших дітей є, подекуди, цей дивовижний стан, що у вихованні надають “тону” особи самотні, які не мають ніякої ні заправи, ні досвіду в практичному житті-виховуванні дітей; або старі “кавалери” чи панни, а навіть деякий відсоток розведених, розлучених, а вже в найкращому випадку — багато старих “чудаків” є на постах учителів-виховників української молоді. З тієї причини постають різні непорозуміння між ними та дітьми, але ніхто так би сказати — не вміщується до того стану й не забирає голосу перестороги лише тому, що в нас є замало добрих виховників. А ті, самотні, подекуди роблять навіть дуже добру виховну працю, і багато з них набрало практики, але дещо “збоченої”, бо

найкращим виховником в успішному вихованні української дитини може бути лише той педагог, що крім теоретичної науки, має також практичне знання у відношенні до дітей, як батько чи мати! Ми ніяк не хочемо недоцінити великого вкладу у систему нашого національного виховання тих самітніх одиниць, що з великої посвяти до самої проблеми національного виховання стоять на керівних постах молодечих організацій, чи установ, але ми мусимо підкреслити ще раз, що до успішного виховання української дитини найкраще надається педагог-батько, педагог-мати!

Буває бо і таке серед виховної суматохи, що деякі старіші педагоги завчили "на пам'ять" утерті фрази та "способи" й ними жонґлюють на всяких зібраннях тощо, як "інспектори" й "авторитети". А це тому, що в нас замало є молодого нарибку, молодих педагогів, які хотіли б не лише студювати, але й практично включатися в систему успішного виховання нашої молоді.

Ця аномалія існує, але на неї ніхто, або майже ніхто не звертає уваги, бо ділянка успішного виховання серед нашої суспільности аж надто занедбана. Це занедбання починається від основ. Тобто від самого початку нашого поселення на нових місцях — по чужих чуженицях. Занедбання виховних справ було в нас таке жалюгідне, що в час масового переселювання української еміграції за океани — буквально не було чути ані шелесту, ні голосу в потре-

бі підмоги молодим батькам у вихованні їхніх дітей. Ані газети, ні журнали, ні хоч би найкоротші доклади-реферати на ту тему — не появились ніде в тому переломовому часі, хоч таких тем і доповідей саме тоді найбільше було потрібно. Цікаво, що навіть в церковних колах, ні в укр. православних, ні в укр. католицьких — не було ані одного випадку, де б хтось промовив слово, чи написав про ті найактуальніші виховні справи тих часів!

Аж за несповна 10 років після переселення, тут — то там — появлялися несмілі слова в пресі, або на зібраннях, але так невиразно, що ніхто не хотів тому прислуховуватися. Навіть, коли вже були сформовані Школи Українознавства, теж ніхто і словом ніде не проявив, що треба наперед допомогти молодим батькам порадами, як успішно виховувати своїх дітей тут серед чужого оточення. Діти підросли, ходили до школи, й виглядало, що все йде до кращого... Воно фактично йшло до кращого, але виключно під кутом матеріяльним, а справа духовна — справа виховання занепадала далі. Аж, коли діти почали затрачати охоту до навчання рідної української мови; як фактично підросли БЕЗ знання рідної мови, бо ніхто, або мало хто вдома ними під тим оглядом інтересувався, — і вже було видно, що стан корчитьсся, — діти денационалізуються, — то тоді ми лише почули голоси, які наївно запитували: “Чого ми хочемо від дітей?”, — замість бити на сполох і рятувати українських дітей від потопу асиміляції, то, деякі панове, дораджували “спускати” на дно, бо — мовляв — навіть жидівські діти

денаціоналізуються... Ті панове подавали в пресі фальшиві приклади з голосів "жидівських педагогів", щоб тим виправдати стан похилої дошки у своєму суспільстві.

Покликатися на жидів нам не треба. Але тоді, коли жиди лише в Нью-Йорку мають сотні приватних шкіл, які містяться майже на кожній вулиці, а самих "рабінських" учнів є понад 40 тисяч, коли жидівські діти, майже всі, після закінчення навчання в публічних школах, щодня відразу йдуть ще на 2 години навчання до школи при синагозі! А наші діти нарікають враз з батьками, що їм важко раз чи двічі на тиждень піти до Школи Українознавства?!

Ті панове, що запитували "що ми хочемо від дітей?", хоч покликувалися на деяких жидівських авторів, щоб піддержати свою думку-погляд відносно "асиміляції" жидів — вони не хотіли бачити, що якраз ті самі жидівські автори, які наче б то проповідували асиміляцію — твердили, що за 50 років, не жиди так призвичаються до всебічного поступу, що самі почнуть навіть питати за стравами "кошер" та споживатимуть без згадки, що то жидівська ритуальна страва...

Тож, як бачимо, в них є дві "правди", два обличчя, два відмінні погляди та ще інші бажання і цілі, яких мало хто знає, бо вони є затаєні!

А, нам — пропонують “спускатися на дно” . . .
Я забирав свого часу слово в тій дискусії, але то був “голос вопіючого в пустині”.

Також на З'їзді Українських Журналістів в листопаді 1966 в Торонто, видвигнув я був справу виховної сторінки при всій українській вільній пресі в світі, щоб українські тижневики та щоденники поміщували статті на виховні теми систематично, що тижня, у яких порушували б справу виховання батьків та дітей. А також, щоб і місячники, тощо, поміщували статті на виховні теми й порушували ті проблеми, дбали, щоб кожна людина, яка читає — могла знайти також виховну пораду-тему для себе.

Здавалося, що все буде прийняте, бо було доручено вирацювати на письмі та предложити ті матеріали Резолюційній Комісії З'їзду. Таке письмо я виготовив й передав Рез. Комісії; там я з'ясував важливість введення щотижневого кутка виховання в нашій пресі. Комісія це прийняла, але на жаль не “мала часу” це вповні розглядати, бо весь час цієї Комісії було зужито на боротьбу “посилати привітання журналістам в Україні під Советами, чи не вислати?” Прикро про те писати, але прикріше почувти на сторінках тієї ж преси, що треба рятувати дітей . . . перед асиміляцією . . . Так, “рятуйте, бо хата горить!”. Ми тратили тисячі наших дітей лише тьму, що не мали або “часу”, або “не мали місця

в пресі" на виховні теми. А на нарікання місце є? Та, чи не пізно? Ми замикаємо двері на колодку аж по такій великій втраті. Дивний ми народ, але краще пізно, ніж ніколи!

В нас на все є місце, навіть на безглузді дискусії, але немає місця на порушування першорядних проблем.

— Традиція без причини — це пересуди старих віків, або помилка давнини. І справді, як багато в нас говориться і пишеться про речі маловартісні, або й безвартісні, лише тому, що їх висловлює якийсь "радний", або "директор", а немає місця на виховання тієї дівчори, без якої ми зникаюча нуля!

/// Заасекуруйте наперед майбутнє розвитку української людини в українськiм дусі, а потім асекуруйте на "смертні поліси"!

Навіть ті статті, які спорадично появилися в пресі на виховні теми, — не мали ані систематичного підходу до справи, ані не відзеркалювали недостач. Це були принагідні статті, наповнені тавтологією, тобто повторюванням утертих фраз про те, що виховувати має родина, церква, школа, і на тім крапка. Але, як це родина має виховувати, що робити, щоб мати успіх у такім вихованні, — ніхто навіть не намагався сказати. А щодо церкви — то річ зрозуміла — це справа церковних кругів, чи радше поодиноких священників, з яких лише дехто забирав слово на виховні теми.

Знова ж шкільне виховання — було табу для керівників шкіл, які нічого під тим оглядом і не пробували робити. Спорадичні бюлетені, тощо, що появились з рамені Шкільної Ради при УККА — робили спроби деякої заради, але борсалися в труднощах, і з них ніколи не виходили та не ставили ніякої пропозиції для конкретної розв'язки труднощів у виховній проблемі. Все це плило й далі пливе своїм втертим руслом з надією на краще . . .

Такий був стан. А дійсність була такою, якою її робило життя.

Батьки не мали ані нагоди, ані можливості засягати будь звідки порад та помочі, бо ніхто навіть і не намагався під тим кутом їм будь як порадити, чи допомогти. Не було ким написати, бодай короткий підручник, як повести успішне виховання своїх дітей серед чужого оточення. Те що появилoся, було повторенням заучених фраз, і здебільша відносилось лише до виховання загального, а не родинного, цебто в родиннім крузі впершу чергу, — тобто виховання дітей в родинному колі батьками, а не школою, й т. п.

Наша праця, чи не єдина під тим оглядом ставить крапку над "і", бо стараємося подати ряд даних до практичного й успішного виховання батьків та дітей!

Коли б наша преса мала на своїх шпальтах куток виховання і його систематично вдержувала, напевно

було б кому про ці проблеми сказати скоріше від нас, а може й краще. А з цього були б скористали батьки й діти. Ту шкоду треба виправити, бодай тепер.

Ані одна організація, ані одна установа українська не поставилася позитивно до потреб виховання батьків та дітей, — що більше, — не було навіть спроб у тій ділянці.

Наші наукові установи, як ВВАН та НТШ, занималися всякими проблемами, від “навкового садження буряків”, до “вареників”, але ніхто не порушив справи виховання. Ці установи не випустили в світ ані однієї брошури на теми успішного виховання! Так, наче б то не наука.

Ми розділили та поділили майже кожну установу, кожну організацію — на двоє, але нічого не зробили, щоб рятувати наших дітей від винародовлювання. Лише завдяки відновленню молодечої організації “Пласт”, а ще більше завдяки новоствореній молодечій організації СУМ (Спілка Української Молоді) — наші батьки і їх діти знайшли частинку підмоги в справі бодай національного виховання. Ті установи буквально кажучи зрятували не одну українську дитину від національної смерті, і за те наші батьки повинні завдячувати їм дуже багато. Лише завдяки тим молодечим установам багато дітей було врятовано від втечі з рідного гнізда. Це не

лише признання, але ствердження фактів. Які б не були недомагання до успішного виховання в тих наших молодих установах, але вони бліднуть перед тим великанським вкладом безіменних молодих і старших виховників у справу виховання і збереження української дитини в орбіті рідного національного гнізда!

Щойно батьки, що були самі виховувані в згаданих молодечих установах, будуть знати самі, як треба успішно виховувати їм своє молоде покоління, бо вони самі здобували підстави виховання в своїм дитинстві в рядах, хоч би Юного СУМ-у.

Шкільна Рада багато висувала ідеальних ідей, чи ідеалів виховання, але практично зробила добре бодай те, що видала та перевидала шкільні підручники, — поза тим її виховна чинність мінімальна.

У висліді системи успішного виховання маємо тип дитини, що любить батьків, шанує старших, слухає виховників і сама вміє пошанувати себе й другого, дорожить усім рідним, розмовляє рідною українською мовою вдома, знає минуле своєї нації і не дасть нікому її зневажати; що є готовий радше загинути, а не зрадити ні батьків своїх, ні нації своєї.

Ми знаємо, що типом і взором комуністичного виховання в поневоленій Україні є тип Михайла Морозова, того “Пашка-комуніста”, що прозрадив рідного батька та видав його комуністам на смерть. У

нашому розумінню такі типи — є падлюки зрадники, негідники й жертви сатанської системи московсько-комуністичних рабовласників.

Типи успішного українського виховання — це типи Михайликів, що враз із батьком бере зброю в руки і знищує нею ворогів своєї нації. Такі типи ми мали в рядах УПА, що не зраджували ні батьків, ні Батьківщини, але враз з батьками і матерями були ладні гинути за свою Правду, за Україну за її Волю!

Ані жах, ані гнів, ані лють, ні сум ні надмірна радість не можуть захитати успішно виховану українську дитину у своїй вірі, у любові і відданості супроти своїх батьків і своєї нації!

ОСНОВНІ ЗАСОБИ В УСПІШНОМУ ВИХОВАННІ

При успішному вихованні дітей треба мати не лише бажання, але й певні засоби-посібники, при допомозі яких ми могли б досягнути намічену ціль успішно.

Найосновнішим засобом успішного виховання — це знання самих батьків, як треба діти свої виховувати, як послуговуватися тими засобами та як їх винаходити, де й коли?

Якщо батьки мають таке розположення і так би сказати певний план виховання своїх дітей, вони будуть кермуватися всіма засобами, що ведуть до успішного виховання їхньої дитини.

Ми можемо деякі з тих засобів тут вичислити, але вони неповні, бо само життя піддає серед певних обставин, що треба ще додати, щоб мати успіх у вихованні своїх дітей.

Засіб у родиннім колі до успішного виховання дітей — це вживання рідної мови, вживання рідної пісні, вживання розмовних розповідей дітям, використовуючи при тім багатющий скарб українського народнього фолкльору, як казки, байки, оповідання, вірування, пісні, легенди, включно з історичними подіями, — пам'ятаючи, що дітям треба все те розподілювати враз із зростом їхнього тіла, щоб і дух зростав впарі, — починаючи від найлегшого предмету, степенуючи до важчого

Тож добра книжка — це поважний посібник і помічник батькам у виховуванні їхніх дітей. Ані один батько ні мати не можуть обійтися без того посібника, яким є книжка для них і для їхньої дитини. Коли б батьки лише поступенно повторювали так, як само життя несе, всі ті звичаєві та традиційні обходи, які наш нарід має, сполучуючи їх із роковими святами, тощо, то й тоді наші діти мали б такий багатий та різноманітний матеріал для збагачування своєї душі, що це було б неабияким доповненням до їх успішного виховання.

Багато з наших батьків ще є живими свідками тих чудових традицій і звичаїв, які вони бачили та переживали ще на Рідних Землях. Наприклад, хоч би Різдвяні звичаї. Кожна свідома людина, що ще сама практикувала їх в Україні, знає ті звичаї, а дещо прочитала та собі доповнила, або чула від других осіб, і вона могла б напевно неодному це повторити та пригадати собі й другим про той час Різдвяної Ночі в Україні. А ті різдвяні звичаї є найкращі з поміж усіх нам відомих звичаїв християнського світу. Жодний інший нарід, поза українцями — не мав і не має таких багатих та під кожним оглядом: моральним і виховним, релігійним і навіть Божим — таких великих і сильних звичаїв, як має їх весь український нарід!

Жодна інша нація не має ані тих пречудових колядок, ні щедрівок, ні цієї традиційної і святоч-

но-взнеслої процедури-обрядів в родині під час Різдвяних Свят, Нового Року та Йорданських Свят-Водохрища. Ми не будемо входити в саму суть, чи генезу тих чудових наших різдвяних звичаїв, але ми можемо твердити, що вони хоч давні, але так є ушляхетнені, так всеціло пересякнуті любов'ю до Бога і до людини й родини та до християнства взагалі, що весь їх зміст наповнений людським і

Божим; усі вони є високоморальні, прямо мистецькі, історичної і побутової вартости, якими ми і наші діти можуть лише пишатися, лише дорожити ними, — а звідси й випливає потреба конечно їх придержуватися і плекати на тім новім ґрунті, де ми востаємося враз із своїми дітьми, бо це нащ нев'янучий давній скарб, який ми перейняли від своїх прадідів, дідів та батьків. Ми і наші діти мусимо не лише ними дорожити, але їх плекати й не дати їм загинути. Коли б такі жемчуги мали інші народи, коли б вони були такі багаті на звичаї-обичаї та традиційні обходи, як ми, українці, то вони б ними горділи, фільмували б, обожнювали б. Колись, можливо, й ми це зробимо. Ці наші духові скарби дав нам у нашу душу сам Бог! І горе буде нам, якщо ми ті духові скарби викинемо на смітник у чужій загороді й потратимо їх по чужих закамарках. Хоч ми втратили свою незалежність і державу, але ми маємо в своїх серцях те чудове Євшан Зілля, якого ніхто з інших народів не має! І доки ми самі зі своєї вини не затратимо своєї мови, своєї пісні, своїх звичаїв і обичаїв, своєї традиції, доти нас сам

Бог буде берегти і допоможе нам остаточно вийти з землі єгипетської, з дому неволі!

Крім різдвяних звичаїв, українці мають також і інші чудові звичаї та традиції. До них належать ще звичаї Великодні, які також мають багато чисто українських прикмет своїми гаївками, веснянками, тощо. Все те треба теж використовувати для закріплення успішного виховання наших дітей. Є ще і інші наші гарні звичаї, як Андріївські, Свято-Миколаївські, тощо, але ми над ними не будемо довше застановлятися, бо багато наших батьків і їх знають та використовуватимуть наскільки матимуть потребу в практичному приміненні їх до успішного виховання своїх діточок

Коли ж ще додамо до того наші рокові національні відмічування та святкування, як Свято Самостійности й Соборности Земель України, Свято Зброї, Свято Героїв України, Свято Шевченка, Листопадові Роковини та інші, то ми матимемо справді багато посібників, які допомагатимуть в успішному вихованні наших дітей. Побіч національних свят, український нарід відсвятковує величаво також і рокові релігійні свята, а все те має неабиякий вплив на успішне виховання батьків та їхніх дітей.

Щоб те все досягнути батьки впершу чергу мусять послуговуватися розумом і серцем! Ніколи розум не подиктує нам якихось жорстокостей супроти наших дітей, як ми покличемось також ще на

наше батьківське серце. І таксамо, ніколи батьки у своїм перещуденні не допустяться до промаху супроти добра своїх дітей, якщо побіч серця, покличуться і на розум свій! Справа розуму і серця, та справа розуму і душі — це поважні чинники, якими ми повинні б настільки поінтересуватися, наскільки вони необхідні при успішному вихованні. Вже так бо складається що людина навіть не роздумує над тими важливими інструментами, що їх сама посідає. Бо кожний християнин знає і вірує, що він має тіло і душу; що має розум і волю, або ще краще, — що має розум, який завершує тілесну нашу форму, то має душу, яка є тим найвищим, як цілоти. Бо тіло без душі — є мертво. А знова ж душа без тіла — це невидимий дух. Звідси ми приходимо до головного твердження, що дух животворить — як казав Григорій Сковорода.

Мозок людини, то лише струмент, що через нього людина думас, вивчас, запам'ятує і творить. Але без участі нашої душі, нашого духа, ми ніщо ані не зробили б, ані відумали б, ані не осягнули б! Щоб краще це практично розуміти, ми порівняємо для уяочення напр. фортепіян, або скрипку. Ми говоримо про добру скрипку, але мусимо бути свідомі, що навіть на найкращій скрипці ми ніщо не осягнемо, якщо хтось не заграс. Так само і з людським мозком, з людським розумом. Так, як скрипку можна і треба вправити, якто кажуть "добре її виграти",

бо щойно тоді вона видасть гарний звук, так само з нашим розумом; ми мусимо вчитися, вправлятися, щоб свій ум, свій розум розвинути, його освідомити, ним пізнати і сприймати, — але все те ми можемо робити й досягнути включно при участі нашої душі, нашого духа, — скрипка — це інструмент, мертве тіло, що при порусі нашими руками смика, ми надаємо через ню ті звуки, які знаємо, і які вміємо та які хочемо, — все те ми робимо включно нашим умом, а ще краще — нашим духом, — бо дух животворить, а не матерія.

Отже тіло — це дім для нашої душі. Коли той дім чистий, — коли ми, що користуємося свобідною волею, вдержуємо себе чисто, гідно, та коли нашими добрими вчинками вдержуємо також душу свою чистою перед Богом — щойно тоді наше виховання буде успішним і правильним та добрим для людей і для Бога бо тоді в нас перебуватиме дух, як у храмі, в посуді, що її сотворив Бог на свій образ та подобу!

Батьки, як і кожна людина мають таку альтернативу: або успішно виховувати своїх дітей та поступати правильним шляхом, робити добрі діла та жити згідно з Божими заповідями, — або йти лівим шляхом, не зважати на виховання своїх дітей, не зважати на добрі діла — а лихо, напевно, прийде таки від самого диявола, як не зараз, то пізніше.

Може я висловився за дуже виразно. Але так воно є на кожному кроці не лише життя людини —

одиноці, але й на шляху цілих суспільств-народів та навіть в політичних течіях. Правда, є ще багато так би сказати “неутралістів”, що хотіли б ставити Богові свічку і чортові огарок, або чортові свічку, а Богові — огарок. Та це не для нас. Ми мусимо жити, навчитися, змагатися та перемагати з Богом!

Сучасний світ виразно поділений між собою так різко, що кожна людина може бачити, що тут ідеться про два світи не так поділених економічно, як радше політично, а ще виразніше ідеологічно.

Виглядає, що сили зла перемагають, бо вони атакують, поширюють засяг своїх впливів. А ті, що стараються жити за Божими законами, відсуюються силою лиха від впливів на людство. Боротьба ведеться всіма засобами, при чім духовий поділ між одними й другими ще різкіший.

Матерія заперечує дух, тоді, коли дух не заперечує матерії, але ставить її у належне місце. Людство матерію бачить, до неї і з нею стикається, — бачить також і силу матеріялізму, а духових властивостей годі бачити, — їх можна лише розуміти, відчувати вірою і розумом охопити, а не пальцями намацати. Тому сили диявола такі помітні у нашому сучасному світі.

Але, без огляду на те, нам треба одно пам'ятати: вірити і працювати, як християни; виховувати своє насліддя, щоб разом побирати розум, сталити волю і закріпити віру у свою Правду, а ум вправляти, як дар Святого Духа, а не дар диявола. Бо працювати,

виховувати, змагати та обстоювати своє рідне, до-
рожити і плекати свою мову, свою культуру, свою
віру та шанувати свою Церкву, держатися своєї на-
ції серед усіх і найгірших обставин боронити її сло-
вом, ділом і навіть паєзурами, і так, як казав наш
славний Іван Мазепа: “а за віру хоч умріте, і воль-
ностей бороніте!” Як так поступатимуть наші бать-
ки у вихованні їхніх дітей, вони напевно осягнуть те,
що ми називаємо успішним вихованням. Їх успіх
буде затверджений і благословенний Богом і ук-
раїнською нацією тепер і в майбутньому!

Плекання Національної Свідомості в Родині

Успішне виховання дітей вимагає окремої уваги
в ділянці плекання національної свідомості, яку тре-
ба вводити в засяг успішного виховання вже від са-
мого початку — “від колиски”. Враз із першими
словами мама — тато, приходить слово Бог та Ук-
раїна. І в такому порядку треба розвивати успішне
виховання наших дітей по всі часи.

Ми окремо порушуємо цю проблему, бо практика
виказує, що багато наших батьків та матерів забу-
вають те, що вони самі є ковалями своєї власної
долі, долі дітей та в дальшому і долі своєї Батьків-
щини. Тож самі батьки мусять брати ту “долю” в
свої руки та нею кермувати так, щоб було ще кра-
ще для наших нащадків колись.

Щоб наші батьки найкраще покермували націо-
нальне виховання своїх дітей у дома, — вони на-

самперід мусять самі бути до того добре підготованими та старатися, щоб кожного дня, кожного тижня, кожного місяця й року ми самі зростали враз із дітьми у гармонії і любові між собою; в пошані і любові до свого минулого; щоб ми спільно пізнавали свою мову, свою історію, свою національну культуру та всі ті наші національні, матеріяльні духові скарби, що стали витвором тисячо літнього росту й розвитку — духового, матеріяльного й культурного — української нації.

Українські матері й батьки мають таке славне минуле, таку сильну і гарну традицію, що не лише маємо чим пишатися, але і маємо що вивчати, маємо що пізнавати, маємо, що другим розповісти, маємо чим інших захопити, але треба самому хотіти те робити; треба знати, як це робити, а до того треба присвятитися справам успішного національного виховання в родині більше основно; більше сполягати на себе самого та свою національну рацію і Правду, — як на других. Більше і основніше допильновувати своїх дітей, більше їх заохочувати, частіше їх заставляти навіть до науки, до пізнавання і виучування свого рідного епосу, що через тисячі років живе в душі української нації. Його, той, епос, ту пісню, те живе слово, ту культуру, голос лашої національної душі, треба оживловати своєю акцією, своєю участю в дії, в науці, в праці і в творчій насназі, бо лише так ми відродимося і духово і національно та державно. Хай наші діти всі пізнають, а пізнавши — полюблять свою мову, пісню,

історію, літературу, культуру; хай пізнають велич українського Духа і хай самі стають великими й відважними та сильними, як сильні наші традиції і наша віра в славне майбутнє України!

Батьки вже з самої природи є зобов'язані виховувати свої діти, і то виховувати їх добре, успішно: національно, суспільно, релігійно й культурно! Все те славне, гідне і дороге нашому серцю мусимо планувати та зацелювати найменшим у себе вдома, в родині на кожному кроці на те щоб все те влилося і зжилося в серце, кров і душу нашої української дитини!

Реасумуючи повище, ми могли б постановити перед собою такі точки, як взірць — правило нашого завдання для успішного національного виховання:

1. Пам'ятаймо, що ми на кожному місці є українці по роді, по крові й по мові!

2. Вивчаймо та пізнаваймо досконало свою мову, історію, літературу, мистецтво, матеріяльну й духову культуру!

3. Завжди і всюди розмовляймо самі та з дітьми лише по українськи: вдома, в науці, в забаві, між рідними та знайомими й поза домом!

4. Молімся разом з дітьми лише по українськи так, як це робили наші батьки!

5. Читаймо самі та поручаймо дітям книжки та газети щодня, бодай по пів години!

6. Відвідуймо враз із дітьми всі українські національні імпрези, академії, свята, концерти, речниці, тощо!

7. Будьмо карними членами нашої Церкви, а діти хай будуть карними членами і своєї молодечої організації (очевидно, виховної організації), як СУМ, Пласт, і т.п.

8. Розповідаймо своїм дітям про славні події з нашого минулого, щоб вони вміли це передати у крузі своїх чужомовних приятелів!

9. Шануймо себе взаємно в родині, і з пошаною відносимося до своєї Церкви, своєї нації й своїх традицій, щоб діти могли нас наслідувати в добрім та нести славу і добре ім'я в світ!

10. Будьмо вірні своєму родові і народові. Будьмо правдомовні і справедливі супроти себе і других! Оцінюймо добрі діла, а напевно наші діти досягнуть найбільших почестей, щастя та Божого благословення, а це буде для нас усіх найбільшою заслугою і винагородою, за успішне виховання дітей — перед своєю нацією і перед Богом!

Щоб ми все те осягнули, ми мусимо насамперед докладно вивчити наше минуле, пізнати наше сучасне, а щойно тоді ми і наші діти будемо приготовані творити краще майбутнє для себе та для нашої нації!

Ми не сміємо забувати, що ми не все виконуємо те супроти своєї Батьківщини, що ми виконати повинні, і ми виконати мусимо! Ми мусимо без вагання пізнати ХТО МИ? Ми мусимо знати, ЩО МИ Є? Ми мусимо знати і усвідомити собі, що МИ ХОЧЕМО, і що ми маємо осягнути своєю працею, своєю

наукою і змаганням та боротьбою. Без тих ~~даних~~ годі діпнятися на Парнас! Без науки, без труду, без змагу і без послідовної та витривалої боротьби годі досягнути намічену ціль, бо нам ніхто, ніколи і ніде нічого даром не дасть! І, що більше — ми нічого і ні від кого даром не хочемо! Маємо все своє, тож діпнімся і до тих найвищих щаблів, які ми мусимо осягнути на те, щоб жити вільно, багато, радісно і щасливо з Богом і з людьми.

Добре вихований батько-мати знає, що з Богом немає компромісів. Отже, що є зле, то є злом, а добре — добром. Добрі, шляхотні й успішно виховані діти знають, що вони мають любити батьків, шанувати старших, сповняти свої обов'язки; мають пізнати і полюбити свій нарід, свою націю, її обороняти та ніколи не зрадити. Бо краще смерть, як зрада!

Для батьків немає зараз потреби віддавати життя за Україну, але є і потреба і святий обов'язок успішно виховати своїх дітей для України, щоб вони вміли жити, працювати, обороняти та навіть життя своє віддати в потребі за Україну! Такий закон людський і Божий; такий закон успішного виховання!

Тож учімся так, як треба. Бо, якщо ми будемо так вчитися, то за словами нашого Генія Тараса — і мудрість буде в нас своя! . . . Лише ледар знайде 'виправдання' для свого тупоумства та впертості до доброго. Для кожного здорового тілом, умом і ду-

хом батька є, і буде єдине завдання супроти своїх дітей: забезпечити їм успішне національне, християнське та культурно-духове виховання. А решту дасться. Життя — боротьба! Тож уміймо жити та боротися, а перемога завжди буде по нашій стороні тепер і в майбутньому!

Якщо ми досі ще не перемогли, то поважна частина провини лежить на совісті наших прадідів, дідів, батьків і на нас самих! Тож учімся вже сьогодні перемогати. Мусимо зробити початок. Без початку не може бути ані кінця, ні перемоги. Куймо іншу зброю. Тією зброєю мусить бути успішне виховання наших дітей, як початок, як неминуча передумова до майбутньої перемоги нас самих і наших дітей та нашої нації! Мусимо перейти тотальну підготову, мусимо провести нове, тотальне та успішне виховання батьків і дітей, мусимо простувати шляхи новій Правді, бо наближається нова перемога, яка вже недалеко, і ми її мусимо приспішити, бо це наказ хвилини, наказ духа і розуму, наказ волі і віри в те велике, що гряде! Ми йому рівнаймо шлях, а Воля прийде, як вислід нашого поту, труду й крові!

Нам батьки передали перш за все любов до рідної землі. Родини наші не передали нам любови до волі, бо вони самі її не мали. Але нас кормив біль по втраті України! Тож ми самі, як нова генерація мусьмо не лише плекати любов до волі, але й здобувати саму волю. Нам потрібно більше сили, більше віри, більше любови, більше праці, більше бороть-

би та впертого, відважного і безустанного з магу за здобуття втраченої волі. Ту любов до Правди і Волі, ми мусимо вложити в уста, в ум та в душу і в серце нашим дітям, нашим унукам і правнукам! Мусимо виховати нове покоління в любові до волі та в ненависті до поневолення і до чужої влади, і то так сильно і успішно, щоб наші нащадки ніколи не погодилися на підневільне життя, щоб вони волю радили радше смерть ніж зраду, радше смерть ніж неволю.

Чому ми так виразно це підкреслюємо, і так унагляднюємо? Тому, що ми, тобто наша нація є в затяжній боротьбі з ворогом з півночі не від 50, чи 100 років, але ще від часів Довгорукого москвина, що нам пограбував Золотоверхий Київ. Намагання нас, як націю скаструвати і вигубити, ніколи не переривалися, як довго Москва мала лише до того силу і нагоду. Не краще а багато гірше та справа стоїть у тому відношенні до нас московських сатрапів і сьогодні. Документарно доведено, що московські садисти хотіли нам заборонити рідну мову ще від 1922 року, але не зробили того з огляду на українців, що жили під Польщею, у Чехах та в Румунії, бо помірно там мову ще не так жорстоко винищували. Загинув Ленін, прийшов Сталін, — загинув він, настали інші московсько - комуністичні "двійняки", які не відступають від заміру нас національно винищити зовсім. Боротьба за існування нашої нації ведеться на всіх відтинках життя в Ук-

раїні та поза нею. Ми те бачимо, та не все чуємо. Але ми ВСІ можемо і МУСИМО тому московсько-комуністичному злочинові протиставитися рішуче, еперто і виразно під кожним оглядом: словами, ділами, молитвою, працею, боротьбою і навіть смертю!

Кому воля дорога — той не боїться смерти! Лише раби можуть боятися вмерти! Смерть за Волю і Батьківщину є найсолодшою! Тож ми за любов, за віру, за боротьбу і МИР, але мир як Пакс Україні!

Ми все осягнемо. Волю також! Але мусимо успішно виховати наше молоде покоління! Мусимо виховати нові і великі авторитети. Авторитети не родяться, їх треба виплекати, викохати, виростити. Бажаймо сильного, здорового, великого і відважно-геройського нового типа, нової української вільної людини, яка любила б Україну сильно розумом і серцем, волею і душею. Яка б знала, що Бог і Україна — це не порожні слова для неї, але обов'язок до любови, труду, посвяти і саможертви аж до відречення! Тоді буде Україна Вільною, як вільними будуть виховані нові покоління шляхом успішного національного виховання тепер і в майбутньому! Нас жодна сила ворожа не переможе; не здолають нас і врата адові ніколи ніколи бо ми з Богом будемо вічні й непереможні, ні фізично, ні духово. А завтра величне належить до нас, до відродженої української нації. Байдуже, що нас буде можливо небагато, можливо, ми будемо нести світло світові про Україну з України, а можливо з інших наших поселень, але це Світло буде ясне, гідне, справедливе й далековидне, як Боже Око!

Було б помилкою думати, що ми те успішне виховання можемо перевести так собі, без паснаги та вкладу труду, часу, науки, й терпіння та витривалости. Ні, праця над успішним вихованням дітей така виснажлива, як і всі того рода праці, що вимагають фізичної та умової напруги. Ба, що більше, — праця над успішним вихованням — це одна з найважчих умових праць, але й одна з найпоплатніших, бо ніхто не одержить такої високої винагороди, як ті батьки, що успішно виховують своїх дітей!

Тож до кожної праці, якщо ми хочемо, щоб вона була виконана точно, докладно й успішно, ми мусимо до неї приготувитися, і розпочати її в Ім'я Боже! Все, що ми робимо, мусимо мати певну настанову — чому ми це робимо, і що ми бажаємо собі, щоб з цієї нашої праці вийшло? Якого вислідку ми хочемо з нашої праці? Треба не лише роздумування, але і сильної постанови — рішення виконати дане завдання добре під кожним оглядом. Починаймо самі від себе, і від тієї застанови, щоб ми могли себе сконтролювати, чи не забагато разів ми щось таке зробили, що не мало, ані користі, ані доброго наслідку ні для нас, ні для других? Скільки разів ми пераз навіть своєю розмовою спричинилися радше до зла, аніж до добра, бо це ніякому не допомгло, хіба пошкодило, бо “набалакали” не тому, що цього було потрібно, але тому, що була нагода пообмовляти всіх і вся. Нераз і слова і діла є повні злоби, ненависти і неправди, і то це супроти своїх

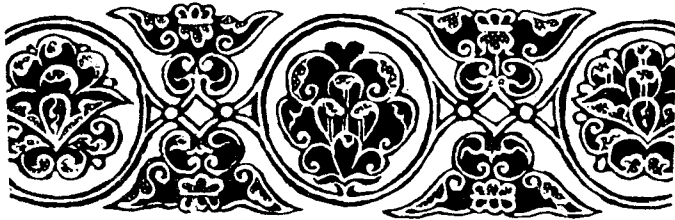
національних ворогів, але таки супроти своїх братів по крові, до мови та й по вірі та національності. Чи мало в нас бувало таких випадків, коли одні, чи другі 'провідники' нашого громадського, чи й політичного життя, не долюблювали свого брата, тому, що він зі Сходу, або з Заходу, або, що він католик, або, що він православний, або, що він належить до іншого політичного угруповання, або, що він чомусь нам таки не подобається, не з причини якоїсь його хибн, але таки з причини нашої слабости й перечуленої ненависти, або зарозумілості, або з неуваги й прямо кажучи, з причини нашої малосвідомості? Провірмо самі себе, і тоді нам буде легше зрозуміти наші слова й наші "самобичування", бо вони правдиві, як Господнє Слово! Хіба нераз і не двічі, ми та нам подібні, не висловлювалися навіть про наш нарід, нашу націю без пошани, без розваги та без гідности. Справді погана та птиця, що сама калить своє рідне гніздо. Тож геть з такими птицями! Ми їх мусимо перевиховати, перешколити духово, морально, національно! Ми не можемо відкидати ані однієї особи-одиниці, що не є така, як треба, але ми мусимо старатися ту одиницю унапрямити і поставити її на грані нового світу для неї, щоб вона могла творити добрі діла супроти своєї нації тепер і на майбутнє! Скільки погратили добрих одиниць лише через наше вороже до них наставлення там, де треба було милости, виrozumіння, науки, терпеливої наснаги й направи, а не проскрипції і банції!

Проганяти і карати та погорджувати можна і

треба, але лише, і то виключно, — національних **зрадників**, а не опортуністів, або противників політичних, — бо зрада — це найогидніший вчинок перед нацією і перед Богом! Навіть Ісус Христос не простив Юді підлої зради свого Учителя! Для зрадника — шнур! Але ми мусимо бути не так вибачливими, як радше уважливими, з наміром допомогти невихованим одиницям стати твердо на національний ґрунт, а не скинути їх у пропасть; не підкопувати ями під їхніми хиткими ногами, бо ми тим самі себе ослаблюємо.

Треба ствердити, що ми послаблюємо свій національний потенціал. Ми забагато років всі були під ворожими окупаціями, поневолені, й не всі ми остоялися бацилеві ворожого розкладу й підточування нашого характеру, нашої душі і нашого тіла, бо такі часи ми переживали. Але багато наших братів зазнали жахливого пошкодження і уцерблення на душі й національній свідомості. Тож для них поміч, а не попіл на голову! Ми, що живемо на вільних теренах і країнах, маємо кольосальну можливість направити самі себе та других на шлях праведних. Навіть всі ті, що по мові й по дії схибили, відхилилися вже були від національного кореня, навіть і їх мусимо поставити на твердий ґрунт національного буття! Не огірчуймо ані собі ані своїм братьям життя, але радше всі несім тягар тієї боротьби, яка нас усіх приковує, бо ми ж ідемо різними шляхами, а все до однієї мети — до того Нового Єрусалиму, що ним є і мусить бути Мати всіх Городів України — **Київ!**

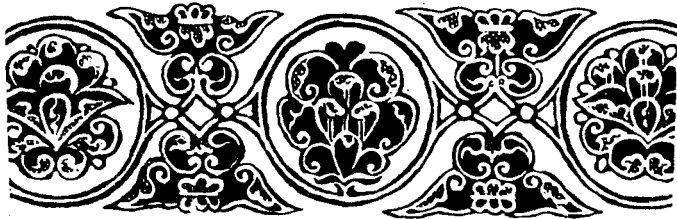
Ніхто нам так не може добре успішно виховати дитину, як самі батьки! Тому наша праця переважно призначена для самих батьків і для помочі їм при успішному вихованні, бо вони самі потребують тієї підмоги для того, щоб передати знання і засоби до осягнення наміченої мети — своїм дітям, яких мають і мусять виховати зрання шляхом успішного виховання на те, щоб не нагинати галузки, як вона стане деревом, але нагинати її, за вказівками нашої народньої приказки — поки вона ще молода!

треба, але лише, і то виключно, — національних **зрадників**, а не опортуністів, або противників політичних, — бо зрада — це найогидніший вчинок перед нацією і перед Богом! Навіть Ісус Христос не простив Юді підлої зради свого Учителя! Для зрадника — шнур! Але ми мусимо бути не так вибачливими, як радше уважливими, з наміром допомогти невихованим одиницям стати твердо на національний ґрунт, а не скинути їх у пропасть; не підкопувати ями під їхніми хиткими ногами, бо ми тим самі себе ослаблюємо.

Треба ствердити, що ми послаблюємо свій національний потенціал. Ми забагато років всі були під ворожими окупаціями, поневолені, й не всі ми остоялися бацилеві ворожого розкладу й підточування нашого характеру, нашої душі і нашого тіла, бо такі часи ми переживали. Але багато наших братів зазнали жахливого пошкодження і уцерблення на душі й національній свідомості. Тож для них поміч, а не попіл на голову! Ми, що живемо на вільних теренах і країнах, маємо кольосальну можливість направити самі себе та других на шлях праведних. Навіть всі ті, що по мові й по дії схибили, відхилилися вже були від національного кореня, навіть і їх мусимо поставити на твердий ґрунт національного буття! Не огірчуймо ані собі ані своїм братьям життя, але радше всі несім тягар тієї боротьби, яка нас усіх приковує, бо ми ж ідемо різними шляхами, а все до однієї мети — до того Нового Єрусалиму, що ним є і мусить бути Мати всіх Городів України — **Київ!**

Ніхто нам так не може добре успішно виховати дитину, як самі батьки! Тому наша праця переважно призначена для самих батьків і для помочі їм при успішному вихованні, бо вони самі потребують тієї підмоги для того, щоб передати знання і засоби до осягнення наміченої мети — своїм дітям, яких мають і мусять виховати зрання шляхом успішного виховання на те, щоб не нагинати галузки, як вона стане деревом, але нагинати її, за вказівками нашої народньої приказки — поки вона ще молода!

— Як Івась не навчиться, то Іван — не буде знати! — каже далі наша народня філософія. Це така істина, яка на потребує ніякого додатку. Лише ми всі її мусимо знати і не робити інакше, бо це буде безуспішна праця і труди! Уважні батьки подбають, щоб їхні діти не виривалися їм зачасно з-під їхнього впливу та контролю; а щоб те не сталося, треба постійної уваги кожного батька-матері до своєї дитини від коліски до її дозріння та усамостійнення!

Знаємо, що не всі батьки є пильні і віддані справі успішного виховання, але знаємо і віримо, що вони всі можуть такими бути! До того треба нашої всебічної підмоги тим, що самі або не знають, або не вміють, або не хотять приневолити наперед себе, а вже опісля своїх дітей до успішного виховання. Тому ми вже від самого початку нашої праці підкреслили, що наперед треба виховувати самих батьків, а потім вони — будуть успішно виховувати своїх дітей. Без такої підготовки не може бути успішного виховання! Ті батьки, що мають більше даних по своїй природі і своїм заінтересуванням та по своїм здібностям, любові та знанню — повинні конечно на кожному місці свого побуту старатися допомагати своїм колегам, сусідам, знайомим, чи й рідним у праці успішного виховання, своїми порадами, словом, а навіть практичними вказівками. Лише шляхом ланцюгової системи взаємної підмоги, ми можемо охопити якнайширше коло молодих батьків, які включаються до ряду сотень і тисяч та мільйонів тих батьків, що постановили своїм першочерговим

завданням успішно виховувати своїх дітей. Таким батькам доля їхньої дитини не буде байдужою, — а що більше такі свідомі батьки, напевно знайдуть ще час і спроможність стати в ряді тих, які помагатимуть іншим батькам розв'язати справу успішного виховання та поширити його на всі прошарки українського молодого суспільства на всіх теренах нашого поселення: в ЗСА, Канаді, Австралії, в Південній Америці й Європі, словом — усюди, де живуть вільні українські батьки і їхні діти!

Головне діти! Без дітей, немає нашого майбутнього! То ж за всяку ціну якнайбільше уваги нашим дітям. У першу чергу — багато уваги для зав'язування подружжя, до зав'язування родинних вогнищ, а в дальшому — до змагання мати діти. Ані однієї людини, хлопця, чи дівчини, які б оставалися самітніми все своє життя! За всіх обставин помагати зав'язувати щасливе подружжя між українцями й українками! Всі подружжя — це потенційні батьки! Всі батьки — те потенційні виховники! Всі діти — це потенційні великі люди свого роду; всі діти — це фактичні продовжувачі української нації, її носії, її захисники, її творці, її оборонці!

Це те "перпетуум мобіле" — вічне коло в русі, в житті, в творчості. Такий закон природи, і ми всі це мусимо розуміти і так поступати, щоб наша нація була під Божою опікою — вічно! — І ми з Нею!

Не зважаючи на всі труднощі, уважні батьки ніколи не дозволять вирвати собі з-під рук свою власну дитину ні чужим впливам, ні чужим забавкам, ні ворожим підшептам. Стережим себе та стежим чистих сердець наших дітей завжди! Успішно виховані діти — це сіль нашої землі, нашої майбутности, нашої життєздатности й нашої перемоги.

Може дехто з наших читачів-батьків сказати, що реасумуючи все те, що ми досі сказали, то виходило б, що в нас є більше мінусів, як плюсів, і тому нам так важко йти вперед та добиватися правди в світі.

Але, коли ми проаналізуємо також стан інших людей, інших народів, то можемо утвердитися, що ми не самітні серед свого горя та турбот. Немає ані однієї людини в світі, яка б не мала клопотів, щоб не змагалася з труднощами, щоб була совершенно доброю та безмежно щасливою. Те саме відноситься до родин, до громад, до народів та до всіх людських верств.

Кожна людина, родина, громада, установа, організація, а навіть держава та нація — мають свої більші і менші перешкоди; різні проблеми й завдання. Правда, одні з них шукають шляхів таких, щоб були не лише добрими, але й справедливими, правильними та морально гідними. А інші одиниці, родини, громади та навіть народи й держави шукають шляхів таких, щоб були виключно лише добрі і для них самих, для їхніх егоїстичних цілей, — вони

йдуть до осягнення мети по трупах других істот, топчуть не лише людську гідність але й людське життя.

Що так воно є, ми легко переконаємося, якщо будемо уважно проаналізувати життя і його порівнювати з тим, що було, що є, і що гряде.

Є люди, що дбають від самого почину свого зросту, щоб у них життя укладалося за людськими нормами, з Божими і людськими законами, гідно та достойно! Такі люди вчать на те, щоб знати та щоб і другим допомогти, — щоб жити і працювати; щоб віддати Богові — Боже, — а людям — людське. Але, ми знаємо, що є і такі люди та народи й держави, що хочать мати все виключно лише для себе; вони хочать приневолити і других на те, щоб на них працювали, щоб їм служили, — щоб навіть вчилися того, що їм прикажуть, а теж, щоб виреклися своєї віри, своєї гідности і любови та Бога, родини й націй своєї! Погляньмо на т. зв. Советський Союз, де все побудоване на брехні і на насиллі, на запереченні людської гідности, на запереченні правди та самого Бога!?

Тож ми, українці, ще є настільки щасливі в Бога, що нас ті московські мучителі, не знищили, як націю, що ми заховали мову віру й любов до нашої нації і до нашого Бога, — хоч вся ворожа машина працює безустанно над нашим тотальним знищенням. Багато народів, що колись бували й творили, вигинули, і по них сьогодні — лице історична згадка. А ми держимося хоч вся сила лихого наче запосілася

нас вимазати з лица землі; намагаючи ь відібрати в нас мову, віру, любов до родини, й до нації своєї, — засіваючи натомість серед нас зерно злоби, недовіря, ненависти, байдужости й безприкладного вислужництва й рабства та безбатченства, вмовляючи в нас, що то є “всьо равно”, а Україна — то лише територія, але нарід — вже “радянський” . . . а сонце світить не з неба, але з Кремля.

Тож щєраз підкрєсляємо — звідси й та причина, що ми найбільше уваги приділюємо успішному національному вихованню наших батьків та їхніх дітей! Лише забезпечення і довершення успішного національного виховання — гарантує нашій нації невмируще, славне і переможне майбутнє!

Наша нація так багато зазнала понижєння, злочинного винищування та обману від її сусідів, а головно від її північного сусіди, що серед тих обставин треба мати неабияку рівновагу сили духа й волі, щоб не крикнути під самі небеса: І доки!?

Призначено нам Природою жити серед тих обставин на тій прекрасній і багатій, медом і молоком текучій частині земного глобу на те, щоб ми жили та творили і не піддавалися ані біді, ні намові, ні мамоні, ні примані, ні нахабності ворогів наших! За нами, серед нас і перед нами просвічувало, просвічує та буде просвічувати те славне, миле, і правдиве, як Господа Слово — **Воля!** Ми її мали, ми її втратили, ми її здобудемо знову! Ми були вірні Бо-

гові, коли нам добре велося, — ми мусимо бути вірні Богові тепер, коли наша нація переходить огненну спробу і викристалізовується та випробовується вогнем, наче золото, — ми будемо вірні Богові й тоді, як нам приверне щастя, долю і волю для України.

Кожний з нас є оточений різними невигодами, труднощами, підступами і всяким злом, що на нас чигає, що нас до злого наклонює, і прямо пає, наче в пропасть! Але ми мусимо все те поборювати розумом, серцем, сильною вірою і волею та духом і боротьбою. Розумом — щоб знати як; серцем — щоб любити; силою — щоб відперти; вірою — щоб не захитатися, волею — щоб не піддатися злomu, ні лукавому; духом — щоб видержати, та боротьбою — щоб перемогти! Як, крім повищого, ми матимемо ще й Божу поміч та Божу ласку, — то хто проти нас!!?? Лише видержім у доброму до кінця!

ЗА ДУХОВЕ ВИХОВАННЯ НАШИХ ДІТЕЙ

Ми не будемо довше задержуватися над справою духового виховання наших дітей, але хочемо на цім місці підкреслити, що до успішного виховання духові властивості, духове виховання є необхідне, і побіч національного — творить основну базу до успішного виховання взагалі.

Були в нас “філософи”, що казали та навіть по журналах писали про те, хто є патріотом. той і є віруючим, і цього вистарчає . . . Так воно не є і ніколи не було. Ми радше можемо сказати, що хто вірить в Бога, той є і добрим патріотом, але не навпаки. Наприклад: Сталін — московсько-комуністичний диктатор і патріот комуністичного рабства, але він же і антихрист в одній особі. Він і вся комуністична верхівка — це безбожники, хоч ще і патріоти свого підлого твору. Але коли, хтось є добрим патріотом, він може бути й не віруючий навіть серед не комуністичного суспільства. Натомість хто вірить в Бога — він вірить і в свою націю; її визнає, її ісповідує скоріше і певніше, як безбожник.

Тож москвини в своїй комуністичній підробці й бляхамані — ввели “релігію і віру в Маркса”, щоб заступити нею віру в Христа-Бога, якого вони намагалися вигнати з сердець, з душі та з родин в першу чергу українського глибоковіруючого народу. Тим вони наробили та нанесли великого спустошення у людські душі, але Бога не вигнали з душі людини!

Щоб не заглиблюватися в не свою матерію — ми лише підкреслюємо, що українці мають свої національні Церкви: Українську Православну й Католицьку. Кожний свідомий українець належить до своєї Рідної Церкви!

Українці мають своїх святих: Бориса і Гліба. Володимира й Ольгу та інших. Українці мають також багато своїх Національних Героїв. І ми для нашого духового та національного інтересу — повинні служити Єдиному Богові! А почитати — в першу чергу своїх українських святих та своїх національних героїв, геніїв, мучеників і пророків та предтеч нашого визволення.

Мусимо піддержувати свій український провід Церковний і Національний!

В кожній громаді, де живуть українці — мусимо мати українські школи та церкви.

Хоч ми не маємо ще ні своєї влади, ні своєї держави, але ми можемо мати свій авторитет, якого мусимо слухатись.

Правило для кожного свідомого українця:

а) розмовляти вдома рідною українською мовою з дітьми;

б) належати лише до української церкви враз з родиною;

в) вдержувати Рідні Школи й рідні установи;

г) шанувати й підчинятися своїм національним авторитетам;

г) складати заощадження в своїх щадницях, якщо такі є;

- д) придержуватися лише своєї віри й церкви;
- е) дружитися (женитися) лише українець з українкою;
- є) ніколи не зрадити ні свого роду, ні народу!
- з) служити Богові і Україні по всі часи на кожному місці!
- ж) успішно виховати своїх дітей!

На закінчення хочемо побажати батькам витревалости та віри в своє призначення, яке походить від Творця: розмножуватися, виховувати нове покоління і наповнити світ життям, радістю, любов'ю та правдою!

Найважчі труди досягатимемо тим легше, чим краще будуть виховані наші нащадки, що нестимуть у світ не лише правду, віру, любов, але і радість та красу рідної мови, рідної віри, рідної культури та рідної традиції і матимуть силу, знання та бажання передавати ті шляхетні властивості з роду в рід своїм нащадкам, а вони, напевно будуть завжди з українною жити, розвиватися, радіти та світити Сонцем для неї і щастям для свого роду та славою для Бога телер і назавжди. Шляхом успішного виховання ми все те досягнемо, закріпимо і сильні та вірні ввійдемо в Храм Вільної Соборної Української Держави!

Кінець і Богу Слава!

Нью-Йорк, 1968/69 р.

С З М І С Т

1. Передмова	ст.3
2. Вступне	ст.5
3. Родина	ст.7
4. Успішне завязування нових родин	ст.16
5. Перші кроки	21
6. Наша дитина в Садочку (вимоги пед.такту).....	41
7. Наші діти в першій класі	56
8. Педагогічний такт	64
9. Безпосередній і посередній підхід до дітей	85
10. Про заінтересування або цікавість	90
11. Вимоги доброї поведінки	94
12. Авторитет	113
13. М о в а	122
14. П і с н я	125
15. Наука та праця	127
16. Батьки й їхні обовязки	130
17. Система в успішному вихованні	133
18. Основні засоби в успішному вихованні	143
19. Плекання національної свідомости в родині	150
20. За духове виховання наших дітей	168

ДОСІ ДРУКОМ ПОЯВИЛИСЯ ТАКІ ПРАЦІ АВТОРСТВА
МИКОЛИ СИДОРА ЧАРТОРИЙСЬКОГО :

1. Микола Сидор: Конфуцій і виховання Далекого Сходу, Тернопіль, 1942 р. Сторін 72(вичерпана)
2. English Grammar ,by Prof.N.Sydor, Karlsfeld-Munich, 1946
3. A Little Story Book, by Prof.N. Sydor Karlsfeld-Munich, 1946.
4. Easy Method to Learn the English Language (Complete Cours). Linden-Aufhof, 1945, pp.167.
5. М.С.Чарторийський: Інтер Арма, поезії, Н.Й. 1949.
6. Д-р М.Сидор: Шлях до Городельської Унії.. Нью Йорк Мюнхен, 1951. Сторін 156 .
7. М.С.Чарторийський: Від Сяну по Крим, спомини, Н .Й., 1951, СТОрін 228.
8. М.С.Чарторийський: Ліля й Славко, казка, Н.Й. 1956,
9. М.С.Чарторийський: Бурчик, Мурчик, Гавчик-Нявчик , казка, Н. Йорк, 1957.
10. М.С.Ч.: Що читати нашим дітям? Н.Йорк, 1958.
11. М.С.Чарторийський: Між молотом і ковадлом. Спомини 1942-1945(Причинки до Історії УПА). Н.Й. 1970.
12. М.С.Чарторийський: Весільні звичаї українського на роду(Етнографічний нарис). Н.Й. 1970/1971.
13. BEGINNING LESSONS in UKRAINIAM, by N.I.Sarten. New York, 1968, pp. 104
14. М.С.Чарторийський: ПРОБЛЕМИ УСПІШНОГО ВИХОВАННЯ. Нью Йорк, 1971, ст.172.
15. М.С.Чарторийський: На Зеленій Лемківщині, спомини з Легіону (в підготові до друку), і інші.

